

II

(Retsakter, hvis offentliggørelse ikke er obligatorisk)

KOMMISSIONEN

KOMMISSIONENS BESLUTNING

af 18. februar 2004

om Tysklands statsstøtte til fordel for Bankgesellschaft Berlin AG

(meddelt under nummer K(2004) 327)

(Kun den tyske udgave er autentisk)

(EØS-relevant tekst)

(2005/345/EF)

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER HAR — ud fra følgende betragtninger:

under henvisning til traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab, særlig artikel 88, stk. 2, første afsnit,

I. SAGSFORLØB

under henvisning til aftalen om Det Europæiske Økonomiske Fællesskab, særlig artikel 62, stk. 1, litra a),

(1) Efter at Kommissionen den 25. juli 2001 havde godkendt redningsstøtten til fordel for Bankgesellschaft Berlin AG (BGB eller banken) ⁽³⁾ og Tyskland den 28. januar 2002 havde forelagt omstrukturingsplanen for Kommissionen, underrettede Kommissionen ved brev af 9. april 2002 Tyskland om sin beslutning om at indlede proceduren efter EF-traktatens artikel 88, stk. 2 ⁽⁴⁾.

under henvisning til Rådets forordning (EF) nr. 659/1999 af 22. marts 1999 om fastlæggelse af regler for anvendelsen af EF-traktatens artikel 93 ⁽¹⁾, særlig artikel 7, stk. 3,

(2) Efter at der var anmodet om og bevilget en forlængelse af den tildelte frist og afholdt to møder med repræsentanter for Kommissionen, fremsendte Tyskland den 17. juni 2002 sine bemærkninger samt yderligere dokumenter og oplysninger. En ny anmodning om oplysninger blev fremsendt til Tyskland ved brev af 31. juli 2002.

efter at have opfordret medlemsstaten og andre interesserede parter til at fremsætte deres bemærkninger i overensstemmelse med disse artikler ⁽²⁾, og under hensyntagen til disse bemærkninger, og

⁽¹⁾ EFT L 83 af 27.3.1999, s. 1. Ændret ved tiltrædelsestraktaten af 2003.

⁽²⁾ EFT C 141 af 14.6.2002, s. 2.

⁽³⁾ EFT C 130 af 1.6.2002, s. 5.

⁽⁴⁾ Se fodnote 2.

- (3) Kommissionens beslutning om at indlede proceduren blev offentliggjort i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* ⁽⁵⁾. Kommissionen opfordrede interesserede parter til at fremsætte deres bemærkninger. Den modtog efterfølgende den 9. juli og — efter forlængelse af fristen — den 22. juli 2002 bemærkninger fra en konkurrent samt fra en anden interesseret part, som anmodede om at få sit navn hemmeligholdt. Disse bemærkninger blev den 1. august 2002 videresendt til Tyskland med anmodning om eventuelle kommentarer. Kommentarer blev modtaget fra Tyskland — efter forlængelse af fristen — ved brev af 23. september 2002.
- (4) Efter anmodning fremsendte Tyskland yderligere oplysninger om den anmeldte støtte ved brev af 16. og 20. september, 14. og 18. november og 18. december 2002 samt 14. februar og 14. marts 2003. Derudover blev Kommissionen på forskellige møder med repræsentanter for Tyskland, delstaten Berlin og BGB underrettet om udviklingen i forbindelse med omstruktureringen.
- (5) På et møde den 26. marts 2003 informerede Tyskland Kommissionen om grundene til, at den udbudsprocedure til privatisering af BGB, der var indledt i 2002 på grundlag af et offentligt, internationalt udbud, slog fejl den 25. marts 2003. Yderligere oplysninger i denne henseende samt balancen og resultatopgørelsen for 2002 blev fremsendt den 31. marts 2003.
- (6) De begæringer om oplysninger, som Kommissionen fremsendte den 15. april, 6. maj og 16. maj 2003, blev besvaret ved brev af 15. maj, 28. maj og 24. juni 2003. Yderligere oplysninger blev behandlet ved brev af 1. juli samt på møder med repræsentanter for Tyskland, delstaten Berlin og BGB den 4. april, 11. april, 14. maj og 9. juli 2003.
- (7) Den 14. juli 2003 anmodede Kommissionen revisionsfirmaet Mazars Revision & Treuhandgesellschaft mbH, Wirtschaftsprüfungsgesellschaft, Düsseldorf, om som eksperter at analysere visse aspekter af omstrukturingsplanen. Resultaterne blev drøftet med Tyskland den 3. oktober 2003, og den endelige rapport blev fremsendt til Tyskland den 20. november 2003.
- (8) I oktober 2003 blev det — til dels sammen med repræsentanter for banken — drøftet, om der var behov for yderligere kompensationsydelser. I november 2003 blev Tyskland informeret om de foranstaltninger, som Kommissionen havde fastsat, og fik, ligesom banken, lejlighed til at tage stilling til de økonomiske virkninger for banken, som blev drøftet i

december 2003. Den 18. december 2003 blev det aftalt, at Tyskland over for Kommissionen skal forpligte sig til at afhænde Berliner Bank separat senest den 1. oktober 2006, en afhændelse, som skal træde i kraft senest den 1. februar 2007, og til at privatisere koncernen senest den 31. december 2007 samt til at foretage yderligere afhændelser.

- (9) Tyskland fremsendte den 29. januar 2004 Kommissionen den reviderede omstrukturingsplan, som navnlig tog hensyn til anbefalingerne fra Kommissionens eksperter, samt den 6. februar 2004 Tysklands tilsagn vedrørende den reviderede omstrukturingsplan.

II. BESKRIVELSE AF STØTTEN

BGB

- (10) BGB er holdingselskabet i BGB-koncernen, der blev grundlagt i 1994 ved samling af flere forskellige kreditinstitutter, der tidligere var kontrolleret af delstaten Berlin, men er også selv aktiv på markedet som kreditinstitut. I 2000 havde BGB en samlet koncernbalance på ca. 205 mia. EUR, i 2001 på ca. 189 mia. EUR og i 2002 på ca. 175 mia. EUR. Banken lå dermed på henholdsvis 10. (2001) og 12. pladsen (2002) blandt de tyske banker. Antallet af medarbejdere udgjorde ca. 17 000 ansatte i 2000, godt 15 000 i 2001 og ca. 13 000 i 2002. Kernekapitalprocenten i henhold til den tyske lov på kreditområdet, Kreditwesengesetz (KWG), udgjorde 5,7 % ifølge årsregnskabet for 2001 (samlet kapitalprocent 9,4 %) og 5,6 % ifølge årsregnskabet for 2002 (samlet kapitalprocent 9,4 %). I juni 2001, inden godkendelsen af redningsstøtten, var kernekapitalprocenten faldet til [...] (*) % (samlet kapitalprocent [...])* %.
- (11) Inden kapitaltilførslen i august 2001 besad delstaten Berlin 56,6 % af BGB's aktier, mens den nu besidder ca. 81 % af aktierne. Andre aktionærer med ca. 11 % Norddeutsche Landesbank (NordLB) og Gothaer Finanzholding AG med ca. 2 %. Ca. 6 % af aktierne er fordelt på en lang række aktionærer.
- (12) I BGB-koncernen indgår som de største datterselskaber eller delkoncerner, der ligeledes er aktive i banksektoren, Landesbank Berlin (LBB) og Berlin-Hannoversche Hypothekbank AG (BerlinHyp). LBB er en offentligretlig institution, hvori BGB har en atypisk passiv kapitalinteresse på 75,01 %. På grundlag af den eksisterende resultatoverførselsaftale kan

(*) Dele af denne tekst blev udeladt for at sikre, at ingen fortrolige oplysninger offentliggøres; de pågældende dele er omgivet af firkantede parenteser og forsynet med en asterisk.

(5) Se fodnote 2.

BGB økonomisk betragtes som 100 % ejer. I BerlinHyp, som er aktiv inden for ejendomsfinansiering, ejer BGB 89,9 % af aktierne.

- (13) I koncernen indgår på nuværende tidspunkt endvidere delkoncernen IBAG Immobilien und Beteiligung Aktiengesellschaft (IBAG), der er aktiv inden for ejendomsvirksomhed, som tidligere blev udført af Immobilien und Baumanagement der Bankgesellschaft Berlin GmbH (IBG). Derudover kontrollerer eller kontrollerede BGB direkte eller indirekte forskellige andre indenlandske og udenlandske virksomheder, f. eks. Weberbank, Allgemeine Privatkundenbank AG (Allbank, i mellemtiden solgt), BGB Ireland, BGB UK, BG Polska (detailbankvirksomheden og internetområdet »Inteligo«, i mellemtiden solgt; likvidation af det resterende »hylster« indledt) samt den tjekkiske Zivnostenska Banka a.s. (i mellemtiden solgt).
- (14) BGB's vigtigste forretningsområde er privat- og erhvervskundeområdet (detailbankvirksomhed) med de to mærker Berliner Sparkasse og Berliner Bank. Ingen af disse er juridisk selvstændige datterselskaber, men mærker eller filialer. Siden den 1. juli 2003 har Berliner Bank, som tidligere allerede Berliner Sparkasse, tilhørt LBB⁽⁶⁾. Erhvervskunderne er hovedsagelig små og mellemstore virksomheder i regionen.
- (15) Foruden forretningsområderne detailbankvirksomhed, ejendomsfinansiering og ejendomsvirksomhed er BGB og dets datterselskaber også aktive inden for kapitalmarkedstransaktioner (finansielle transaktioner og investeringsvirksomhed) og segmenterne storkunder/udland (f.eks. projekt- og eksportfinansiering) og offentlige myndigheder (udlån), der skal afvikles eller reduceres stærkt. Aktiviteterne inden for investeringsbankvirksomhed omfattede kun aktie- og obligationsudstedelser i et forholdsvis lille omfang og vil fremover ikke længere spille nogen selvstændig rolle. Geografisk er BGB's aktiviteter koncentreret om Berlin-området og delstaten Brandenburg, navnlig med hensyn til detailbankvirksomhed. Inden for f. eks. ejendomsfinansiering er den også aktiv på nationalt plan og inden for f.eks. kapitalmarkedstransaktioner endvidere også på internationalt plan.
- (16) I Storberlin er BGB den førende på detailbankområdet med andele fra ca. 20 % til over 50 % i de enkelte segmenter⁽⁷⁾. Ifølge egne oplysninger udgjorde dens
- andel eller markedspenetration i 2002 48 %⁽⁸⁾, målt i forhold til den første kontoforbindelse på privatkundeområdet. Med hensyn til aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering i hele Tyskland (samtlige realkreditlån) lå BGB ifølge oplysningerne i anmeldelsen på 3. pladsen med en andel på ca. 5 % i 2000. Ifølge nyere oplysninger ligger BGB ikke eller ikke længere på denne plads⁽⁹⁾. Mere end 90 % af BGB's realkreditlån pr. 31. december 2001 til et beløb af 33 mia. EUR vedrørte Tyskland og resten ejendomsfinansiering i udlandet. På de andre områder hører BGB hverken inden for Tyskland eller internationalt blandt de førende banker. Oplysninger vedrørende konkrete markeds- eller segmentandele foreligger ikke i denne henseende.
- (17) BGB's vanskeligheder, der kom offentligt frem i 2001, var frem for alt opstået inden for ejendomsvirksomheden, men også på ejendomsfinansieringsområdet. Som væsentlige dele af ejendomsvirksomheden, som datterselskabet IBG havde udført i 1990'erne, indgik fondsforvaltning samt aktiviteter som projektudvikler og bygherre. Ejerne af IBG — som i begyndelsen af 1990'erne var oprettet som datterselskab af LBB — var mellem midten og slutningen af 1990'erne BGB AG selv (10 %), Berliner Bank AG (30 %), LBB (30 %) og BerlinHyp (30 %). Efter Berliner Bank AG's fusion med BGB tilfaldt Berliner Banks andele i IBG sidstnævnte. Ejerstrukturen ser på nuværende tidspunkt således ud: 40 % ejes af BGB, 30 % af LBB og 30 % af BerlinHyp.
- (18) IBG havde indtil 2000 i stigende grad etableret ejendomsinvesteringsfonde. Investorerne fik i den forbindelse omfattende garantier, navnlig mangeårige leje-, udbytte- og genopretningsgarantier. Der blev erhvervet eller opført nye ejendomme med henblik på etablering af nye fonde. Garantierne var baseret på en forventning om fortsat høje eller endog stigende ejendomsværdier, hvilket med de faktisk stærkt faldende priser og huslejer, navnlig i Berlin og de nye delstater, resulterede i en kumulering af risici.
- (19) Da disse problemer begyndt at vise sig i løbet af 2000, planlagde BGB at sælge IBG's hovedaktiviteter. Derfor blev hovedparten af IBG's aktiviteter i december 2000 overdraget til det nyoprettede IBAG, undtagen de

⁽⁶⁾ Tidligere var Berliner Bank en del af BGB og Berliner Sparkasse en del af LBB.

⁽⁷⁾ Se fodnote 2 og tale af direktionsformand M. Vetter på generalforsamlingen 4.7.2003 (http://www.bankgesellschaft.de/bankgesellschaft/20_ir/30_hauptversammlung/index.html); se betragtning 298.

⁽⁸⁾ Se http://www.bankgesellschaft.de/bankgesellschaft/50_pk/index.html (forretningsområde privatkunder, første kontoforbindelse).

⁽⁹⁾ Tysklands bemærkninger fra juni 2002; ifølge den tyske konkurrencemyndighed Bundeskartellamts beslutning vedrørende »Eurohypo« af 19. juni 2002 var det oprettede Eurohypo, Hypovereinsbankgruppe, Depfa-Gruppe, BHF-Gruppe og BayLB de førende på de forskellige delmarkeder inden for ejendomsfinansiering — både på grundlag af antallet af eksisterende og nye lån i 2001. Deutsche Bank selv (dvs. uden den andel, den har indskudt i Eurohypo) ligger dermed stadig foran BGB, som i denne beslutning ikke opføres blandt de største konkurrenter.

»gamle« risici og forpligtelser, som IBG og dets datterselskaber havde påtaget sig, og som blev overført til det nyoprettede LPFV Finanzbeteiligungs- und Verwaltungs-GmbH (LPFV). Planerne om at sælge IBAG slog imidlertid fejl. I dag ejes både IBAG og LPFV 100 % af BGB. IBG bibeholdt kun aktiviteter på underordnede områder.

- (20) Andre problemer i denne periode vedrørte aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering, som frem for alt udføres af BerlinHyp, men også af LBB og BGB selv. Forretningsområdet omfatter udlån til finansiering af større ejendomsprojekter, navnlig på erhvervsområdet, men ikke realkreditlån til finansiering af private ejendomme, der falder inden for forretningsområdet detailbankvirksomhed. Vanskelighederne inden for ejendomsfinansiering, som øgedes med faldet på ejendomsmarkedet, skyldtes frem for alt indtil da utilstrækkelige hensættelser.
- (21) I første halvår af 2001 kom BGB ud i en akut krise. Dette skyldtes navnlig nødlidende udlån inden for ejendomsfinansiering samt de garantiforpligtelser på fondsforvaltningsområdet i forbindelse med IBG/IBAG/LPFV, som i årsregnskabet for 2000 medførte hensættelser på ca. 1 mia. EUR, samt kravet om nedskrivninger på løbende bygherreprojekter og en forhøjelse af hensættelserne på ejendomsfinansieringsområdet. I maj faldt BGB's ansvarlige egenkapital derved til under den lovbestemte egenkapitalprocent på 8 %. Det finansieringsbehov, der skulle dækkes for at opnå en kernekapitalprocent på 5,0 % og således gør det muligt igen at opnå den egenkapitalprocent på 9,7 %, der fandtes inden krisen, skønnedes på daværende tidspunkt at udgøre ca. 2 mia. EUR. Gennem en hensigtserklæring gav delstaten Berlin i maj 2001 tilsagn om, at delstaten ville foretage en kapitaltilførsel i den nødvendige størrelsesorden. Efter Kommissionens godkendelse af denne redningsstøtte modtog BGB i august 2001 en kapitaltilførsel på nøjagtig 2 mia. EUR: 1,755 mia. EUR fra delstaten Berlin, 166 mio. EUR fra NordLB, 16 mio. EUR fra Parion (Gothaer Finanzholding AG) og 63 mio. EUR fra småaktionærer.
- (22) I de følgende måneder blev der imidlertid konstateret yderligere risici, navnlig i forbindelse med IBAG/IBG/LPFV's ejendomsvirksomhed. Der var fare for, at BGB's kapital igen ville falde til under det krævede minimum for solvensnøgletallet. Disse risici vedrørte igen garantiforpligtelserne på fondsforvaltningsområdet samt den faldende værdi af ejendomsværdier, som blev købt med henblik på senere etablering af nye fonde (Vorratsimmobilien). Gennem det koncerninterne komplekse af eksisterende resultatoverførselsaftaler, moderselskabserklæringer

(Patronatserklæringen) og lån hæfter BGB ifølge Tysklands oplysninger for hovedparten af disse risici.

- (23) I november 2001 truede det daværende tyske finanstilsyn, Bundesaufsichtsamt für das Kreditwesen (BAKred, nu BAFin)⁽¹⁰⁾, BGB med en midlertidig lukning, såfremt der ikke inden udgangen af 2001 blev truffet foranstaltninger til dækning af disse risici. Derfor underskrev delstaten Berlin, BGB, LBB, BerlinHyp, IBAG, IBG og LPFV den 20. december 2001 en principaftale for at dække disse risici gennem omfattende garantier og sikkerhedsstillelser. Principaftalen blev afløst af den detailaftale, der blev endeligt indgået den 16. april 2002. De garantier, der blev overtaget på grundlag af denne aftale, betegnes som »risikoskjold« og beskrives nærmere nedenfor.

Omstruktureringsstøtte

- (24) Støtteforanstaltningerne indgår i den omstruktureringsplan, der oprindeligt blev fremlagt i januar 2002 og under undersøgelsesproceduren senest blev revideret i januar 2004, og som indeholder en betydelig reduktion af BGB-koncernens aktiviteter og en koncentration om privat- og erhvervskundeområdet i Berlin-området. Endvidere skal — i mindre udstrækning — kapitalmarkedstransaktionerne og ejendomsfinansieringen videreføres (se betragtning 172 ff.). Andre forretningsområder, f.eks. storkunder/udland, herunder struktureret finansiering og rådgivning i forbindelse med fusioner og erhvervelser, skal afvikles, mens andre igen, f.eks. forretningsområdet offentlige myndigheder, skal reduceres stærkt. Det var oprindeligt planen, at ejendomsvirksomheden også skulle videreføres. Tyskland havde imidlertid allerede på et tidligt stadium af proceduren afgivet tilsagn om at sørge for, at dette område blev udskilt og afhændet til delstaten Berlin (se betragtning 277 og 278). Ligeledes har Tyskland i mellemtiden afgivet tilsagn om at reducere Berliner Bank separat med henblik på at reducere BGB's meget stærke andel af detailbankmarkedet i Berlin.
- (25) Som nævnt ovenfor skal delstaten Berlins aktier i BGB afhændes. Kommissionen har modtaget et tilsagn i denne henseende. BerlinHyp skal i forbindelse med privatiseringen af BGB enten afhændes sammen med denne eller separat (se betragtning 285). Endvidere skal IBB udskilles fra BGB, og den særlige IBB-reserve (den ovenfor nævnte kapital fra den tidligere Wohnungsbau-Kreditanstalt — »WBK« — som i sin tid blev overdraget til LBB) skal tilbagebetales til delstaten Berlin, såfremt dette ikke vil resultere i, at der ikke opnås henholdsvis en kernekapitalprocent på 6,0 % og en samlet kapitalprocent på 9,7 % pr. 1. januar 2004 (se betragtning 279).

⁽¹⁰⁾ Siden den 1. maj 2002 efter sammenlægningen af bank-, forsikrings- og børstilsynet: Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht (BAFin).

Kapitaltilførsel

- (26) Den omstruktureringsstøtte, der blev anmeldt den 28. januar 2002, er for det første den kapitaltilførsel på 1,755 mia. EUR, som delstaten Berlin ydede som redningsstøtte i august 2001 efter Kommissionens godkendelse den 25. juli 2001 ⁽¹¹⁾, og som overdrages permanent til BGB som omstruktureringsstøtte.

Risikoskjold

- (27) For det andet er der tale om det nævnte risikoskjold, hvis tilvejebringelse principielt blev aftalt i december 2001 mellem delstaten Berlin, BGB, LBB, BerlinHyp, IBAG, IBG og LPVF, og som blev ændret, suppleret og erstattet af den detailaftale, der blev indgået den 16. april 2002. Det omfatter nedenstående garantier, fritagelser, overtagelser af forpligtelser og sikkerhedsstillelser, som i en periode på 30 år stilles til rådighed af delstaten Berlin med henblik på at dække risiciene i forbindelse med datterselskaberne IBAG's, IBG's og LPFV's ejendomsvirksomhed:

- *Lånegarantier*: Garantier til BGB, LBB og BerlinHyp med hensyn til den aftalemæssige betaling af renter og afdrag på lån, som disse virksomheder har ydet til IBAG og IBG samt deres datterselskaber og visse andre selskaber indtil den 31. december 2001. De pågældende selskaber og lånevilkår er anført i bilagene til detailaftalen, som ligeledes fastsætter begrænsninger for visse lånegarantier samt udtrykkelige udelukkelse (negativliste).
- *Garantier for bogførte værdier*: Garantier til IBAG og IBG samt visse andre selskaber i gruppen, hovedsagelig direkte og indirekte datterselskaber til de nævnte virksomheder, med hensyn til værdifastheden af de enkelte aktiver, der er opført på aktivsiden i de enkelte attesterede balancer, med undtagelse af visse på forhånd fastsatte aktiver som immaterielle aktiver, kassebeholdning, tilgodehavender hos Bundesbank og kreditinstitutter eller periodeafgrænsningsposter. Også med hensyn til garantierne for bogførte værdier er der fastsat begrænsninger og udelukkelse (negativliste) i detailaftalen.
- *Overtagelse af forpligtelser over for LPFV*: Fritagelse af LPFV for forpligtelser — for så vidt disse overstiger et beløb på 100 mio. EUR (selvrisiko) — i forbindelse med tidligere ejendomsaktiviteter udført af IBG og dets tidligere datterselskaber Bavaria, Arwobau samt Immobilien-Beteiligungsgesellschaft der Bankgesellschaft Berlin GmbH (IBV) i form af overtagelse af forpligtelser.

Overtagelsen af forpligtelser omfatter ikke forpligtelser, som står i forbindelse med etableringen af fonde efter den 31. december 2000 eller med IBAG's nye forretninger, der er beskrevet i detailaftalen.

- *Fritagelse af BGB for moderselskabsgarantier (Patronate)*: Fritagelse af BGB for alle forpligtelser på grundlag af de moderselskabsgarantier, som denne har overtaget for IBG, IBV og Bavaria indtil den 31. december 1998. Denne fritagelse omfatter ikke forpligtelser, som står i forbindelse med etableringen af fonde efter den 31. december 2000 eller med IBAG's nye forretninger, der er beskrevet i detailaftalen.

- (28) I artikel 45 i detailaftalen er det maksimum, som fremkommer for delstaten Berlin på grundlag af disse forpligtelser, angivet til 21,6 mia. EUR. Ifølge artikel 45 er der i den forbindelse tale om den teoretiske nominelle værdi af de sikrede risici — korrigeret for det forhold, at risiciene medregnes flere gange. I principaftalen blev der som maksimum angivet 35,34 mia. EUR, da de ovennævnte garantier ud fra tilsynsmæssige betragtninger til dels dækker de samme risici. Som det fremgår af artikel 45 i detailaftalen, kan delstaten f.eks. hæfte for en tredjemand's krav på grundlag af en leje garanti dels gennem overtagelsen af forpligtelser over for LPFV, dels gennem fritagelsen for moderselskabsgarantier. Detailaftalen fastsætter imidlertid ligeledes, at delstaten i sådanne tilfælde kun indestår for den pågældende risiko én gang. Det teoretiske maksimum kunne således korrigeres for denne flerdobbelte dækning og fastsættes til 21,6 mia. EUR. Af disse 21,6 mia. EUR udgør fritagelsen af LPFV ifølge de af Tyskland fremlagte foreløbige beregninger det højeste beløb (ca. [...] * EUR, hvoraf fritagelsen for LPFV's forpligtelser på grundlag af leje- og udbyttegarantierne tegner sig for [...] * EUR, og fritagelsen for risiciene på grundlag af de såkaldte genopretningsgarantier for bygninger tegner sig for [...] * EUR).

- (29) Dette teoretiske maksimum er imidlertid baseret på, at alle risici materialiseres fuldstændigt. For LPFV's fritagelse for leje garanterne (maksimalt [...] * EUR) betyder dette eksempelvis, at alle lejeafgifter skal gå fuldstændigt tabt indtil 2025, for LPFV's fritagelse for genopretningsgarantierne ([...] * EUR) indebærer det, at alle opførelsesomkostninger i forbindelse med samtlige bygninger og udenomsanlæg skal dækkes. Selv ud fra meget pessimistiske antagelser er et lejetab på 100 % og en nedrivning og genopførelse af samtlige bygninger imidlertid urealistisk. I artikel 45 er det derfor ligeledes anført, at det på baggrund af den

⁽¹¹⁾ EFT C 130 af 1.6.2002, s. 5.

nuværende viden og på grundlag af en omhyggelig gennemgang af de væsentlige økonomiske risici er sandsynligt, at udnyttelsen vil blive meget lavere. På grundlag heraf vil den faktiske risiko udgøre 2,7 mia. EUR i bedste fald (best case-scenario), 3,7 mia. EUR i »basistilfælde« (base case-scenario) og 6,1 mia. EUR i værste fald (såkaldt worst case-scenario). De antagelser, der ligger til grund for disse skøn, blev meddelt som led i proceduren (se betragtning 138).

- (30) Med henblik på at minimere garantiydelse giver detailaftalen endvidere mulighed for, at delstaten helt eller delvis kan lade tredjemand stå for kontraktforvaltningen i forbindelse med detailaftalen. Delstaten har gjort brug af denne mulighed og etableret »BCIA Berliner Gesellschaft zum Controlling der Immobilien-Altrisiken mbH«, hvori den ejer hele kapitalen, og som har udøvet denne aktivitet på vegne af delstaten siden januar 2003. Derudover giver detailaftalen delstaten ret til en garantiprovision og en andel af fremtidige overskud i en periode på 15 regnskabsår. På grundlag heraf modtager delstaten fra BGB til og med 2011 årligt en fast garantiprovision på 15 mio. EUR, som efter gensidig aftale fra 2012 kan tilpasses i den resterende del af risikoskjoldets varighed. Endvidere skal BGB, såfremt der i en eller flere måneder i et regnskabsår opnås en samlet ansvarlig egenkapital på 12,5 % og en kernekapitalprocent på 7 %, betale 15 % af det årsoverskud, som virksomheden i øvrigt opnår, til delstaten Berlin.
- (31) I loven om risikoskjoldet, »Gesetz über die Ermächtigung des Senats zur Übernahme einer Landesgarantie für Risiken aus dem Immobiliendienstleistungsgeschäft der Bankgesellschaft Berlin AG und einige ihrer Tochtergesellschaften«⁽¹²⁾, er det endvidere fastsat, at delstaten Berlins aktier i BGB hurtigst muligt skal afhændes på betingelser, der er rimelige for delstaten Berlin, og at Investitionsbank Berlin (IBB) skal udskilles fra BGB som selvstændig offentligretlig Förderbank (særligt kreditinstitut) i forbindelse med en reorganisering af ejerstrukturen i forbindelse med BGB (se i denne henseende nedenfor).

Aftale om behandlingen af eventuelle tilbagebetalingskrav fra delstaten Berlin på grundlag af Europa-Kommissionens undersøgelse af sagen Landesbank Berlin-Girozentrale

- (32) I sin beslutning om at indlede proceduren⁽¹³⁾ gjorde Kommissionen endvidere opmærksom på en vigtig omstændighed, som ikke blev taget i betragtning i den oprindelige omstruktureringsplan. I slutningen af

1992 blev WBK, inklusive alle aktiver, overført til LBB; samtidig blev alle WBK's opgaver overdraget til den på daværende tidspunkt nyoprettede IBB. Gennem denne overdragelse steg LBB's ansvarlige egenkapital med ca. 1,9 mia. DEM. LBB betalte fra 1995 en godtgørelse på gennemsnitlig 0,25 % for det beløb, som rent faktisk blev brugt. På grund af tvivlen med hensyn til, om denne godtgørelse var forenelig med den markedsøkonomiske investors princip, indledte Kommissionen i juli 2002 procedure i sag C 48/02⁽¹⁴⁾. Skulle Kommissionen nå til den konklusion, at den betalte godtgørelse ikke er forenelig med den markedsøkonomiske investors princip, udgør forskellen mellem den betalte godtgørelse og den normale markedsforrentning af en sådan investering statsstøtte, der er uforenelig med fællesmarkedet, og som skal tilbagebetales af LBB til delstaten Berlin, hvis betingelserne i EF-traktatens undtagelsesbestemmelser ikke foreligger.

- (33) Muligheden for en tilbagesøgning udgør en betydelig risiko for udsigterne til, at omstruktureringsplanen vil kunne genoprette rentabiliteten. I beslutningen om procedurens indledning anmodede Kommissionen derfor Tyskland om at finde en egnet løsning i denne henseende og tog til efterretning, at Tyskland arbejder på en sådan løsning.
- (34) Dette var baggrunden for, at delstaten Berlin og BGB den 23. december 2002 indgik *Aftale om behandlingen af eventuelle tilbagebetalingskrav fra delstaten Berlin på grundlag af Europa-Kommissionens undersøgelse af sag C 48/02 — Landesbank Berlin-Girozentrale* (tilbagebetalingsaftale).
- (35) I tilfælde af en kommissionsbeslutning om tilbagebetaling fastsætter denne aftale, at delstaten Berlin er forpligtet til som indskud i LBB at yde et saneringstilskud i den størrelsesorden, der er nødvendig for at undgå en underskridelse af de i aftalen nævnte kapitalprocenter i forbindelse med LBB og/eller BGB-koncernen som følge af den eventuelle tilbagebetalingsforpligtelse. De kapitalprocenter, der ifølge tilbagebetalingsaftalen mindst skal opnås, udgør 9,7 % (samlet kapitalprocent) og 6 % (kernekapitalprocent). Til denne aftale er knyttet den suspensive betingelse, at Kommissionen godkender den pågældende støtte.
- (36) Selv om denne foranstaltning endnu ikke var truffet på tidspunktet for beslutningen om procedurens indledning og derfor ikke indgik i omstruktureringsplanen, blev de risici, som en eventuel kommissionsbeslutning om tilbagebetaling ville betyde for bankens

⁽¹²⁾ Gesetz- und Verordnungsblatt für Berlin, 58. årgang, nr. 13, 24.4.2002.

⁽¹³⁾ EFT C 141 af 14.6.2002, s. 11.

⁽¹⁴⁾ EFT C 239 af 4.10.2002, s. 12.

muligheder for at blive rentabel, nævnt i beslutningen om procedurernes indledning som en faktor, der skulle tages i betragtning. Tilbagebetalingsaftalen blev endelig indgået for at tage højde for disse betænkeligheder. Da denne foranstaltning er uomgængelig nødvendig for en vellykket omstrukturering, finder Kommissionen det hensigtsmæssigt at vurdere tilbagebetalingsaftalen — efter at det i denne henseende har været muligt at beregne et maksimalt støttebeløb — sammen med de andre støtteforanstaltninger.

Baggrunden for procedurernes indledning

- (37) Kommissionen vurderede i sin beslutning om at indlede den formelle undersøgelsesprocedure i EF-traktatens artikel 88, stk. 2, foreløbig de undersøgte foranstaltninger som statsstøtte i medfør af EF-traktatens artikel 87, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 61, stk. 1, da de blev ydet ved hjælp af statsmidler og gennem forbedringen af virksomhedens økonomiske situation må formodes at få indflydelse på økonomien hos konkurrenter i andre medlemsstater⁽¹⁵⁾ og dermed fordreje eller true med at fordreje konkurrencevilkårene og påvirke samhandelen mellem medlemsstaterne.
- (38) På grundlag af sin foreløbige bedømmelse var Kommissionen kommet frem til den konklusion, at støtteforanstaltningerne skulle vurderes på grundlag af Fællesskabets rammebestemmelser for statsstøtte til redning og omstrukturering af kriseramte virksomheder⁽¹⁶⁾ (herefter benævnt »rammebestemmelserne«), og at ingen andre bestemmelser i EF-traktaten eller andre rammebestemmelser finder anvendelse. Kommissionen tilsluttede sig Tysklands opfattelse, at BGB er en kriseramt virksomhed i medfør af punkt 2.1. i rammebestemmelserne. Kommissionen var imidlertid alvorligt i tvivl om støttens forenelighed med fællesmarkedet.

Genoprettelse af virksomhedens rentabilitet

- (39) For al individuel støtte undersøger Kommissionen ifølge nr. 31 — 34 i rammebestemmelserne en omstrukturingsplan med hensyn til, om den inden for en rimelig tidshorisont og på basis af en realistisk vurdering kan gøre virksomheden rentabel på længere sigt.

(40) Hvad angår den oprindeligt fremsendte omstrukturingsplan, pegede Kommissionen indledningsvis på, at der ikke var redegjort for de fremtidige strategier på markedet for investeringsbankvirksomhed. Endvidere krævede Kommissionen i forbindelse med den fremtidige strategi for aktiviteterne inden for fast ejendom en nærmere specifikation af omkostningsforskellen mellem likvidationen og videreførelsen af datterselskabet IBAG, der er aktivt på området.

(41) Kommissionen nærede tvivl med hensyn til, om antagelserne i den oprindelige omstrukturingsplan med hensyn til markedet og prognoserne for udbuds- og efterspørgselsudviklingen var tilstrækkeligt præcise til at kunne drage konklusioner med hensyn til mulighederne for at gennemføre de foreslåede omstrukturingsforanstaltninger med et godt resultat. Det fremgik ikke klart, hvilke antagelser med hensyn til markedsudviklingen omstrukturingsforanstaltningerne var baseret på.

(42) Kommissionen konstaterede endvidere, at Tysklands oplysninger vedrørende baggrunden for virksomhedens problemer var forholdsvis overfladiske. Følgende tre grunde blev anført: a) nødlidende udlån, b) afgivelse af omfattende garantier i forbindelse med ejendomsinvesteringer og c) for sen indførelse (1999) og langsom gennemførelse af en systematisk risikostyring. De fremlagte oplysninger var hovedsagelig en sammenfatning af de økonomiske vanskeligheder. Der blev imidlertid kun nævnt en enkelt reel årsag til disse vanskeligheder, nemlig ineffektive koncern- og ledelsesstrukturer, herunder en ikke-fungerende risikostyring. Der manglende en detaljeret analyse af disse strukturer og af ledelsens konkrete undladelser, herunder virkningerne af det statslige ejerskab. En sådan analyse var imidlertid efter Kommissionens opfattelse nødvendigt for at kunne vurdere mulighederne for at gennemføre omstruktureringen af BGB. Kommissionen nærede derfor tvivl med hensyn til, om årsagerne til BGB's vanskeligheder i tilstrækkeligt omfang var erkendt og behandlet i omstrukturingsplanen. Tyskland blev derfor anmodet om at fremlægge en detaljeret analyse af tidligere undladelser og fremtidige udsigter og problemer i forbindelse med koncernstrukturer, ledelses- og tilsynsmetoder, kontrol- og rapporteringsplaner samt teknikker til indførelse af kommercielt funderede beslutningsprocesser.

(43) Med hensyn til en eventuel privatisering havde Tyskland nævnt forhandlinger med potentielle købere, men ikke givet nærmere oplysninger, f.eks. om den påtænkte procedure, betingelser eller andre relevante faktorer. Kommissionen nærede derfor tvivl med hensyn til, om en privatisering — helt eller delvis — blev overvejet seriøst, og om det i givet fald var sikret, at den ville blive gennemført som led i en åben, gennemsigtig og ikke-diskriminerende procedure.

(44) Med hensyn til det mål for afkastet på knap 7 %, der oprindeligt var nævnt i anmeldelsen, var Kommissionen for det første i tvivl om, hvorvidt det var realistisk at nå dette mål, navnlig i betragtning af

⁽¹⁵⁾ EF-Domstolens dom af 14.9.1994, forenede sager C-278-280/92, Spanien mod Kommissionen, Sml. 1994 I, s. 4103.

⁽¹⁶⁾ EFT C 288 af 9.10.1999, s. 2.

koncernens problematiske institut- og ledelsesstruktur, de uklare markedsantagelser, som lå til grund for omstrukturingsforanstaltningerne, og videreførelsen af de problemfyldte aktiviteter inden for fast ejendom. Selv om målet på knap 7 % ville blive nået, var Kommissionen for det andet i tvivl om, hvorvidt dette var et tilstrækkeligt afkast til at være foreneligt med den markedsøkonomiske investors princip.

- (45) Endvidere gjorde Kommissionen opmærksom på, at muligheden for en tilbagesøgning i forbindelse med LBB-sagen udgjorde en betydelig risiko for udsigterne til, at omstrukturingsplanen vil kunne gennemføres med et godt resultat, og anmodede derfor i beslutningen om procedurans indledning Tyskland om at udarbejde løsningsforslag.

Forhindring af urimelig konkurrencefordrejning

- (46) Undtagelsesbestemmelsen i EF-traktatens artikel 87, stk. 3, litra c), er betinget af, at støtten ikke ændrer samhandelsvilkårene på en måde, der strider mod den fælles interesse. I henhold til nr. 35-39 i rammebestemmelserne bør der træffes foranstaltninger for mest muligt at afbøde støttens skadelige virkninger for konkurrenterne. Denne betingelse indebærer oftest en begrænsning eller reduktion af den stilling, som virksomheden kan indtage på de relevante produktmarkeder, afhændelse af aktiver eller af datterselskaber eller nedskæring af aktiviteter. Begrænsningen eller reduktionen skal stå i forhold til støttens konkurrencefordrejende virkning og skal specielt stå i forhold til virksomhedens relative vægt på dens marked eller markeder.

- (47) De modydelse og kompensationsforanstaltninger, der oprindeligt blev foreslået, såsom afhændelse af væsentlige kapitalinteresser, reduktioner inden for finansielle transaktioner og investeringsvirksomhed samt fremmedfinansiering, af aktiviteterne inden for fast ejendom, antallet af filialer, af personalet og forretningsområdet offentlige myndigheder samt opgivelse af forretningssteder og transaktionerne med udenlandske kunder og storkunder, skulle samlet set medføre, at BGB's samlede balance vil blive reduceret med 26 % (fra 190 mia. EUR til 140 mia. EUR). På grund af den til dels uklare beskrivelse af kompensationsforanstaltningerne og deres bidrag til de tilstræbte virkninger på BGB's aktiver og beskæftigelsessituationen var det umuligt for Kommissionen at vurdere, om denne samlede virkning ville kunne opnås realistisk, og hvordan foranstaltningerne ville indvirke på BGB's fremtidige position på de markeder eller segmenter, som Tyskland har afgrænset. Kommissionen behøvede derfor detaljerede oplysninger om hver foranstaltnings virkning på aktiverne, beskæftigelsessituationen og BGB's fremtidige markeds-/segmentpositioner.

- (48) Selv hvis den ovenfor beskrevne samlede reduktionsvirkning (26 % eller 50 mia. EUR af den samlede balance) blev opnået, fandt Kommissionen det tvivlsomt, om denne reduktion var tilstrækkelig i betragtning af det betydelige støttebeløb og Kommissionens praksis med hensyn til omstrukturingsstøtte til banker⁽¹⁷⁾. I denne forbindelse henviste Kommissionen til de lovbestemte kapitalprocenter, der mindst skal opnås, som et muligt referencepunkt for vurderingen af modydelse og kompensationsforanstaltninger, der derfor er nødvendige. Alene kapitaltilførslen på 1,755 mia. EUR fra delstaten Berlin i sommeren 2001 ville i overensstemmelse hermed svare til en teoretisk reduktion af aktiverne på op til 44 mia. EUR. Kommissionen gjorde dog opmærksom på, at dette referencepunkt ikke kan anvendes »mekanisk«, men er omfattet af et skøn, således at der kan tages hensyn til særlige omstændigheder, f.eks. faktorer, der er vigtige for bankens videreførelse og rentabilitet.

- (49) Da der efter kapitaltilførslen blev konstateret nye risici, var der igen risiko for, at solvensnøgletallet ville blive utilstrækkeligt. For at undgå endnu en kapitaltilførsel valgte delstaten Berlin som løsning generelle garantier ved hjælp af et risikoskjold. På grundlag heraf har garantierne en lignende virkning som en kapitaltilførsel. Problemet med hensyn til risikoskjoldet var imidlertid, at det støttebeløb, der i sidste instans vil blive ydet, ikke var fastsat entydigt. Det nominelle, teoretiske maksimum, som nævnes i artikel 45 i detailaftalen, udgør 35,34 mia. EUR. Når der ses bort fra den flerdobbelte risikodækning, udgør maksimum 21,6 mia. EUR. Dette er imidlertid fortsat en nominal værdi, dvs. der tages udgangspunkt i en fuldstændig materialisering af alle risici, som ikke er sandsynlig (se ovenfor). Derfor var Kommissionen af forsigtighedsgrunde nødsaget til at arbejde med det eneste maksimum, der forelå, dvs. 35,34 mia. EUR. Da dette beløb imidlertid formentlig ikke vil blive realiseret, vil det være uforholdsmæssigt at anvende det som grundlag for fastsættelsen af de nødvendige kompensationsforanstaltninger. Det var derfor umuligt for Kommissionen at vurdere, om de tilbudte kompensationsforanstaltninger ville være tilstrækkelige i forhold til støttebeløbet. Kommissionen nærrede i øvrigt tvivl om, hvorvidt kompensationsforanstaltningerne selv i tilfælde af best case-scenariet med realiserede støtteforanstaltninger på ca. 3 mia. EUR foruden kapitaltilførslen var tilstrækkelige i henhold til

⁽¹⁷⁾ Se f.eks. Kommissionens beslutning 98/490/EF af 20. maj 1998 om Frankrigs støtte til Crédit Lyonnais (EFT L 221 af 8.8.1998, s. 28).

det ovenfor beskrevne grove referencepunkt. Desuden viste erfaringerne med forskellige tilfælde af omstrukturering, at best case-scenerierne sjældent blev realiseret.

(50) Kommissionen bebudede, at der ville blive taget hensyn til BGB's særdeles stærke stilling på detailbankmarkedet på lokalt og regionalt plan ved den endelige vurdering af kompensationsforanstaltningernes proportionalitet. Da der manglede tilstrækkelige oplysninger, var det imidlertid umuligt for Kommissionen at vurdere reduktionsforanstaltningernes virkninger på de enkelte markeder eller forretningsområder. Den reduktion på privat- og erhvervskundeområdet, der tilstræbtes gennem de planlagte afhændelser af Weberbank og Allbank, syntes imidlertid at være forholdsvis lille og ville muligvis ikke i tilstrækkelig grad afbøde støttens konkurrencefordrejende virkning. I betragtning af, at BGB også syntes at være en ikke ubetydelig markedsaktør på ejendomsområdet, nærede Kommissionen endvidere tvivl om, hvorvidt de reduktionsforanstaltninger, der var planlagt i den henseende, var tilstrækkelige i denne forbindelse.

(51) Kommissionen manglede kort sagt vigtige oplysninger til at kunne foretage en passende og tilstrækkeligt detaljeret vurdering af virkningerne af de foreslåede kompensationsforanstaltninger. På grundlag af de foreliggende oplysninger nærede den derfor alvorlig tvivl om, hvorvidt de planlagte reduktionsforanstaltninger var tilstrækkelige til at afbøde de konkurrencefordrejende virkninger af denne ekstremt store støtte, hvis nøjagtige størrelse eller maksimum end ikke kunne konstateres. I den forbindelse skulle der også tages hensyn til BGB's stærke — frem for alt lokale og regionale — stilling på navnlig detailbankområdet.

Støtten begrænses til et minimum

(52) Ifølge nr. 40 og 41 i rammebestemmelserne skal støtten være begrænset til det for omstruktureringen strengt nødvendige minimum, således at virksomheden ikke får en overskudslikviditet, der kan anvendes til aggressive, markedsfordrejende aktiviteter eller endog til en udvidelse. Ifølge rammebestemmelserne forventes det ligeledes, at støttemodtageren yder et betydeligt bidrag til omstruktureringsplanen af egne midler, herunder ved afhændelse af aktiver, som ikke er nødvendige for virksomhedens overlevelse.

(53) På grundlag af de foreliggende oplysninger var Kommissionen ikke i stand til at vurdere, om støtten — hvis størrelse end ikke kunne fastslås — var begrænset til det strengt nødvendige minimum, og om f.eks. risici ved omstruktureringen kunne være overvurderet, eller om der var eller ville blive indført kontrolforanstaltninger med henblik på rent faktisk at udelukke en flerdobbelt risikodækning.

(54) Kommissionen satte spørgsmålstegn ved, om den som redningsstøtte foreløbigt godkendte opnåelse af en kernekapitalprocent på 5 % og en egenkapitalprocent på 9,7 % samt en fra 2003 tilstræbt kernekapitalprocent på ca. 7,5 % og egenkapitalprocent på ca. 12 % virkelig var nødvendig for virksomhedens videreførelse, herunder en solid rating fra ratingbureauerne. I denne forbindelse nærede Kommissionen endvidere tvivl om, hvorvidt BGB's eget bidrag gennem salg af aktiver eller datterselskaber, som ikke er nødvendige for virksomhedens rentabilitet på længere sigt, opfyldte kriteriet om et »betydeligt bidrag« i betragtning af den omfattende støtte, der ydes selv under et best case-scenarior. På grundlag af den stærke stilling, som BGB — herunder også dens datterselskaber og de virksomheder, der er fusioneret med denne eller disse — havde på flere markeder og i flere segmenter, rejste der sig det spørgsmål, om flere eller større datterselskaber/aktiver ikke kunne blive afhændet — ikke kun som kompensationsforanstaltninger, men også som et betydeligt eget bidrag, der supplerer skatteydernes bidrag.

III. BEMÆRKNINGER FRA TYSKLAND

(55) På grundlag af den daværende omstruktureringsplan, der i sommeren 2003 stadig var gældende i grundtrækkene, og som lå til grund for rapporten fra Kommissionens rådgivere, fremsatte Tyskland bemærkninger til procedurens indledning og fremsendte på Kommissionens anmodning også supplerende oplysninger, som gik ud over den oprindelige omstruktureringsplan, navnlig vedrørende følgende punkter, som er af afgørende betydning for Kommissionens beslutning.

Genoprettelse af virksomhedens rentabilitet

(56) Investeringsbankvirksomhed udgør i fremtiden ikke længere hverken et strategisk fokus eller et målprodukt for kapitalmarkedstransaktionerne. Kapitalmarkedstransaktionerne er koncentreret om områder med et stort indtægtspotentiale, f.eks. kundetransaktioner med aktie-, rente- og kreditprodukter og i mindre udstrækning handel over egenbeholdningen, og vil blive yderligere reduceret.

(57) Omkostningsforskellen mellem IBAG's likvidation og videreførelse blev specificeret nærmere. De samlede likvidationsomkostninger bestod af de operative likvidationsomkostninger [...] EUR og en regnskabsmæssig underdækning. Til beregning af sidstnævnte er der udarbejdet en skyggekoncernbalance for tre scenarier (best case, real case, worst case), hvortil der fremkom henholdsvis [...] EUR, [...] EUR og [...] EUR. Ved en videreførelse fremkom der derimod i perioden 2001-2005 alt efter scenarior omkostninger fra [...] EUR til [...] EUR (base case [...] EUR). Dermed ville en likvidation af IBAG i forhold til en videreførelse alt efter scenarior være forbundet med meromkostninger fra [...] EUR til [...] EUR. Endvidere ville

der ved en likvidation fra 2006 blive givet afkald på et årligt positivt resultatbidrag på [...] * EUR.

- (58) Der blev redegjort nærmere for antagelserne vedrørende markedsudviklingen på ejendoms- og fondsforvaltningsområdet. Efter et let fald i 2002 på ca. 2 % stagnerede det samlede tyske byggeri stort set i 2003 ifølge oplysninger fra den tyske organisation på bygge- og anlægsområdet, Zentralverband des deutschen Baugewerbes. Inden for boligbyggeriet var der ingen ændring af tendensen (2003: fald på ca. 1 % efter ca. minus 3 % i 2002), idet faldet var markant større i de østlige end i de vestlige delstater som følge af det store overudbud af boliger. Med hensyn til erhvervsbyggeriet var der kun en let stigning på ca. 1 % i 2003. I betragtning heraf var Bavarias kapacitet og omsætningsforventninger blevet tilpasset, og der var fastlagt en bedre målretning. Bavaria ville i fremtiden inden for såvel bolig- som erhvervsbyggeriet koncentrere sig om markedets premiumsegment og på grund af de regionalt meget forskellige udviklingstendenser inden for boligbyggeriet om de vesttyske regioner Hamburg, München, Stuttgart og Rhein-Main. Inden for fondsforvaltning forventedes i forbindelse med markedssegmentet for lukkede fonde fremover igen en markant vækst efter et fald i 2001. Med næsten 50 % af placeringsvoluminet ville ejendomsinvesteringsfonde fortsat spille en vigtig rolle som alternativ investeringsform med afkast og risici mellem fastforrentede værdipapirer og aktier. Nye IBV-fonde ville kun blive etableret i forbindelse med erhvervsejendomme i premiumsegmentet og forsynet med markant reducerede garantier. Gennem disse objekter af bedre kvalitet kunne sikkerheden for afkast også øges, idet aktiviteterne dog generelt vil blive reduceret med mere end halvdelen.

- (59) Med hensyn til antagelserne vedrørende markedsudviklingen inden for privatkundeområdet har Tyskland navnlig anført, at der i Berlin-området i gennemsnit er knap 4 000 indbyggere pr. bankfilial og dermed langt flere end gennemsnittet i Tyskland (1 400). Selv om der ikke er tale om nogen overforsyning med filialer i Berlin, forventes i de kommende år en yderligere reduktion i antallet af filialer på grund af andre kanaler som call centre og internettet. Planen for en varig forbedring af privatkundeområdets rentabilitet sætter samtidig ind på omkostnings- og indtægtssiden. Blandt de centrale foranstaltninger, som nedsætter omkostningerne, hører reduktionen af antallet af filialer, afhængigt af den faktiske rentabilitet, den regionale dækning og de forventede omkostninger til lukning/sammenlægning. Målet er at øge antallet af hovedkunder pr. filial til [...] * med hensyn til Berliner Sparkasse og til [...] * med hensyn til Berliner Bank inden udgangen af 2003, i modsætning til gennemsnitlig 2 300 kunder hos de umiddelbare konkurrenter i Berlin. Andre besparelser opnås ved at erstatte omkostningsintensive traditionelle kasseanlæg med mere moderne faciliteter, hvorved der spares [...] * fuldtidsmedarbejdere. Gennem en omlægning af rådgivningskapaciteten med henblik på at få adgang til så attraktive kundegrupper som muligt kan indtægterne øges yderligere. De rene

betalingstransaktioner skal i stigende grad foretages via henholdsvis online- og selvbetjeningsmedier, mens kanalen filial i stadig større grad skal være koncentreret om kunderådgivning. Prognosen for efterspørgselsudviklingen på privatkundeområdet er baseret på oplysninger fra Landeszentralbank Berlin, børsmæglerrapporter og analyser fra Statistisches Bundesamt fra de seneste år. Hvad angår BGB's markedsstilling i de enkelte segmenter på privatkundeområdet på lokalt og regionalt plan, fremlagde Tyskland nedjusterede tal, som viser mængderelaterede markedsandele fra godt 20 % til over 40 % i Berlin (se betragtning 291 ff.). Vækstprognosen for Berlin, der som struktursvag region ligger under gennemsnittet i hele Tyskland på 2,5 %, udgør 2 %. Tyskland har oplyst, at trods markedsandele på omkring 40 % i forbindelse med indlån fra privatkunder kan BGB ikke anses for at have en fremtrædende stilling, da detailbankmarkedet i Berlin er kendetegnet ved en stærk konkurrence, og det uden store omkostninger og besvær er muligt for kunderne at skifte fra den ene bank til den anden. Endvidere er markedsandelen inden for opsparring uforholdsmæssig stor, mens BGB i forbindelse med mere avancerede investeringsformer som tidsindsud, opsparingsbeviser, værdipapirdepoter og andre komplekse investeringsprodukter som forsikringer er underrepræsenteret i forhold til sin markedspenetration på grund af, at kundekredsen hovedsagelig kommer fra grupper med lavere indkomster.

- (60) Antagelserne vedrørende markedsudviklingen på erhvervskundeområdet var bl.a. baseret på børsmæglerrapporter og analyser fra Statistisches Bundesamt. Gennem en målrettet porteføljestyring og den dermed forbundne kontrol med risikobehæftede lån, indførelse af en risikoorienteret prissætning samt koncentrationen af aktiviteterne om kernesegmenterne erhvervskunder og regionale erhvervskunder er der trods en gennemsnitlig markedsvækst i Berlin i perioden 2001-2006 på 1 % tale om et let fald i udlånene fra [...] * til [...] * EUR. De risikobetonede aktiver reduceres for at undgå store risikokoncentrationer navnlig i segmentet for større erhvervskunder med en omsætning på over 50 mio. EUR. Uden for Berlin er der reduktioner på yderligere [...] * EUR. Indlånsvolumen i forbindelse med erhvervskunder vil stort set forblive konstant ved hjælp af krydssalg trods en målrettet nedskæring af omfattende udlånsengagementer. Også med hensyn til segmenterne på erhvervskundeområdet på regionalt og lokalt plan fremlagde Tyskland nedjusterede tal, som viser markedsandele på henholdsvis godt og knap 25 % i Berlin (se betragtning 291 ff.). For Berlin lægges en gennemsnitlig årlig vækstrate på 2 % til grund. Rentabiliteten øges betydeligt gennem optimeringen af salgs- og serviceprocesser og indførelsen af standardprodukter. Med hensyn til alle kundesegmenter skal antallet af forretningssteder reduceres fra 73 til 35. Ændringen af Berliner Banks og Berliner Sparkasses prismodel gennem en standardisering af (forhøjede) mindstepriser og en konsekvent udnyttelse

af krydssalgspotentialer samt en øget arbejdsdeling mellem kunderådgivere er resulteret i øgede positive dækningsbidrag.

- (61) Årsagerne til de nødlidende realkreditlån og afgivelsen af garantier i forbindelse med ejendomsinvesteringsfonde har — som allerede behandlet i anmeldelsen — været de særdeles optimistiske prognoser for værdiudviklingen med hensyn til udviklingen inden for fast ejendom i Berlin og de nye delstater som følge af Tysklands genforening. BGB ydede på dette grundlag i vidt omfang realkreditlån til erhvervslivet og etablerede indtil 1999 volumenmæssigt stadig større ejendomsinvesteringsfonde med omfattende garantier, som ved begyndelsen af krisen i boligsektoren i slutningen af 1990'erne viste et stort behov for nedskrivninger og hensættelser. På grund af en manglende fuldstændig gennemførelse af et system til tidlig påvisning af risici på koncernplan og en ikke hensigtsmæssig risikovurdering i de forskellige banker i koncernen blev disse risici ikke erkendt tilstrækkeligt, således at der ikke rettidigt blev truffet modforholdsregler. Først i 2000 blev der på foranledning af koncerndirektionen og revisorerne samt på grundlag af den særlige kontrol, der var iværksat af BAKred, foretaget en gennemgang efter strengere kriterier, således at en lang række objektdata skulle ajourføres. Det blev i den forbindelse konstateret, at systemet til tidlig påvisning af risici med hensyn til sin udformning og praktiske gennemførelse endnu ikke opfyldte lovkravene.
- (62) De forskellige banker blev i 1994 samlet under BGB, da delstaten Berlin som ejer ønskede at oprette en strategisk enhed med størst mulige synergieffekter. Der kunne ikke etableres et institut i overensstemmelse med KWG, uden at navnet »Berliner Sparkasse« såvel som BerlinHyps ret til at udstede pantebreve (Pfandbriefprivileg) var gået tabt på grund af KWG's § 40. Det forhold, at der manglede en selskabsretlig gennemførlig fælles ledelse, resulterede i, at der kun gradvis kunne opbygges en risikostyring på koncernplan. Endvidere havde der været tekniske begrænsninger på edb-området og forsinkelser ved udviklingen af en tilstrækkelig datakvalitet. Risikostyringen var kun i ringe udstrækning blevet støttet og havde været afhængig af, at de risikorelaterede data blev indsamlet manuelt. Den havde dermed potentielt altid været fejlbehæftet, ufuldstændig og kendetegnet ved lange gennemførelsesperioder. De interne rating-procedurer var ikke blevet valideret med statistiske metoder.
- (63) Indførelsen af en effektiv risikoovervågning og et nyt databasesystem indtil udgangen af 2002 sikrer imidlertid i driftsøkonomisk henseende, at fremtidige fejludviklinger vil kunne erkendes og afhjælpes rettidigt. Hele koncernens risikorelaterede udlånsengagementer blev samlet i en dokumentationsdatabase. Disse data udgør grundlaget for et limit-management-system, på grundlag af hvilket kreditrisiciene vurderes med hensyn til deres risikopotentiale og forskellige limitter sammenholdes. Dermed foreligger der

dagsaktuelt en informationsplatform for samtlige risikoanalyser på udlånsområdet. På grundlag heraf er der også udarbejdet en nyere rapport over kreditrisici til direktion og bestyrelse. Ratingprocedurerne er blevet fuldstændigt nyudviklet i samarbejde med DSGVO og de tyske Landesbanken. Den omfattende udskiftning af ledelsespersonalet og indskrænkningen af områder fra 63 til 34 bidrager også til en bedre kontrol med risiciene.

- (64) Forenklingen af koncern- og ledelsesstrukturerne og indførelsen af effektive controllingsystemer består bl.a. i strukturelle forbedringer inden for corporate governance, risikostyring, controlling/ledelse af datterselskaberne på ejendomsområdet og homogeniseringen af it-infrastrukturen. Den nye struktur består i, at BGB selv fremover omfatter forretningsområderne engrosbankvirksomhed og ejendomsfinansiering samt centraliserer stabsenhederne. Med undtagelse af engrosbankvirksomheden og den erhvervsmæssige ejendomsfinansiering samler Landesbank Berlin alle salgsaktiviteter, herunder alle erhvervskunde- og privatkundeaktiviteter. Målet om en fælles ledelse af koncernen er i vidt omfang blevet realiseret. Foranstaltninger til forbedring af opbygnings- og driftsforløbene har bestået i nedsættelse af et risikovurderingsudvalg, som skulle foretage en tværgående analyse af alle koncernrisici, etablering af et selvstændigt område inden for koncernrisiko-dokumentation til vurdering af operative risici samt oprettelse af risikospredningsenheder inden for erhvervskundeområdet og ejendomsfinansiering. Endvidere er der oprettet et projektteam med henblik på en konsekvent strukturering af indsigelser fra revisionsberetninger og afhjælpningen heraf. Eksisterende udlån, der i væsentlig grad er truet, vil fremover blive iagttaget centralt på området risikospredning med henblik på en forbedret risikovurdering.
- (65) Målafkastet før skat på henholdsvis 6-7 % (ifølge den oprindelige anmeldelse) og [...] % (ifølge den reviderede mellemfristede plan af 24. juni 2003) for BGB i 2006 er tilstrækkeligt. Satserne inden skat bevægede sig i Tyskland i perioden 1995-2000 med hensyn til henholdsvis Landesbanken/sparekasser og alle banker (Top 100) inden for et interval på henholdsvis 12,6 %-17,6 % og 13,0 %-16,5 %. I tidens løb har der imidlertid været tale om en reduktion af egenkapitalforrentningerne før skat. Navnlig i sektoren Landesbanken/sparekasser var denne faldet fra 17,6 % i 1995 til 12,6 % i 2000. På grund af den senere forværring af konjunktursituationen og den tøvende konsolideringsproces i Tyskland var tallene i de følgende år vedvarende lavere og vil i perioden 2001-2006 med hensyn til Landesbanken/sparekasser ligge på mellem 7,0 % (2001) og 8,5 % (2006) samt i den samlede sektor på mellem 9,9 % (2001) og 12,0 % (2006). Med hensyn til Landesbanken/sparekasser vil stigningspotentialet blive stærkt begrænset som følge af bortfaldet af Anstaltslast (forpligtelse til at sikre institutionens økonomiske grundlag og

- funktion) og Gewährträgerhaftung (forpligtelse til at hæfte for bankens gældsforpligtelser) samt Basel II. Målfkastet før skat på henholdsvis 6-7 % (ifølge den oprindelige anmeldelse) og [...] % (ifølge den reviderede mellemfristede plan af 24. juni 2003) kan ikke umiddelbart sammenlignes med konkurrerende institutters afkast, da BGB's kernekapitalprocent til sikring af refinansieringen på kapitalmarkedet i omstrukturingsfasen indeholder en »sikkerhedsbuffer«, som har til formål til dels at kompensere for den fuldstændige mangel på skjulte reserver. Den kernekapitalprocent på [...] %, der fremover er fastsat, må derfor nødvendigvis ligge langt over Landesbanken/sparekassers gennemsnitlige kernekapitalprocent på 6,1 % i perioden 1995-2000. Som følge af sikkerhedsbufferen på ca. [...] % reduceres — ved uændret overskud før skat — egenkapitalforrentningen med ligeledes ca. [...] % i forhold til konkurrerende kreditinstitutter, da de opnåede overskud før skat vil blive sat i forhold til en større egenkapital.
- (66) Alene den omstændighed, at koncernen er offentligt ejet, sætter ikke spørgsmålstegn ved, om det er muligt og værd at omstrukturere den. Offentlige virksomheder må ikke stilles dårligere ifølge EF-traktatens artikel 295. En eventuel ulovlig påvirkning i forbindelse med det offentlige ejerskab undersøges af et undersøgelsesudvalg i Abgeordnetenhaus (delstatsparlamentet) og af statsadvokaturen i Berlin. I øvrigt har delstaten Berlin til hensigt at privatisere BGB.
- (67) Desuden vil to særlige forhold i væsentlig grad påvirke LBB's aktiviteter. For det første vil LBB i henhold § 3, stk. 6, i LBB-loven også i fremtiden skulle udføre særlige offentlige opgaver (Förderaufgaben), som f.eks. fremme af opsparing og forvaltning af anfordringskonti også i forbindelse med privatkunder med begrænset kreditværdighed (konto for alle). Derved ligger antallet af kunder i de indkomstsvage grupper over gennemsnittet, hvilket mærkbart påvirker afkastpotentialet. Der kan kun gennemføres ændringer over et længere tidsrum. For det andet forværres situationen fortsat af de økonomiske strukturæssige svagheder i Berlin-regionen, hvilket giver sig udslag i ca. 15 % lavere indtægter pr. privatkunde i forhold til gennemsnittet i hele Tyskland. De fleste andre konkurrenter i Berlin kan kompensere for dette gennem deres tilstedeværelse i andre regioner. Som følge af overtagelsen af den tidligere Ost-Berliner Sparkasse har LBB en markant større andel i det særligt struktursvage Østberlin. 55 % af LBB's kunder kommer fra Østberlin, som imidlertid kun omfatter 37,5 % af alle indbyggere i Berlin. Disse særlige forhold vil også fortsat gøre sig gældende efter en privatisering.
- (68) På grundlag af den reviderede mellemfristede plan af 24. juni 2003 fremlagde Tyskland ligeledes en kvantificering af virkningerne af forslagene fra Kommissionens rådgivere (f.eks. forhøjelse af hensættelserne), det allerede afgivne tilsagn om at udskille ejendomsvirksomheden og udskillelsen af IBB og anførte, at virkningerne på mellemlang og lang sigt af disse tre foranstaltninger er minimale.
- (69) På Kommissionens yderligere anmodning fremlagde Tyskland og banken endvidere konsekvenserne af en separat afhændelse af Berliner Bank inden udgangen af 2005 for resten af koncernens levedygtighed. Ifølge Tyskland har denne afhændelse negative virkninger for koncernens mellemfristede plan. Samlet set vil der fremkomme engangseffekter i perioden 2003-2005 på ca. minus [...] EUR, heraf [...] til de ekstraordinære udgifter til salget, resten til hensættelser til personale, it, bygninger og yderligere omstrukturingsudgifter. På mellemlang og lang sigt vil det planlagte resultat før skat i 2006 falde fra [...] EUR (ifølge den reviderede mellemfristede plan på grundlag af de tre ovennævnte foranstaltninger) med ca. [...] EUR til knap [...] EUR, heraf ca. [...] på grund af bortfaldet af resultatbidraget fra Berliner Bank til koncernen, resten på grund af forsinkelsen i forbindelse med personalenedskæringen, bortfaldet af den planlagte stigning i provisionsindtægter og tilbageværende (faste) omkostninger (navnlig på grund af back office-stordriftsulemper). Egenkapitalforrentningen vil falde med [...] procentpoint til [...] % i 2006. Denne beregning er imidlertid baseret på den antagelse, at Berliner Bank med henblik på at gøre kredsen af bydende størst mulig vil blive afhændet som selvstændig bank, hvilket er forbundet med større udgifter end en afhændelse af aktiver eller forretningsområder. Gennem udskillelsen af Berliner Bank vil detailbankvirksomhedens resultatsandel af BGB's samlede aktiviteter endvidere blive reduceret fra godt [...] % til ca. [...] %, og kapitalmarkedstransaktionernes andel vil tilsvarende stige fra godt [...] % til ca. [...] % [...].
- (70) Kommissionen anmodede endvidere Tyskland og banken om at kvantificere konsekvenserne af en separat afhændelse på mellemlang sigt af BerlinHyp inden udgangen af 2006 for resten af koncernens levedygtighed. Ifølge Tyskland og banken vil dette have følgende negative indvirkninger på resten af koncernen eller stille følgende krav, som ikke nødvendigvis kan opfyldes af køberen: Køberen vil i videst mulig udstrækning skulle overtage den koncerninterne refinansiering (på nuværende tidspunkt ca. [...] EUR) på tilsvarende vilkår, dvs. have en mindst lige så god rating som Landesbank Berlin, og overtage BGB's moderselskabsgaranti for BerlinHyp for at undgå modregning i forbindelse med store engagementer (nuværende anslået volumen: ca. [...] EUR). Endvidere vil køberen mindst skulle byde BerlinHyps bogførte værdi som købspris, da der i modsat fald vil opstå [...] degressive afskrivninger, som kunne true resten af koncernens levedygtighed. Også i tilfælde af et negativt resultat af en udbudsprocedure vil der være

risiko for yderligere degressive afskrivninger. Endvidere er en afhændelse uden en alvorlig påvirkning af omstrukturingsplanen kun mulig, hvis salgssamarbejdet mellem BerlinHyp og koncernen kan oprettholdes. Forpligtelsen til en separat afhændelse vil kræve en engangsafskrivning af den aktuelle bogførte værdi på [...] * EUR med [...] * EUR på den bogførte værdi af BerlinHyps egenkapital på 519 mio. EUR. Det resultat før skat, der forventes for resten af koncernen for 2006, vil blive reduceret med yderligere ca. [...] * EUR (forskellen mellem bortfaldet af det planlagte BerlinHyp-resultat på ca. [...] * EUR og renteindtægten i forbindelse med det forventede salgsprovenu på ca. [...] * EUR). Dette vil — sammen med det separate salg af Berliner Bank — resultere i et yderligere fald i den for 2006 tilstræbte egenkapitalforrentning for resten af koncernen på ca. [...] * % til i alt godt [...] * % samt en kernekapitalprocent på kun lige godt [...] * %.

Forhindring af urimelig konkurrencefordrejning

(71) Tyskland har fremsendt en såkaldt mellemfristet plan vedrørende udviklingen af de enkelte poster på balancen og resultatopgørelsen for 2001 (faktisk) og indtil 2006 (forventet) og ajourført den flere gange som led i proceduren i overensstemmelse med de yderligere tilsagn om afhændelses-, luknings- og reduktionsforanstaltninger. Ifølge den mellemfristede plan, der blev fremsendt i juni 2003, og hvori der allerede er taget højde for udskillelsen af ejendomsvirksomheden og af IBB samt alle oprindeligt påtænkte foranstaltninger, vil der fremkomme følgende virkninger i omstrukturingsperioden 2001-2006 inden for de enkelte forretningsområder, idet der blandt de forskellige poster, der er opført i den mellemfristede plan, her som eksempel i det væsentlige kun er anført posterne segmentaktiver og medarbejderantal.

(72) På privatkundeområdet vil segmentaktiverne på grund af afhændelses-, luknings- og andre reduktionsforanstaltninger falde fra godt [...] * EUR til knap [...] * EUR eller [...] * %, hvoraf afhændelser af kapitalinteresser (navnlig Allbank, Weberbank, BG Polska, Zivnostenka Banka) vil tegne sig for ca. 90 %. Antallet af medarbejdere vil blive reduceret uforholdsmæssigt med ca. [...] * %. Der er i den forbindelse endnu ikke taget højde for det senere afgivne tilsagn om at afhænde Berliner Bank.

(73) På det andet forretningsområde inden for detailbankvirksomhed, erhvervskunder, dvs. aktiviteterne i forbindelse med små og mellemstore virksomheder (ikke: storkunder), forventes et fald i segmentaktiverne på knap [...] * EUR i 2001 til ca. [...] * EUR i 2006 (med knap [...] * EUR eller [...] * %). Samtidig vil antallet af medarbejdere blive reduceret med godt [...] * %. Der er

heller ikke i denne forbindelse taget højde for det senere afgivne tilsagn om at afhænde Berliner Bank.

(74) Kompensationsforanstaltningen inden for ejendomsfinansiering er i første række baseret på en reduktion af risikoporteføljen og en fokusering på aktiviteter, hvor risikoen er lille. Herved reduceres segmentaktiverne fra ca. [...] * EUR i 2001 til ca. [...] * EUR i 2006 (med ca. [...] * %). Antallet af medarbejdere vil blive reduceret med ca. [...] * %.

(75) Reduktionen af kapitalmarkedstransaktionerne medfører en nedskæring i antallet af medarbejdere med ca. [...] * %; segmentaktiverne vil blive reduceret med ca. [...] * % fra ca. [...] * EUR i 2001 til ca. [...] * EUR i 2006. I forhold til den oprindelige plan vil der ske en øget fokusering på kundetransaktioner i lavrisikogruppen. Segmentforpligtelserne vil blive reduceret uforholdsmæssigt med over [...] * %.

(76) Den gradvise afvikling af forretningsområdet storkunder/udland vil medføre en reduktion af segmentaktiverne med ca. [...] * % og en nedskæring i antallet af medarbejdere med ca. [...] * %. De poster, der stadig foreligger ved afslutningen af omstrukturingsfasen navnlig på grund af visse kontrakters og aftalers langsigtede karakter, vil blive nedskåret yderligere efter 2006.

(77) Gennem opgivelsen af alle overregionale aktiviteter inden for forretningsområdet offentlige myndigheder reduceres segmentaktiverne med næsten [...] * %. Forretningsområdet offentlige myndigheder integreres i erhvervskundeområdet.

(78) Gennem den planlagte udskillelse af ejendomsvirksomheden, som blev tilbudt som yderligere kompensationsforanstaltning, afvikles segmentaktiverne inden for dette forretningsområde næsten fuldstændigt.

(79) Sammen med yderligere reduktioner af aktiver, f.eks. inden for rentestyring eller gennem udskillelsen af IBB's særlige offentlige opgaver (Fördergeschäft) (segmentaktiver på ca. 20 mia. EUR), og konsolideringseffekter fremkommer i sidste instans en nedsættelse af den samlede balance på ca. 189 mia. EUR i 2001 med ca. [...] * EUR eller [...] * % til ca. [...] * EUR i 2006. Hvis der ikke tages højde for udskillelsen af IBB, som næppe kan betragtes som en kompensationsforanstaltning⁽¹⁸⁾, fremkommer en reduktion af den samlede balance på ca. [...] * %.

(80) Hvad angår markedsandelene, er disse på privat- og erhvervskundeområdet relateret til Berlin, da der her er tale om regionale aktiviteter. Markederne for

⁽¹⁸⁾ Kommissionens bemærkning i denne henseende: Fördergeschäft udgør ifølge aftalen om de tyske Förderbanken (særlige kreditinstitutter) en offentlig opgave og derfor ikke en konkurrencemæssig relevant kommerciel aktivitet og kan følgelig heller ikke anerkendes som en kompensationsforanstaltning. Anstaltslast og Gewährträgerhaftung kan kun oprettholdes i forbindelse med de særlige offentlige opgaver, hvis disse udskilles i en selvstændig Förderbank.

- aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering og kapitalmarkedstransaktionerne har derimod national karakter, og sidstnævnte har for en stor dels vedkommendes også international karakter. Markedsandelene i segmenterne på privat- og erhvervskundeområdet i Berlin er blevet nedjusteret i forhold til de tal, der blev fremlagt sammen med anmeldelsen (til andele fra godt 20 % til over 40 % på privatkundeområdet og til andele fra henholdsvis godt og knap 25 % på erhvervskundeområdet), da BGB's indberetninger til Landeszentralbank til den statistik, der er anvendt i denne forbindelse, er foretaget uden den her nødvendige regionale og materielle afgrænsning (se betragtning 291 ff.).
- (81) Med hensyn til udlån til privatkunder forventes det, at BGB's andel af markedet i Berlin vil stige en smule indtil 2006, mens den kun vil falde en anelse på indlånsområdet. Denne udvikling er baseret på en fokusering af BGB's aktiviteter på markedet i Berlin. Samtidig vil banken imidlertid ifølge omstrukturierungsplanen trække sig fuldstændigt ud af det overregionale marked. Kompensationsforanstaltningerne på privatkundeområdet vil næppe fremgå af tallene for markedsandele i Berlin, da aktiviteterne først og fremmest nedskæres på overregionalt plan.
- (82) På forretningsområdet erhvervskunder vil der være tale om en let reduktion af markedsandelen mellem 2001 og 2006 på udlånsområdet, mens markedsandelen på indlånsområdet forbliver stort set konstant.
- (83) Med hensyn til aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering skal den oprindeligt anførte nationale markedsandel på grundlag af ajourførte statistikker korrigeres fra ca. 5 % til ca. 3 %, som indtil 2006 vil blive reduceret til ca. 2 %. På kapitalmarkedsområdet kan der ikke forventes at indtræde ændringer indtil 2006.
- (84) Tyskland har anført som led i proceduren, at BGB indgående har undersøgt muligheden for yderligere kompensationsforanstaltninger. Foruden det tilsagn om at afhænde ejendomsvirksomheden, der var afgivet på et tidligere tidspunkt ved siden af den oprindelige plan, var der imidlertid ikke mulighed for yderligere modtydelser [...]*.
- (85) Kompensationsforanstaltningerne er samlet set også passende. Det samlede støttebeløb som referencepunkt for undersøgelsen af proportionaliteten omfatter kapitaltilførslen fra delstaten på 1,755 mia. EUR og støtteværdien af risikoskjoldet, som i økonomisk henseende højest svarer til worst case-scenariet på 6,07 mia. EUR. Som godtgørelse for risikoskjoldet betaler BGB årligt en garantiprovision på 15 mio. EUR.
- (86) Som referencepunkt for markedsfordrejningen anvendte Kommissionen i sin beslutning om procedurens indledning muligheden for at udvide aktiviteterne på grundlag af tilsynskravene til solvensnøgletallet. Den antagelse, at de risikovægtede aktiver kan forhøjes med op til 25 mia. EUR ved en tilførsel af kernekapital på 1 mia. EUR, kan ifølge Tyskland imidlertid ikke uden videre udledes af tilsynsreglerne. Kun ved samtidig tilførsel af kernekapital og supplerende egenkapital kan en bank forhøje sine risikovægtede aktiver med et beløb svarende til 25 gange tilførslen af kernekapital. Mangler en bank supplerende egenkapital, der ikke hidtil har kunnet tages i betragtning, i en størrelsesorden svarende til kernekapitaltilførslen, kan faktoren 25 på forhånd ikke finde anvendelse. Det forekommer ikke rimeligt, at en udvidelse af aktiviteterne, der først gøres mulig ved hjælp af supplerende egenkapital, som banken i forvejen råder over, anses for at være en markedsfordrejning, som forårsages af en tilførsel af kernekapital, der skal anses for at være støtte. Det er derfor nødvendigt allerede som udgangspunkt at begrænse den maksimalt mulige markedsfordrejning til 12,5 gange støttebeløbet i form af en kapitaltilførsel.
- (87) Delstaten Berlin havde kun tilført BGB kernekapital på 1,755 mia. EUR, men ingen supplerende egenkapital. Tilførslen af kernekapital resulterede i, at supplerende egenkapital på 877,5 mio. EUR, der ikke hidtil kunne tages hensyn til, kunne tages i betragtning, hvilket imidlertid som nævnt ikke kan betragtes som en markedsfordrejning, der er forårsaget af tilførslen af kernekapital.
- (88) Med hensyn til den (teoretiske) kernekapitalprocent på 4 % og egenkapitalprocenten på 8 % er der derudover tale om de lovbestemte minimumskapitalkrav. Til regulerede aktiviteter samt til det spillerum, der er nødvendigt for at kunne deltage på finansmarkederne, har institutterne brug for et væsentligt bedre kapitalgrundlag. Ifølge skøn fra BAFin er en kernekapitalprocent på [...] % og en egenkapitalprocent på [...] % på nuværende tidspunkt særdeles nødvendig set fra markedets synspunkt for at sikre BGB's likviditet og ikke true den videre omstrukturering (se BAKreds brev af 29. juni 2001).
- (89) På grundlag af disse betragtninger og de gældende kapitalprocenter fremkommer der med hensyn til kapitalforhøjelsen således en markedsfordrejning på ca. 18 mia. EUR (tilførsel af kernekapital på ca. 1,8 mia. EUR multipliceret med en faktor på ca. 10).
- (90) Allerede i svaret på Kommissionens indledning af proceduren tilbød Tyskland som en yderligere kompensationsforanstaltning at udskille ejendomsvirksomheden (IBAG, IBG, LPFV) fra BGB. Virkningen af risikoskjoldet er fokuseret på ejendomsvirksomheden,

som i sig selv ikke er underlagt solvenskravene og ligeledes kan udføres af ethvert andet selskab uden banktilladelse. Risikoskjoldet vedrører de eksisterende forretninger, i det væsentlige allerede placerede fonde, og ikke de nye forretninger. Det kunne imidlertid eventuelt gøres gældende, at de nye forretninger kun er mulige på grund af risikoskjoldet. Markedsfordrejningens omfang kan i så fald imidlertid maksimalt nå op på de nye forretningers samlede omfang. Med hensyn til IBV forventes i 2002 et salg af fondsandele på i alt [...] * EUR. Med hensyn til Bavaria forventes en projektvolumen på i alt [...] * EUR i 2002. IBAG's samlede nye forretninger ligger på ca. [...] * EUR. Risikoskjoldet kan højst indvirke på IBAG's nye forretninger indtil afslutningen af omstrukturingsfasen ved udgangen af 2006. Derefter vil IBAG være en saneret og effektiv virksomhed, som kan klare sig i konkurrencen ved egen hjælp. Derfor kan IBAG's nye forretninger højst medregnes til risikoskjoldet som markedsfordrejning indtil udgangen af 2005, hvilket udgør i alt [...] * EUR i perioden 2002-2005. Dette samlede beløb i forbindelse med markedsfordrejningen ligger mellem best case-scenariet for den faktiske risiko for delstaten Berlin i forbindelse med risikoskjoldet (2,7 mia. EUR) og worst case-scenariet (6,1 mia. EUR). Det synes derfor passende, at Kommissionen ved vurderingen af, hvilken markedsfordrejning der er forårsaget af risikoskjoldet, lægger den værdi på [...] * EUR, der er beregnet for IBAG's nye forretninger indtil afslutningen af omstrukturingsfasen. Risikoskjoldets markedsfordrejning vil i givet fald i stedet kunne fastsættes på grundlag af en støtteværdi af risikoskjoldet, som svarer til worst case-scenariet (6,07 mia. EUR).

- (91) Som resultat fremkommer således følgende markedsfordrejning, der som udgangspunkt er relevant for vurderingen af kompensationsforanstaltningerne:

— til fordel for BGB gennem kapitalforhøjelse: 18,3 mia. EUR

— til fordel for ejendomsvirksomheden, der skal udskilles, gennem risikoskjold: [...] * EUR-6,1 mia. EUR.

- (92) I modsætning til det, Kommissionen antog i beslutningen om procedurens indledning på grundlag af de oplysninger, der forelå på daværende tidspunkt, er det som følge af BGB's faktiske lavere markedsandele ikke berettiget at tage udgangspunkt i, at BGB har en ekstrem stærk markedsstilling, og drage konsekvenser heraf for fastsættelsen af kompensationsforanstaltninger. Samlet set synes de foreslåede foranstaltninger passende som kompensation for markedsfordrejningen, også på grundlag af den eventuelle problematik i støttemæssig henseende i forbindelse med overdragelsen af WBK's aktiver til LBB.

- (93) Tyskland har endvidere anført, at det af konkurrencemæssige årsager ikke er hensigtsmæssigt at afhænde

Berliner Bank inden afhændelsen af delstaten Berlins aktier i BGB. Modydelserne på detailbankområdet er gennem udskillelsen af Weberbank, Allbank og de udenlandske datterselskaber BGB Polska og Zivnostenska Banka samt opgivelsen af de seks nationale privatkundecentre og lukningen af ca. 90 filialer i langt overvejende grad i Berlin tilstrækkelige. Desuden ligger kompensationsforanstaltningerne samlet set inden for rammerne af eller endog over det, som Kommissionen har krævet i tidligere beslutninger vedrørende omstruktureringer af banker.

- (94) Efter yderligere indsigelser fra Kommissionen, navnlig i lyset af, at BGB's stilling på detailbankmarkedet i Berlin vil forblive stort set uændret i forbindelse med de luknings- og afhændelsesforanstaltninger, der allerede er foretaget eller skal gennemføres, har Tyskland og delstaten Berlin endelig alligevel besluttet sig til at afgive tilsagn om at afhænde Berliner Bank. Ifølge dette tilsagn forpligter Tyskland sig til at sikre, at Bankgesellschaft-koncernen som led i en åben, gennemsigtig og ikke-diskriminerende procedure senest den 1. oktober 2006 behørigt afhænder afdelingen Berliner Bank som en økonomisk enhed, inklusive mærke, samtlige kundeforhold, filialer og det dertil hørende personale.

- (95) Afhændelsen af Berliner Bank vil reducere segmentaktiverne på hele detailbankområdet med [...] * EUR ([...] * EUR på privatkundeområdet og [...] * EUR på erhvervskundeområdet). Sammen med de allerede planlagte foranstaltninger reduceres segmentaktiverne i alt med [...] * EUR. Den samlede balance nedskæres i omstrukturingsperioden fra 189 mia. EUR til nu [...] * EUR.

Støtten begrænses til et minimum

- (96) Risiciene er ikke blevet overvurderet i løbet af omstrukturingsperioden. Disse var dog baseret på LPFV's oplysninger fra januar 2002. Dens vurdering kan på grund af makroøkonomiske faktorer og gennem en intensiv ejendomsforvaltning ændres i garantiernes løbetid. Gennem LPFV's fritagelsesaftaler med IBG såvel som på grundlag af betingelserne for delstaten Berlins risikoskjold over for LPFV sikres det imidlertid, at det kun er faktiske udnyttelser af delstaten Berlins garantier, der kan godtgøres. For at sikre en forvaltning af høj kvalitet har delstaten Berlin ret til at gribe ind og udstede instrukser i forbindelse med LPFV.

- (97) Der er også indført passende kontrolforanstaltninger for rent faktisk at udelukke, at de samme risici dækkes flere gange. Risiciene i forbindelse med genopretning og tilbagekøbsrettigheder foreligger nemlig ikke samtidig, men substituerer hinanden. Dette tages der højde for i LPFV's risikobeskrivelse. Der er derimod tale om en faktisk flerdobbelt risikodækning med hensyn til BGB-koncernens leje garanti og lånegaranti.

- LPFV undersøger, om udnyttelsen med hensyn til leje- og pantgarantier er juridisk, materiel og regnskabsmæssig forsvarlig. Siden januar 2003 har »BCIA Berliner Gesellschaft zum Controlling der Immobilien-Altrisen mbH«, hvori delstaten Berlin ejer hele kapitalen, på vegne af delstaten udøvet en kontrol, som udelukker en samtidig udnyttelse af lånegarantier. Alle LPFV's ydelser, som delstatens overtagelse af forpligtelser vedrører, undersøges indgående i juridisk, materiel og regnskabsmæssig henseende af BCIA, og det samme gælder lovligheden af enhver udnyttelse af lånegarantien samt balancegarantierne. Med BCIA råder delstaten over et stærkt og effektivt apparat til tabsminimering. Det er nemlig udtrykkeligt fastsat i garantiloven af 16. april 2002, at der i forbindelse med de dækkede risici ikke må foretages betalinger til tredjemand, uden der foreligger en retlig forpligtelse.
- (98) På grundlag af detailaftalen har henholdsvis delstaten og BCIA, som kvartårligt skal aflægge beretning om sine aktiviteter til Abgeordnetenhaus, følgende godkendelses-, kontrol-, instruktions- og lignende beføjelser over for de selskaber, der er omfattet af risikoskjoldet, og udøvelsen heraf reguleres nærmere i en kompetence- og procedureordning:
- forbehold for godkendelse af udbetalinger i forbindelse med lånetilsagn, såfremt visse beløbsgrænser overskrides
 - medvirken ved udarbejdelse af positivlisten og den årlige afregning i forbindelse med balancegarantierne
 - forbehold for godkendelse af afhændelser af aktiver, som er omfattet af garantien for bogførte værdier, såfremt visse beløbsgrænser overskrides
 - forbehold for godkendelse af investeringer, som efterfølgende er forbundet med erhvervs- og fremstillingsomkostninger, såfremt visse beløbsgrænser overskrides
 - forbehold for godkendelse af visse betalinger i forbindelse med LPFV
 - instruktionsbeføjelse over for IBG og LPFV med hensyn til forsvar mod udnyttelse
 - forbehold for godkendelse af afhændelser og andre dispositioner med hensyn til rettighederne på grundlag af detailaftalen
 - omfattende oplysnings- og indsigtret
 - forbehold for fælles aftale med hensyn til udpegning af IBG's, IBAG's og LPFV's revisorer
- Rechnungshof Berlins ret til at foretage revision
- forbehold for godkendelse i forbindelse med omstruktureringer.
- (99) Banken yder et betydeligt eget bidrag gennem salget af aktiver eller datterselskaber, som ikke er strengt nødvendige for rentabiliteten på længere sigt. Der er i den forbindelse tale om væsentlige, også rentable kapitalinteresser, som vil blive afhændet som led i åbne og gennemsigtige procedurer. Hertil kommer den planlagte afhændelse af ejendomsvirksomheden. Det er ikke muligt at yde et yderligere eget bidrag, da BGB allerede i 2001 i forbindelse med reduktionen af risikobetonede aktiver gjorde alt for i videst muligt omfang at modvirke det omfattende tab af egenkapital og støtte egenkapitalprocenterne.
- (100) De kerne- og egenkapitalprocenter, som blev foreløbigt godkendt som redningsstøtte og tilstræbt fra 2003 ifølge omstrukturingsplanen, er også nødvendige. Opnåelsen af den foreløbigt godkendte kernekapitalprocent på 5 % og egenkapitalprocent på 9,7 % samt den fra 2006 tilstræbte kernekapitalprocent på ca. 7,5 % og egenkapitalprocent på ca. 12 % er særdeles nødvendig for videreførelsen af virksomheden, herunder en solid rating fra ratingbureauerne. Navnlig i betragtning af [...] og BGB's [...] likviditetssituation er et egenkapitalniveau, der ligger over gennemsnittet, uomgængeligt nødvendigt for [...].
- (101) De gennemsnitlige kernekapital- og egenkapitalprocenter hos Landesbanken/sparekasser bevægede sig i perioden 1995-2000 inden for et interval på henholdsvis 5,7 %-6,8 % og 8,9 %-10,2 %. BGB's foreløbigt godkendte kernekapitalprocent på 5 % ligger dermed under det langsigtede gennemsnit for sammenlignelige banker, mens den foreløbigt godkendte egenkapitalprocent med 0,1 % kun ligger marginalt over middelværdien i perioden 1995-2000. Disse procenter forekommer meget forsigtige og tager ikke hensyn til BGB's specifikke problemer.
- (102) Solvensprocenterne for det samlede marked, dvs. private og offentlige banker i Tyskland, bevæger sig — bl.a. på grund af den manglende Gewährträgerhaftung i den private banksektor — inden for intervaller på henholdsvis 6,3 %-7,3 % (kernekapitalprocent) og 10,4 %-11,3 % (egenkapitalprocent). Allerede forud for bortfaldet af Gewährträgerhaftung for offentlige banker kan Landesbanken/sparekassernes solvensprocent forventes langsomt at nærme sig de private bankers højere niveau. Gennem denne effekt vil gennemsnitssatsen for Landesbanken/sparekassers egenkapitalprocent i 2006 alt andet lige stige fra 9,6 % til ca. 10,9 %. Dermed reduceres BGB's egenkapitalbuffer på grundlag af den egenkapitalprocent, der forventes for BGB i saneringsplanen for 2006, fra [...] % til kun ca. [...] %.

- (103) Det lovbestemte minimum på 8 %, som i realiteten allerede er forhøjet til 8,4 % af BAFin og som følge af volatilitet i praksis ligger på ca. 8,6 %, er dermed ikke relevant til vurdering af egenkapitalprocenten. Tværtimod baserer kapitalmarkedet og ratingbureauer sig typisk på egnede benchmarks, som viser væsentligt højere egenkapitalprocenter og følgelig reducerer den tilsyneladende høje egenkapitalbuffer på knap [...] % til ca. [...] %.
- (104) En egenkapitalprocent i 2006, der ligger over gennemsnittet, er uomgængelig nødvendig [...]*. Ratingbureauer tillægger kapitalstrukturen stor betydning ved ratingtildelingen og har allerede tidligere opfordret til en forbedring af BGB's kernekapitalprocent. På grund af den snævre korrelation mellem financial strength- samt long term-rating og det fremtidige bortfald af Gewährträgerhaftung er der behov for en betydelig forbedring af bankens financial strength-rating for at undgå negative virkninger på omfanget af og omkostningerne i forbindelse med refinansieringen. Omvurderingen af de risikobetonede aktiver ifølge Basel II resulterer desuden formentlig fra 2006 i et øget egenkapitalbehov som følge af de risikobetonede aktivers stigende volatilitet.
- (108) Omstruktureringsstøtte kan ganske vist i enkelttilfælde være berettiget i betragtning af de alvorlige negative følger, som en banks insolvens har for banksystemet og for tilliden i offentligheden. I modsætning til andre sager, hvori Kommissionen hidtil har truffet beslutning, er der imidlertid i denne tale om en støttemodtager med en begrænset regional virkekreds, således at støttens virkning er koncentreret om nogle få konkurrenter. Disse rammes så meget desto mere af de konkurrencefordrejende virkninger, navnlig Berliner Volksbank, som konkurrerer med BGB på alle sine forretningsområder.
- (109) Støttens størrelse og intensitet skal være begrænset til det strengt nødvendige minimum. Dette er imidlertid ikke tilfældet. Delstatens garanti for risici på ejendomsområdet svarer til en ubegrænset pligt til at foretage supplerende kapitaltilførsel (Nachschusspflicht), da den hermed forbundne indeståelsesforpligtelse for delstaten Berlin ikke kan vurderes på nuværende tidspunkt og således svarer til en »blankocheck« til fremtidige tab. Virksomheden må imidlertid ikke få tilført en overskudslikviditet. Allerede på grundlag af sin størrelse (21,6 mia. EUR) og varighed (30 år) er garantien uforholdsmæssig, giver i praksis banken en ubegrænset kreditværdighed og har således en meget betydelig konkurrencebegrænsende virkning. Gennem den fuldstændige fritagelse af banken for risiciene ved ejendomsvirksomheden inden for den ordinære drift får BGB »carte blanche« til at afgive tilbud på hvilke som helst vilkår, f.eks. ved salg eller udlejning af fast ejendom. Selv hvis der herved skulle opstå tab for banken, vil disse blive dækket fuldt ud af delstaten Berlin. Garantien svarer således til en beløbsmæssigt ubegrænset pligt til at tilføre supplerende kapital, der allerede som følge af sin art ikke kan godkendes, og som desuden mangler den nødvendige konkretisering i den lov, der ligger til grund herfor. Den kumulative ydelse af kapitaltilførsel og risikoskjoldsgaranti medfører desuden en dobbelt dækning. Ved fastsættelsen af garantiens subventionsækvivalent skal der tages hensyn til, at der med sikkerhed i vidt omfang vil blive gjort brug af denne. I værste fald har delstaten taget udgangspunkt i 6,1 mia. EUR. For så vidt som det realistisk set må forventes, at garantien bliver aktiveret (som tilsyneladende ikke kan fastsættes nærmere), er støtten lig med det nominelle garantibeløb.

IV. BEMÆRKNINGER FRA INTERESSEREDE PARTER

- (105) Efter offentliggørelsen af beslutningen om at indlede proceduren i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* modtog Kommissionen bemærkninger fra to interesserede parter, nemlig Berliner Volksbank og en anden interesseret part, som anmodede om at få sit navn hemmeligholdt.

Bemærkninger fra Berliner Volksbank

- (106) Berliner Volksbank har anført, at den anmeldte omstruktureringsstøtte ikke kan godkendes efter EF-traktatens artikel 87, stk. 3. Støtten er heller ikke omfattet af retsinstitutterne Anstaltslast og Gewährträgerhaftung og er dermed ikke eksisterende støtte.
- (107) Støtteforanstaltningerne til fordel for BGB overstiger hidtil kendte dimensioner. BGB's økonomiske vanskeligheder skyldes først og fremmest virksomhedens særdeles tabsgivende forretninger med lukkede ejendomsinvesteringsfonde. Årsagen til BGB's tab er, at der i praksis ikke har fundet nogen undersøgelse sted ved erhvervelsen af objekterne. Alligevel er investorerne blevet garanteret indtægter. Virksomheden er — formentlig i første række på grund af de gunstige vilkår for indskyderne — blevet betragtet som den førende på markedet i hele Tyskland.
- (110) Markedet for finansielle tjenesteydelser er præget af en stærk konkurrence på vilkårene med et betydeligt pres på marginerne. Det kan derfor forventes, at BGB på markedet fuldt ud vil videregive fordelene som følge af støtten og dermed forårsage en betydelig konkurrencefordrejning til skade for konkurrenterne. Dette er navnlig betænkeligt, eftersom støtten ydes til den

- førende på markedet i Berlin-/Brandenburg-regionen, hvis markedsandel i regionen i forhold til det samlede udlånsområde ifølge dennes eget skøn ligger på knap 50 %, og som råder over godt 50 % af alle kreditinstitutfilialer i Berlin. BGB konkurrerer direkte med Berliner Volksbank på dennes hovedaktivitetsområder, privatkundeområdet og aktiviteterne i forbindelse med mellemstore erhvervs-kunder, og har allerede i dag en markedsandel, som er mange gange større end Berliner Volksbanks markedsandel. Støtten bidrager således til en yderligere økonomisk »magtkoncentration« på bankmarkedet i Berlin. BGB's forholdsvis stærke stilling på markedet er også en følge af, at BGB gennem en række institutter optræder under forskellige mærker eller firmanavne. BGB forfølger en forretningsstrategi, som har løsrevet sig fra rentabilitetsstrategier og ført til en fortrængning af konkurrenter takket være de subsidierede vilkår.
- (111) Da der ikke foreligger en sammenhængende plan for en varig redning, er det ikke på grundlag af den fremlagte omstrukturingsplan muligt at genoprette virksomhedens rentabilitet på længere sigt. Den er baseret på alt for optimistiske antagelser, er ikke tilstrækkelig konkret og fremhæver i for høj grad positive aspekter. Desuden kan den ikke sikre rentabiliteten på længere sigt og dermed virksomhedens levedygtighed, da den kun lægger et mål for rentabiliteten på ca. 6-7 % til grund, hvilket kun er halvdelen af det gennemsnit, der er sædvanligt i branchen. Endelig nævner omstrukturingsplanen ikke fremtidige tilbagebetalingsforpligtelser på grundlag af statsstøttereglerne i forbindelse med den igangværende undersøgelsesprocedure vedrørende overdragelsen af WBK til Landesbank i 1993.
- (112) Der tages ikke tilstrækkeligt højde for, at det ifølge Kommissionens rammebestemmelser er nødvendigt at afbøde de skadelige virkninger for konkurrenterne ved at begrænse den stilling, som støttemodtageren indtager på de relevante markeder efter omstruktureringen, da forretningsaktiviteterne endog skal udvides på de relevante markeder. Ifølge omstrukturingsplanen skal der skabes mulighed for en indtægtsstigning på privat- og erhvervs-kundeområdet og kompenseres for lukningen af forskellige forretningssteder uden for Berlin navnlig gennem en fokusering og udvidelse af disse forretningsaktiviteter i Berlin. BGB har kun planer om at trække sig ud af de geografiske markeder, hvor den ikke hidtil har haft nogen nævneværdig betydning. Den bebudede lukning af filialer kan ikke resultere i, at BGB's stilling på markedet reduceres, men modsvarer derimod en generel tendens på markederne for finansielle tjenesteydelser i Tyskland, som anses for at have for mange banker (over-banked). Omfanget af modydelserne fra BGB's side skal beregnes på grundlag af BGB's nuværende dominerende stilling på bankmarkedet i Berlin, da de konkurrencefordrejende virkninger gør sig stærkest gældende her. Et påbud fra Kommissionens side om at udligne de konkurrencefordrejninger, som forårsages af støtten, kunne være i form af en afhændelse af et delområde af BGB-koncernen. En mulighed kunne f.eks. være at afhænde forretningsområdet Berliner Bank, som i de relevante markedssegmenter har markedsandele, som svarer til Berliner Volksbanks markedsandele. Afhændelsen af Berliner Bank vil være forbundet med den fordel, at der er tale om et i organisatorisk henseende i vidt omfang selvstændigt institut, som selv optræder på markedet og derfor kan overtages af en konkurrent uden større afviklingsproblemer. Omfanget af de forretninger, der hermed afgives, vil i betragtning af støttens størrelse være en passende kompensation for dens betydeligt konkurrencefordrejende virkninger.
- (113) Foruden statsgarantierne (Anstaltslast og Gewährträgerhaftung) og overdragelsen af Wohnbau-Kreditanstalt til Landesbank Berlin er den foreliggende støtte kun én blandt mange finansielle støtteforanstaltninger fra de offentlige myndigheders side til fordel for BGB. Dette resulterer i en kumulering, som også skal tages i betragtning ved fastsættelsen af modydelserne for omstrukturingsstøtten.
- (114) Det er ikke nødvendigt at forhøje egenkapitalprocenten til 9,7 %. Det er kun nødvendigt at overholde det i KWG fastsatte lovbestemte minimum på 8 %, som ifølge Kommissionens rammebestemmelser udgør det »strengt nødvendige minimum«.
- (115) Kumuleringen af risikoskjold og kapitaltilførsel er ikke nødvendig, da førstnævnte allerede har til formål at dække risici for tab på ejendomsområdet. Kapitaltilførslen medfører en »dobbelt tabsdækning« fra delstaten Berlin. BGB kan anvende de yderligere midler på andre forretningsområder.
- (116) Endvidere kan der forventes yderligere støtte. Senatet forhandler med udvalgte investorer om at overtage banken. Salget sker ikke til markedsprisen, da udbudsproceduren ikke er åben for alle, ikke er gennemsigtig og ikke forløber ikke-diskriminerende.
- Bemærkninger fra en interesseret part, som har anmodet om at få sit navn hemmeligholdt**
- (117) Den fremtidige strategi for banken synes frem for alt at bestå i en reduktion af dens aktiviteter, kapacitet og infrastruktur og en koncentration om privat- og erhvervs-kundeområdet på regionalt plan. Denne strategi må være baseret på den antagelse, at disse regionale markeder og bankens andel heraf vokser. Der er imidlertid en række tvivlsspørgsmål og selvmodsigelser med hensyn til bankens markedsandele på disse markeder. Desuden er det uklart, om banken overhovedet kan basere sig på et solidt kundegrundlag. Mærket Berliner Bank viser svagheder i denne henseende. På grund af de tidligere problemer i forbindelse med aktiviteterne inden for ejendomsfi-

nansiering er der tvivl om disses fremtidige succes. Det er atypisk for en regionalbank at opretholde en betydelig del af kapitalmarkedstransaktionerne.

- (118) Om gennemførelsen af omstrukturingsplanen bliver vellykket, afhænger i vidt omfang af, om det lykkes at realisere de ambitiøse planer om at reducere medarbejderantallet og indføre et nyt risikokontrolsystem samt forbedre informationssystemerne. Dette er imidlertid tvivlsomt, da de foranstaltninger, der hidtil er truffet til at reducere medarbejderantallet, ikke har opfyldt målene, og der må forventes modstand fra medarbejderne og fagforeningerne. En stor del af de reduktioner, der hidtil er gennemført, skyldes desuden outsourcingforanstaltninger. Dette kan imidlertid ikke forventes at nedbringe omkostningerne på lang sigt. Tværtimod kan det forventes, at omkostningerne for de overførte medarbejdere skal afholdes af banken i form af højere servicebyrer.
- (119) Ifølge nr. 34 i rammebestemmelserne skal banken fremover være i stand til at klare sig på markedet ved egen hjælp. Der er tvivl om, hvorvidt det mål for egenkapitalforrentningen på 7 %, der er fastsat for 2006, er tilstrækkeligt hertil. Det kan derfor ikke antages, at rentabiliteten vil blive genoprettet på længere sigt. Dette lave afkast kan heller ikke begrundes med, at sparekassen udfører offentlige opgaver, da dette er irrelevant for vurderingen af afkastet.
- (120) Forbliver banken offentligt ejet, er der alvorlig tvivl med hensyn til, om bankens rentabilitet kan genoprettes og sikres. Delstaten Berlin vil komme ud for et betydeligt politisk pres, hvis den bringer arbejdsforhold til ophør. Generelt vil delstaten Berlin ikke være i stand til at gennemføre omstrukturingsplanen. Bankens organer vil fortsat være politisk udpeget, hvilket vil medføre interessekonflikter. Disse problemer vil også fortsat foreligge, hvis den overtages af en anden tysk Landesbank.

V. TYSKLANDS REAKTION PÅ BEMÆRKNINGERNE FRA ANDRE INTERESSEREDE PARTER

- (121) Tyskland har besvaret bemærkningerne fra Berliner Volksbank og den anonyme tredjepart. Berliner Volksbanks bemærkninger vedrørende den angiveligt gamle støtte er ifølge Tyskland forføjede. Der er ikke tale om betydelige finansielle ressourcer, som er blevet opbygget ved hjælp af støtte. I modsat fald ville koncernens eksistens ikke være truet. Kommissionen har i øvrigt betragtet garantierne i form af Anstaltslast og Gewährträgerhaftung som eksisterende støtte, og der må derfor ikke tages hensyn hertil til skade for BGB. Kapitaltilførslen via redningsstøtten skal permanent stilles til rådighed for banken, hvilket imidlertid er i overensstemmelse med rammebestemmelserne og

Kommissionens praksis i forbindelse med omstrukturingsstøtte. WBK's overdragelse til LBB undersøges af Kommissionen i en særskilt procedure, men betragtes ikke af Tyskland som støtte.

- (122) BGB har ganske vist både med hensyn til privat- og erhvervskundeområdet en forholdsvis stærk stilling på bankmarkedet i Berlin. Dens markedsandele er imidlertid ikke så store som påstået af Berliner Volksbank. De volumenrelaterede markedsandele er markant mindre end de kunderelaterede markedsandele, da Berliner Sparkasse har mange konti med lavt udlåns- og indlånsvolumen, hvilket snarere er en yderligere omkostningsfaktor.
- (123) Omstrukturingsplanen indeholder alle nødvendige dokumenter med den fornødne detaljeringsgrad. Efter Tysklands opfattelse udgør den foreliggende plan et stabilt grundlag til sikring af BGB's rentabilitet. Rentabiliteten i den samlede banksektor i Tyskland er faldet markant på grund af den vanskelige makroøkonomiske situation. Den gennemsnitlige egenkapitalforrentning er faldet fra 11,2 % i 1999 til 9,3 % i 2000 og endelig til kun 6,2 % i 2001. I forbundsregeringens meddelelser er resultaterne for hvert forretningsområde for perioden 2001-2006 konsekvent opført særskilt og præsenteret overskueligt. I den henseende foretages den overordnede planlægning på grundlag af samlede indtægter, driftsresultat før og efter hensættelser og overskud før skat.
- (124) De trin, der er nødvendige for gennemførelsen af omstrukturingsplanen, var planlagt af BGB i to faser:
- Planlægningsmæssigt har den først udarbejdet en delplan for hvert af de nuværende forretningsområder, uanset om det hører blandt de forretningsområder, der skal bibeholdes, afvikles, reduceres eller afhændes.
 - På det praktiske plan har den derpå for hver delplan fastsat konkrete foranstaltninger, der er nødvendige for gennemførelsen heraf, og vurderet omkostningerne i forbindelse med disse foranstaltninger.
- (125) Der foreligger dermed en fuldstændig plan. De enkelte foranstaltninger er siden da blev konkretiseret yderligere, og foranstaltningerne med hensyn til forretningsområderne er blevet specificeret yderligere og omfattet af en detaljeret helhedsplan. Der er til gennemførelsen udviklet to specielle instrumenter, som supplerer den sædvanlige resultat-controlling, ét til opfølgning af de generelle foranstaltninger, et andet til opfølgningen af personaleforanstaltningerne. Disse gør det muligt hver måned at sammenholde planlagte og faktiske værdier og dermed løbende kontrollere gennemførelsen.

- (126) Banken betragter kun ejendomsfinansieringen som en typisk opgave for en regionalbank. Dette omfatter ikke området ejendomsvirksomhed, hvor de tab, som nødvendiggjorde saneringen af banken og statens dækning af risiciene, i vidt omfang er opstået. BGB har som kompensationsforanstaltning tilbudt at afgive dette forretningsområde. Der er heller ikke for små henlæggelser i forbindelse med realkreditlånene.
- (127) Fremover vil der blive truffet en lang række foranstaltninger inden for såvel nye som eksisterende forretninger samt inden for controlling for i vidt omfang at reducere risiciene på ejendomsfinansieringsområdet. Inden for området nye forretninger koncentrerer aktiviteterne om attraktive forretningssteder, risikoen diversificeres gennem overregionale aktiviteter inden for Tyskland, de udenlandske aktiviteter indstilles i vidt omfang, og risikofyldte forretningssegmenter, navnlig aktiviteter som bygherre, opgives. Inden for de eksisterende forretninger anvendes risikospecialister i forbindelse med truede engagementer, og der foretages kritiske analyser og omvurderinger af engagementerne. Inden for controlling indføres risikostyring på koncernplan, som på sin side danner rammen for de enkelte styringsinstrumenter. Blandt disse hører et limitsystem for markeds- og kreditrisici, et system til tidlig varsling, saneringsstrategier samt en task force i forbindelse med engagementer på tværs af de enkelte banker i koncernen.
- (128) I modsætning til Berliner Volksbanks opfattelse medfører omstruktureringen en reduktion af virksomhedens stilling på markedet gennem opgivelsen af forretningsområderne storkunder og offentlige myndigheder samt reduktionen af andre forretningsområder. Det er i driftsøkonomisk henseende ikke hensigtsmæssigt at opgive forretningsområder inden for detailbankvirksomheden, da bankens kerne vil blive påvirket og privatiseringsmulighederne derved truet. Derudover vil virksomhedens stilling heller ikke blive styrket på forretningsområderne på detailbankmarkedet. Med undtagelse af Potsdam vil banken trække sig fuldstændigt ud af delstaten Brandenburg. I delstaten Berlin vil lukningen af filialer mærkbart reducere virksomhedens stilling på markedet.
- (129) Risikoskjoldet udgør ingen »blankocheck til fremtidige tab«, da de risici, der er omfattet af garantiene, alle er gamle risici. Risici i forbindelse med forretninger efter den 31. december 2001 er generelt ikke omfattet, risici ved ejendomsinvesteringsfonde kun, såfremt den pågældende fond er blevet etableret inden den 31. december 2000.
- (130) Risikoskjoldet er heller ikke »carte blanche til at afgive tilbud på hvilke som helst vilkår, f.eks. ved salg eller udlejning af fast ejendom«. Detailaftalen indeholder i artikel 17, stk. 2, artikel 35, stk. 2, og artikel 42, stk. 5, en række forbehold for godkendelse til fordel for delstaten. Endvidere statuerer artikel 46 i detailaftalen en omfattende pligt til at begrænse tabet, således at de begunstigede selskaber er forpligtet til at bestræbe sig til det yderste for at holde udnyttelsen af delstatens garantier på et så lavt niveau som muligt og anvende de aktiver, der er omfattet af garantien for bogførte værdier, bedst muligt eller udleje objekter optimalt eller udnytte dem på anden vis. En tilsidesættelse heraf gør det pågældende selskab erstatningspligtig.
- (131) Risikoskjoldet svarer heller ikke til en ubegrænset pligt til at foretage supplerende kapitaltilførsel. I modsætning til f.eks. en selskabsretlig forpligtelse til at tilføre supplerende kapital er delstaten Berlins forpligtelse på grundlag af risikoskjoldet ikke kun begrænset beløbsmæssigt, men også rent konkret, nemlig til de risici, der er udtømmende opregnet i detailaftalen og allerede forelå pr. 31. december 2001. Risikoskjoldet er også tilstrækkeligt konkretiseret. Allerede principaftalen af 20. december 2001 indeholdt en udtømmende liste over de selskaber, der er omfattet af lånegarantiene og balancegarantiene, og denne liste er i detailaftalen kun ændret med hensyn til nogle detailspørgsmål. Kapitalinteresserne og retsforholdene er udtømmende opregnet i detailaftalen og i de aftaler, der henvises til heri. Også omfanget af de risici, der er dækket af risikoskjoldet, er tilstrækkeligt konkretiseret.
- (132) Den egenkapitalprocent, som BGB tilstræber, er ikke for høj. Der er nemlig rokket eftertrykkeligt ved investorenes tillid til BGB. Banken har desuden ingen [...]*, som man normalt ville anvende ved siden af egenkapitalprocenten til at vurdere en banks muligheder på kapitalmarkederne. Endvidere forudsætter en privatisering af banken, at der efter bortfaldet af delstatens andel kan tilvejebringes egenkapital på kapitalmarkedet på acceptable vilkår. Dette kræver en egenkapitalprocent, der vedvarende ligger betydeligt over det lovbestede minimum.
- (133) Privatiseringen indeholder i øvrigt ingen støtteelementer og er ikke forbundet med procedurermangler. Der har ikke været tale om forskelsbehandling som led i proceduren.

VI. VURDERING AF STØTTEFORANSTALTNINGERNE

Statsstøtte efter EF-traktatens artikel 87, stk. 1

- (134) Kapitaltilførslen, risikoskjoldet og det indskud, der er givet tilsagn om i tilbagebetalingsaftalen, blev stillet til rådighed af delstaten Berlin og indeholder dermed statsmidler. Midlerne blev stillet til rådighed på betingelser, som ikke ville være acceptable for en investor, der handler ud fra markedsøkonomiske

betragtninger. Der er tale om et beløb på i alt flere milliarder euro, som permanent stilles til rådighed for en virksomhed, der befinder sig i alvorlige økonomiske vanskeligheder.

(135) Gennem kapitaltilførslen på 1,755 mia. EUR, hvor delstaten ikke kunne forvente et passende afkast, har den øget sin andel i BGB fra knap 57 % til ca. 81 %.

(136) Risikoksjoldet blev stillet til rådighed for en periode af 30 år. De aftalte garantier beløber sig til et nominelt teoretisk maksimum på 21,6 mia. EUR. Dette beløb dækker alle teoretisk tænkelige risici og omfatter f.eks. et fuldstændigt lejetab med hensyn til leje- og genopretningsgarantier ([...]* EUR), de totale opførelsesomkostninger i forbindelse med samtlige bygninger og udenomsanlæg med hensyn til de såkaldte genopretningsgarantier ([...]* EUR) eller et fuldstændigt tab af de garanterede bogførte værdier i forbindelse med IBG/IBAG og deres datterselskaber ([...]* EUR). Selv ud fra meget pessimistiske antagelser er et lejetab på 100 %, en nedrivning og genopførelse af samtlige bygninger samt et fuldstændigt tab af de bogførte værdier imidlertid urealistisk. Tyskland har derfor anført følgende skøn for den sandsynlige udnyttelse: 2,7 mia. EUR i bedste fald (best case-scenarion), 3,7 mia. EUR i »basistilfælde« (base case-scenarion) og 6,1 mia. EUR i værste fald (såkaldt worst case-scenarion).

(137) Som led i proceduren har Tyskland også fremlagt grundlaget for disse skøn. De tre scenarier er i den forbindelse baseret på antagelser med hensyn til de forskellige risici for, at forpligtelserne ikke vil blive opfyldt. Hvad angår leje- og genopretningsgarantierne, vedrører det eksempelvis forskellige antagelser vedrørende lejetab som følge af inflation (faktisk inflation lavere end forventet inflation), lavere leje eller ubeboede ejendomme. I den henseende udgør det forventede lejetab i best case-scenariet 1,4 mia. EUR, i base case-scenariet 1,9 mia. EUR og i det pessimistiske scenarion 3,5 mia. EUR.

(138) Tyskland har ligeledes anført, at den samlede udnyttelse, der kan forventes i driftsøkonomisk henseende, svarer til worst case-scenariet med et skøn på 6,1 mia. EUR ([...]* EUR i forbindelse med leje- og genopretningsgarantier, [...]* EUR i forbindelse med prisgarantier, [...]* EUR i forbindelse med genopretningsgarantier, [...]* EUR i forbindelse med garantier for bogførte værdier og [...]* EUR i forbindelse med restkategorier) og dermed støttens økonomiske værdi. Til underbygning af denne økonomiske værdi har Tyskland fremført en alternativ betragtning: Uden garantierne i forbindelse med risikoksjoldet skulle samtlige risici have været »dækket« gennem en kapitaltilførsel på ca. [...]* EUR-([...]* EUR). I den henseende ville kontantværdien af de ovenfor beskrevne garantier (nominel økonomisk værdi: 6,1 mia. EUR) have tegnet sig for ca. [...]* EUR; kapitaltilførslen til sikring af de til samme formål ydede og optagne lån fra koncernbankerne til ejendomsselskaberne (som ved en ikke

fuldstændig dækning af de nominelle maksimale teoretiske risici ved leje- og genopretningsgarantier og garantier for bogførte værdier skal medregnes til de risikobetonede aktiver på op til [...]* EUR) ville have tegnet sig for [...]* EUR-([...]* EUR) samt et sikkerhedstillæg for [...]*-([...]* EUR).

(139) Tyskland har i denne forbindelse ligeledes anført, at det af tilsynsmæssige grunde ikke er muligt at begrænse det maksimale garantibeløb i forbindelse med risikoksjoldet til den økonomiske værdi på godt 6 mia. EUR. Kun med et beløb på 21,6 mia. EUR er alle teoretisk tænkelige, ovennævnte risici dækket, således at koncernbankernes udlån til ejendomsselskaberne, som ligeledes blev ydet og optaget på grund af risiciene ved leje- og genopretningsgarantierne og de andre ovennævnte garantier, ikke spiller nogen rolle ved beregningen af de enkelte koncernbankers og koncernens egenkapitalprocent, da de ved beregningen vægtes med 0 % og derfor ikke medregnes og heller ikke modregnes i forbindelse med store engagementer. En begrænsning af det maksimale garantibeløb til den økonomisk realistiske risiko ville derimod medføre i tilsynsmæssige henseende, at udlånene på op til [...]* EUR vil skulle henregnes til de risikobetonede aktiver, at grænsen for store engagementer vil blive overskredet, og at de faldende egenkapitalprocenter vil gøre en yderligere betydelig kapitaltilførsel nødvendig. BAFin har bekræftet ved brev af 7. marts 2003, at det i tilsynsmæssig henseende er nødvendigt at medtage samtlige risici, der teoretisk kan opstå, selv om de har en lavere økonomisk værdi.

(140) Kommissionen anerkender, at det i tilsynsmæssig henseende er nødvendigt at medtage samtlige teoretiske risici til et beløb af 21,6 mia. EUR. På grundlag af Tysklands begrundelse lægger den endvidere i forbindelse med vurderingen af foranstaltningen en økonomisk værdi af den i risikoksjoldet indeholdte støtte på 6,1 mia. EUR til grund. Dette beløb svarer til det realistiske worst case- eller pessimistiske scenarion, som Tyskland har underbygget med antagelser, og er derfor allerede af forsigtighedsgrunde påkrævet til vurderingen. Endvidere ville der fremkomme en værdi i omtrent samme størrelsesorden i forbindelse med en alternativ dækning af risiciene gennem kapitaltilførsel.

(141) Med hensyn til det indskud, som delstaten Berlin har givet tilsagn om i tilbagebetalingsaftalen, bemærkes indledningsvis, at dette tilsagn kun får virkning, hvis Kommissionen afslutter sag C 48/02 (LBB/IBB)⁽¹⁹⁾ med en beslutning om tilbagebetaling af støtte, og saneringstilskuddet også i dette tilfælde kun ydes i den størrelsesorden, der er nødvendig for at undgå en underskridelse af de i aftalen nævnte kapitalprocenter i forbindelse med LBB og/eller BGB-koncernen. Da undersøgelsen i »LBB/IBB«-sagen endnu ikke er afsluttet, er det ikke på nuværende tidspunkt muligt

⁽¹⁹⁾ EFT C 239 af 4.10.2002, s. 12.

- at fastsætte den præcise økonomiske værdi af denne støtte. I forbindelse med konkurrencevurderingen kan det teoretiske maksimum imidlertid fastsættes til 1,8 mia. EUR ⁽²⁰⁾.
- (142) Foranstaltningerne er egnede til i vidt omfang af forbedre BGB's økonomiske situation. De har hidtil forhindret tilsynsmæssige indgreb, såsom en midlertidig lukning, og den sandsynlige insolvens i forbindelse med væsentlige delområder af koncernen og kan dermed fordreje konkurrencevilkårene. Virksomheden er sammen med sine datterselskaber en af de største tyske banker. Med en koncernbalance på ca. 175 mia. EUR lå den i 2002 på 12. pladsen. BGB er inden for sine vigtigste forretningsområder aktiv på regionalt, nationalt og internationalt plan. Sektoren for finansielle tjenesteydelser er generelt kendetegnet ved en tiltagende integration, og det indre marked er gennemført på væsentlige delområder. Mellem finansieringsinstitutter fra forskellige medlemsstater er der en stærk konkurrence, som er blevet intensiveret yderligere efter indførelsen af den fælles valuta. Som følge af foranstaltningerne og virkningerne heraf for faktiske og potentielle konkurrenter fordrejes konkurrencevilkårene — eller truer med at blive fordrejet. Konkurrencefordrejningerne påvirker således også samhandelen mellem medlemsstaterne. Foranstaltningerne udgør derfor statsstøtte efter EF-traktatens artikel 87, stk. 1. Tyskland har ikke sat spørgsmålstegn ved denne opfattelse.
- (143) I beslutningen om procedures indledning gjorde Kommissionen opmærksom på, at ikke kun delstaten Berlin, men også NordLB foretog en kapitaltilførsel, dog med et beløb, der var forholdsmæssigt lavere end dens aktiebesiddelse inden tilførslen (166 mio. EUR svarende til 8,3 % af kapitalforhøjelsen, ved en aktiebesiddelse på 20 % inden kapitaltilførslen). På grund af manglende yderligere oplysninger kunne Kommissionen på daværende tidspunkt ikke vurdere denne foranstaltning og derfor ikke udelukke, at kapitaltilførslen fra NordLB ligeledes udgør statsstøtte som omhandlet i EF-traktatens artikel 87, stk. 1. Den anmodede Tyskland om at fremsende de nødvendige oplysninger.
- (144) Tyskland oplyste i denne henseende, at kapitaltilførslen fra NordLB ikke indeholder støtte, da den blev foretaget i overensstemmelse med den markedsøkonomiske investors princip. NordLB har — ligesom den private ejer Parion og de forskellige småaktionærer — bidraget uforholdsmæssigt lidt til kapitalforhøjelsen, selv om delstaten Berlin og BGB havde forventet en tilførsel svarende til aktiebesiddelsen. NordLB's aktiebesiddelse inden kapitaltilførslen på 20 % havde svaret til en kapitaltilførsel på godt 400 mio. DEM. Et sådant engagement forekom imidlertid ikke i forretningsmæssig henseende at være hensigtsmæssig for NordLB. På den anden side var NordLB's andel af aktierne faldet til 4 %, hvis den ikke havde deltaget i kapitalforhøjelsen. Derved ville NordLB have mistet den ret til deltagelse, som knytter sig til en aktiebesiddelse på mindst 10 % — f.eks. udnævnelse af særlige revisorer eller gennemførelse af selskabskrav over for direktions- og bestyrelsesmedlemmer. I lyset af endnu ikke afsluttede overvejelser med hensyn til en udbygning af samarbejdet og en eventuel fusion afgav NordLB i august 2001 endvidere et »interessevaretagende tilbud«. Uden nogen deltagelse i kapitalforhøjelsen havde dette næppe været troværdigt. Samlet set var der tale om en beslutning, hvor NordLB's virksomhedsinteresser omhyggeligt er blevet afvejet.
- (145) Da denne foranstaltning vægt er marginal i forhold til alle de i denne forbindelse omhandlede støtteforanstaltninger, og kvalificeringen af kapitaltilførslen fra NordLB som støtte eller normal adfærd på markedet ikke vil ændre Kommissionens vurdering i den foreliggende sag, er det ikke nødvendigt, at Kommissionen foretager en endelig vurdering i denne henseende.
- (146) I beslutningen om procedures indledning gjorde Kommissionen opmærksom på, at kapitaltilførslen og risikoskjoldet skulle behandles sammen som ikke-anmeldt støtte med de retsvirkninger, der fremgår af artikel 13, stk. 2, i forordning (EF) nr. 659/1999, da ingen af de to foranstaltninger kan indstilles — trods anmeldelse og den suspensive betingelse om en godkendelse på grundlag af statsstøttereglerne — uden at medføre tilsynsretlige foranstaltninger fra BAFin, såsom en midlertidig lukning af BGB. Som Tyskland også har oplyst, indgår begge foranstaltninger — risikoskjoldet såvel som kapitaltilførslen, som foreløbigt er godkendt som redningsstøtte — i en enkelt omstrukturingsplan. Kommissionen må imidlertid vurdere denne som en helhed. Den retlige kvalifikation af de to foranstaltninger kan derfor ikke divergere.
- (147) Tyskland har i sine bemærkninger anført i den henseende, at den suspensive betingelse lader retsvirkningen af de fastsatte bestemmelser stå åben, men har dog erkendt, at kapitaltilførslen og risikoskjoldet sammen har haft faktiske virkninger, da det kun er

⁽²⁰⁾ Dette teoretiske og afrundede maksimum fremkommer ved anvendelse af den metode, der i Kommissionens beslutning 2000/392/EF (»WestLB«) (EFT L 150 af 23.6.2000, s. 1) er anvendt til at beregne en på markedet normal godtgørelse under hensyntagen til dom afsagt af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans den 6.3.2003, forenede sager T-228/99 og T-233/99, Westdeutsche Landesbank Girozentrale og Land Nordrhein-Westfalen mod Kommissionen, Sml. 2003 II, s. 435, samt de for LBB relevante data plus rentes rente.

som følge af disse foranstaltninger, at BGB kunne videreføre sine aktiviteter. I denne forbindelse har Tyskland ligeledes understreget, at forbuddet mod at gennemføre støtte til nødlidende virksomheder, inden Kommissionen har vedtaget en endelig beslutning, udgør et processuelt problem.

- (148) Som Tyskland ligeledes har erkendt, har støtteforanstaltningerne som helhed haft faktiske virkninger inden en endelig kommissionsbeslutning, da det kun er som følge af disse foranstaltninger, at BGB kunne videreføre sine aktiviteter. Dette gælder ikke kun for kapitaltilførslen og risikoskjoldet, men ligeledes for den i tilbagebetalingsaftalen indeholdte indskudsforpligtelse for delstaten. Denne træder ganske vist kun i kraft i tilfælde af en kommissionsbeslutning om tilbagebetaling af støtte i LBB/IBB-sagen og i så fald kun, hvis tilbagebetalingsbeløbet vil medføre en underskridelse af de i aftalen nævnte kapitalprocenter. Alligevel ville en vellykket gennemførelse af omstruktureringen, herunder de to andre foranstaltninger, være bragt i fare uden en sådan forholdsregel, således at også denne foranstaltning med sin vedtagelse og dermed inden godkendelsen har haft økonomiske virkninger trods den suspensive betingelse med hensyn til en kommissionsbeslutning. Kommissionen tager dog til efterretning, at Tyskland med den i tilbagebetalingsaftalen indeholdte suspensive betingelse om Kommissionens godkendelse på grundlag af statsstøttereglerne og ved omgående at have fremsendt omfattende oplysninger har vist en udtrykkelig vilje til samarbejde.

- (149) De finansielle byrder, som omstrukturingsstøtten til BGB har betydet for delstaten Berlin, er — som redegjort for nedenfor — mindre end de byrder, der var opstået ved anvendelse af de statsgarantier, Anstaltslast og Gewährträgerhaftung, som gælder for Landesbanken indtil 2005. Dette betyder dog ikke, at foranstaltningerne til fordel for BGB er i overensstemmelse med den markedsøkonomiske investors princip og derfor ikke vil udgøre statsstøtte. For det første er de eksisterende statsgarantier selv, om end kun indtil 2005, støtte, der er forenelig med fællesmarkedet⁽²¹⁾. For det andet konstaterer Kommissionen, at den omhandlede støtte til fordel for BGB gør det muligt at videreføre aktiviteterne med henblik på omstruktureringen og dermed begunstiger hele koncernen, herunder de forskellige privatretlige koncernvirksomheder. De adskiller sig derfor med hensyn til deres retlige karakter og rækkevidde fra en ren gennemførelse af statsgarantierne Anstaltslast og Gewährträgerhaftung, som kun gælder for Landesbank LBB, dvs. en del af koncernen. På baggrund

heraf udgør alle de omhandlede støtteforanstaltninger ny støtte.

Støtteforanstaltningernes forenelighed med fællesmarkedet

- (150) Eftersom støtteforanstaltningerne ikke blev ydet på grundlag af en godkendt støtteordning, skal Kommissionen undersøge deres forenelighed med fællesmarkedet direkte i medfør af EF-traktatens artikel 87.
- (151) I henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 1, er — bortset fra de i denne traktat hjemlede undtagelser — statsstøtte eller støtte, som ydes ved hjælp af statsmidler under enhver tænkelig form, og som fordrejer eller truer med at fordreje konkurrencevilkårene ved at begunstige visse virksomheder eller visse produktioner, uforenelig med fællesmarkedet i det omfang, den påvirker samhandelen mellem medlemsstaterne.
- (152) EF-traktatens artikel 87 tillader imidlertid undtagelser fra princippet om, at statsstøtte er uforenelig med fællesmarkedet. Undtagelsesbestemmelserne i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 2, kunne begrunde støttens forenelighed med fællesmarkedet. De undersøgte støtteforanstaltninger kan imidlertid hverken betragtes som støtte af social karakter til enkelte forbrugere (litra a)) eller som støtte, hvis formål er at råde bod på skader, der er forårsaget af naturkatastrofer eller af andre usædvanlige begivenheder (litra b)), ej heller som støtteforanstaltninger for økonomien i visse af Forbundsrepublikken Tysklands områder, som er påvirket af Tysklands deling (litra c)). Disse undtagelser finder derfor ikke anvendelse i det foreliggende tilfælde.
- (153) Med hensyn til undtagelsesbestemmelserne i EF-traktatens artikel 87, stk. 3, litra b) og d), skal det konstateres, at støtten ikke fremmer virkeliggørelsen af vigtige projekter af fælleseuropæisk interesse eller afhjælper en alvorlig forstyrrelse i en medlemsstats økonomi, og heller ikke kan betragtes som støtte til fremme af kulturen og bevarelse af kulturarven.
- (154) Følgelig undersøger Kommissionen støtteforanstaltningerne på grundlag af undtagelsesbestemmelserne i EF-traktatens artikel 87, stk. 3, litra c). Kommissionen baserer sin vurdering af støtte til fremme af udviklingen af visse erhvervsgrøner, når den ikke ændrer samhandelsvilkårene på en måde, der strider mod den fælles interesse, på relevante rammebestemmelser. Efter Kommissionens opfattelse er det i det foreliggende tilfælde kun de allerede nævnte rammebestemmelser for statsstøtte til redning og omstrukturering af kriseramte virksomheder⁽²²⁾ (rammebestemmel-

⁽²¹⁾ Se EFT C 146 af 19.6.2002, s. 6, og EFT C 150 af 22.6.2002, s. 7.

⁽²²⁾ EFT C 288 af 9.10.1999, s. 2.

serne), der finder anvendelse. Kommissionen er derudover af den opfattelse, at de beskrevne støtteforanstaltninger bidrager til at finansiere virksomhedens omstrukturering og derfor skal betragtes som omstrukturingsstøtte.

- (155) I henhold til rammebestemmelserne kan omstrukturingsstøtte kun tillades, når den ikke strider mod den fælles interesse. Kommissionens godkendelse af støtte er knyttet til visse betingelser i rammebestemmelserne:

Virksomheden skal være støtteberettiget

- (156) Kommissionen anser det for at være tilstrækkeligt godtgjort, at BGB kan betragtes som en kriseramts virksomhed som omhandlet i punkt 2.1. (nr. 30 sammenholdt med nr. 4-8) i rammebestemmelserne.
- (157) I henhold til nr. 4 i rammebestemmelserne går Kommissionen ud fra, at en virksomhed er kriseramts, »når den ikke — med egne finansielle midler eller med de midler, som virksomhedens ejer/aktionærer og kreditorer er villige til at skyde ind i virksomheden — er i stand til at bremse de tab, som med rimelig stor sikkerhed vil kvæle virksomheden på kort eller mellemlang sigt, medmindre de offentlige myndigheder griber ind«. Disse omstændigheder foreligger entydigt med hensyn til BGB. De pågældende foranstaltninger, som gjorde, at BGB ikke var nødt til at indstille aktiviteterne, blev ganske vist truffet af delstaten Berlin, dvs. af flertalsaktionæren i BGB. Det er imidlertid allerede konstateret, at en investor, der disponerer ud fra markedøkonomiske betragtninger, ikke havde stillet disse midler til rådighed på de givne vilkår.
- (158) Uden støtteforanstaltningerne fra delstatens side ville kapitalprocenterne være faldet til under det minimum, der er fastsat i KWG, således at BAFin (på daværende tidspunkt BAKred) havde været nødt til at træffe de nødvendige foranstaltninger i henhold til §§ 45 og 46a i KWG, f.eks. en midlertidig lukning. På det tidspunkt, hvor støtten blev tildelt, opfyldte BGB desuden også andre kriterier for at være omfattet af definitionen af en kriseramts virksomhed i henhold til nr. 6 i rammebestemmelserne, bl.a. voksende underskud, stigende gældsætning og finansieringsudgifter samt faldende nettoformue.

Grundprincip

- (159) Ifølge nr. 28 i rammebestemmelserne kan der kun ydes omstrukturingsstøtte, hvis den opfylder strenge kriterier, og hvis der er sikkerhed for, at eventuel konkurrencefordrejning opvejes af fordelene ved at holde virksomheden i live, navnlig hvis nettvirkningen af afskedigelserne som følge af virksomhedens konkurs vil forværre de lokale, regionale eller nationale beskæftigelsesproblemer, eller i

undtagelsestilfælde, hvis virksomhedens opgivelse vil resultere i et monopol eller et snævert oligopol.

- (160) Sidstnævnte kan dog udelukkes med hensyn til Berlinområdet på grund af antallet af banker, der er repræsenteret i området, samt markedsstrukturen på privat- og erhvervskundeområdet, hvor BGB fortsat er den førende med mærkerne Berliner Bank og Berliner Sparkasse. I tilfælde af, at den regionalt førende bank eventuelt går konkurs, og dens dele efterfølgende formentlig sælges, kan det derfor ikke forventes, at konkurrencestrukturen vil blive forringet. Dette er kun tænkeligt i et ekstremt usandsynligt og derfor teoretisk scenario, hvor en af de stærkere regionale konkurrenter efter en insolvens ville erhverve alle BGB's datterselskaber/aktiver, som danner grundlag for dens regionalt stærke stilling. På grund af den fusionskontrol, der skal foretages, kan det imidlertid selv i så fald udelukkes, at der vil opstå et monopol eller et snævert oligopol. På nationale og internationale markeder er BGB's stilling ikke tilstrækkelig stærk til, at en eventuel konkurs og efterfølgende afhændelser vil resultere i et monopol eller oligopol. Tyskland har ikke anfægtet denne vurdering, som Kommissionen allerede havde fremført i beslutningen om procedurans indledning.
- (161) Med hensyn til de økonomiske og sociale virkninger i Berlin har Tyskland fremlagt et skøn, hvori virkningerne af BGB's omstrukturering sammenlignes med virkningerne af en opgivelse af aktiviteterne/virksomhedens konkurs, navnlig med hensyn til beskæftigelse og skatteindtægter for delstaten Berlin. Det blev anført, at en insolvens indtil 2006 ville resultere i et tab på 7 200 arbejdspladser i Berlin (minus 59 %), i stedet for tabet på 3 200 arbejdspladser (minus 26 %) i forbindelse med omstruktureringsscenarioet. De årlige skatteindtægter for delstaten i 2006 ville med en omstrukturering falde med 70 mio. EUR, uden en omstrukturering med 150 mio. EUR. I beslutningen om procedurans indledning bemærkede Kommissionen, at den ikke kunne kontrollere disse skøn, da den manglede yderligere oplysninger.
- (162) Tyskland fremsendte derpå yderligere oplysninger, bl. a. en beregning fra Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung (DIW). Ifølge denne var BGB's insolvens på daværende tidspunkt resulteret i et tab på mellem godt 7 000 og knap 10 000 arbejdspladser i Berlin (af de i 2001 eksisterende 12 200 arbejdspladser i Berlin), hvorimod omstruktureringen indtil 2006 ifølge den ajourførte plan vil resultere i et tab på ca. 3 500 arbejdspladser i Berlin. Kommissionen anser det tab af arbejdspladser, der lægges til grund i tilfælde af en insolvens, for at være overdrevet, da de forretningsområder, der principielt vurderes som rentable, også i dette scenario kunne være blevet videreført af købere i ligeledes omstrukturert form. Endvidere ligger det

arbejdspladstab i Berlin, der forårsages af omstruktureringen, ifølge aktuelle skøn med ca. 5 000 arbejdspladser markant højere end oprindeligt antaget. Tyskland skal dog gives medhold i, at der principielt var gået langt flere arbejdspladser tabt i forbindelse med en pludselig insolvens end en reguleret omstrukturering på længere sigt, fordi det i førstnævnte tilfælde ville være resulteret i såkaldte »brandudsalg« og lukninger af områder, som det havde været muligt at omstrukturere. I den forbindelse skal der ligeledes tages højde for de indirekte tab af arbejdspladser gennem dominoeffekter. Som følge heraf var det gennem direkte og indirekte skatteeffekter også resulteret i årlige indtægtstab for delstaten Berlin, som med ca. 300 mio. EUR om året må betragtes som betydelige, navnlig da de strækker sig over flere år. I den henseende er Kommissionen enig med Tyskland i, at der er økonomiske og sociale fordele forbundet med virksomhedens overlevelse.

- (163) Tyskland havde i anmeldelsen i tilfælde af et hypotetisk insolvensscenario endvidere henvist til kilder til tab for LBB og delstatens forpligtelse til at stille garantier. Uden en klar identificering og kvantificering af disse risici kunne Kommissionen imidlertid ikke foretage en passende vurdering af disse økonomiske virkninger. Tyskland har derfor som led i proceduren fremlagt en retlig vurdering samt beregninger for de virkninger af BGB's hypotetiske insolvens for delstaten Berlin, der går videre end de ovennævnte indtægtstab. Der er tale om de virkninger, der ville blive udløst som følge af de meget komplekse indbyrdes forbundne risici internt i koncernen (bl.a. interne udlån, moderselskabsgarantier, resultatoverførselsaftaler) i samspil med Anstaltslast og Gewährträgerhaftung, som gælder for LBB indtil 2005.
- (164) Ifølge Tyskland vil scenariet med BGB's insolvens i forbindelse med LBB, som er forbundet hertil via en atypisk passiv kapitalinteresse, lån og garantier, resultere i tab på ca. 18,5-25 mia. EUR, idet disse i det væsentlige består af tab på LBB's udlån til BGB (ved en berørt samlet balance på [...] * EUR alt efter misligholdelsesprocent ca. [...] * [...] * EUR), af tab på kundetilgodehavender (ved en berørt samlet balance på ca. [...] * EUR alt efter misligholdelsesprocent ca. [...] * [...] * EUR), af en udnyttelse af de garantier, der er ydet til BGB Finance i Dublin (ca. [...] * [...] * EUR) samt af insolvensomkostninger (ca. [...] * EUR).
- (165) Ifølge Tyskland ville dette scenario resultere i byrder for delstaten på ca. 31-40 mia. EUR. Det blev i den forbindelse antaget, at delstaten beslutter sig for at indstille LBB's aktiviteter, og at det derfor ikke er delstatens Anstaltslast, der ville finde anvendelse, men derimod Gewährträgerhaftung — garanti for det samlede beløb af LBB's gældsforpligtelser, der ikke dækkes af aktiverne ⁽²³⁾. Udnyttelsen af

Gewährträgerhaftung blev anslået at udgøre fra ca. [...] * EUR (base case) til [...] * EUR (worst case). Yderligere byrder for delstaten fra ca. [...] * EUR (base case) til [...] * EUR (worst case) fremkom i forbindelse med dette scenario som følge af regreskravene fra de tyske private bankers indskydergarantiordning ⁽²⁴⁾. Endvidere blev tabet af delstatens kapitalindskud på knap 2 mia. EUR samt renteomkostninger i forbindelse med tilrådighedsstillelsen af likviditet under afviklingen på ca. 5 mia. EUR lagt til grund.

- (166) Kommissionen har undersøgt disse oplysninger og beregninger og anmodet om yderligere forklaringer. I den forbindelse er den nået til den konklusion, at der i et hypotetisk insolvensscenario som følge af de stadig eksisterende statsgarantier til LBB vil opstå betydelige byrder for delstaten, som imidlertid kun kan anslås groft, idet der dog skal sondres mellem underscenerne med og uden LBB's videreførelse under Anstaltslast.
- (167) Efter egne skøn på grundlag af Tysklands oplysninger antager Kommissionen, at delstatens byrder i forbindelse med LBB's videreførelse vil ligge i en størrelsesorden fra ca. 13 mia. EUR til over 20 mia. EUR. I den forbindelse vil frem for alt tabet af delstaten Berlins andel i BGB's aktiekapital (knap 2 mia. EUR) direkte spille en rolle for delstaten. Endvidere vil delstaten på grund af Anstaltslast til LBB skulle opveje følgerne af udnyttelsen af de garantier, som denne har ydet til BGB Finance i Dublin (af Kommissionen anslået til ca. [...] * EUR) samt tabet på LBB's udlån til BGB (skønsmæssigt ca. [...] * EUR) i den udstrækning, at dennes aktiviteter vil kunne opretholdes forsvarligt under overholdelse af solvenskriterierne. I lyset af de ifølge Tyskland mulige regreskrav fra de tyske private bankers indskydergarantiordning er der usikkerhed — [...] *. Der er endvidere en betydelig retlig tvivl med hensyn til retsgyldigheden af LBB's hæftelse i forbindelse med visse krav, som tredjemand måtte have på grundlag af fondsforvaltningen inden for ejendomsvirksomheden (f.eks. prospektansvar, fritagelseserklæringer over for personligt hæftende deltagere i fonds- og SPV-

⁽²³⁾ På grund af Anstaltslast, som er i kraft indtil juli 2005, er delstaten Berlin i forholdet indadtil til LBB forpligtet til at forsyne LBB som offentligretlig institution med midler i et sådant omfang, at LBB er i stand til at udføre sine opgaver. Beslutter delstaten sig imidlertid for at indstille aktiviteter, indtræder Gewährträgerhaftung.

⁽²⁴⁾ Delstaten Berlin afgav i 1993 over for de private tyske bankers indskydergarantiordning for Berliner Bank AG, som i mellemtiden er fusioneret med BGB, en erklæring, på grundlag af hvilken risikoen for, at delstaten Berlin hæfter over for indskydergarantiordningen, ifølge Tyskland under alle omstændigheder ikke kan udelukkes. Skønnene er baseret på dette tilfælde.

selskaber (Special Purpose Vehicle)). Det er derfor ikke muligt at kvantificere eventuelle risici.

- (168) I scenariet med en indstilling af LBB's aktiviteter kan der forventes yderligere byrder for delstaten på ca. 8 mia. EUR (LBB's tab på ca. 6 mia. EUR på kundetilgodehavender på grund af de likviditetsproblemer, som insolvensen — næsten som dominoeffekt — udløser hos kunder, navnlig fondsselskaber, tomme selskaber og boligselskaber, samt afskrivninger på kapitalinteresser på ca. 2 mia. EUR).
- (169) Tyskland har som led i proceduren ligeledes anført, at disse scenarier ikke vil ændre sig væsentligt ved ejendomsvirksomhedens hypotetiske insolvens (udskillelse og likvidation uden risikoskjold) på grund af de indbyrdes forbundne risici i koncernen. Af afgørende betydning i denne henseende er for det første de lån, som datterselskaberne inden for den ekspanderende og derved i stigende grad kriseramte ejendomsvirksomhed (IBAG/IBG/LPFV samt IBAG's datterselskaber IBV og Bavaria) i vidt omfang har fået fra de enkelte banker i koncernen (BGB, LBB og BerlinHyp), samt for det andet resultatoverførselsaftalerne mellem IBAG og datterselskaberne Bavaria og IBV på den ene side og BGB og IBAG på den anden side. Derudover har BGB afgivet moderselskabserklæringer med hensyn til alle gældsforpligtelser, som IBG, Bavaria og IBV har indgået indtil udgangen af 1998. Kommissionen ser ingen grund til at sætte spørgsmålstegn ved Tysklands forklaring i den henseende. Den er enig i Tysklands opfattelse, for så vidt som en udskillelse og likvidation af ejendomsvirksomheden (IBAG/IBG/LPFV) uden risikoskjold på grund af de indbyrdes forbundne risici ligeledes ville resultere i BGB's insolvens med de ovenfor beskrevne konsekvenser.
- (170) Afslutningsvis kan det konstateres, at det er vanskeligt at beregne virkningerne af BGB's hypotetiske insolvens — med eller uden LBB's videreførelse — og at skønnene er behæftet med stor usikkerhed. Byrderne for delstaten kan derfor kun anslås groft — med et interval fra ca. 13 til over 30 mia. EUR. Med en sandsynlig værdi mellem disse poler kan det dog med sikkerhed lægges til grund, at en omstrukturering ved hjælp af de omhandlede støtteforanstaltninger medfører mindre alvorlige følger for delstaten Berlin.
- (171) Tyskland har ikke gjort gældende som led i proceduren, at BGB eller andre concernvirksomheder udfører tjenesteydelser af almindelig økonomisk interesse som omhandlet i EF-traktatens artikel 86, stk. 2. Som allerede nævnt i beslutningen om procedurens indledning, har Kommissionen derfor antaget, at dette aspekt ikke er relevant for vurderingen af den pågældende foranstaltning, og den er nået til den konklusion, at støtte ikke kan godkendes på grundlag af EF-traktatens artikel 86, stk. 2.

Vurdering af virksomhedens rentabilitet

- (172) For at der kan ydes støtte, skal der i henhold til punkt 3.2.2, litra b), i rammebestemmelserne iværksættes en omstruktureringsplan, der skal godkendes af Kommissionen, for al individuel støtte, og som skal undersøges med henblik på dens egnethed til genoprettelse af virksomhedens rentabilitet inden for en rimelig tidshorisont. Omstruktureringsplanen skal strække sig over en kort periode og være baseret på en realistisk vurdering. Den skal beskrive de omstændigheder, der førte til virksomhedens vanskeligheder, hvilket giver mulighed for at vurdere, om de foreslåede foranstaltninger er hensigtsmæssige. Planen skal give virksomheden mulighed for at skabe en ny struktur, der kan sikre rentabilitet på længere sigt, så virksomheden kan køre videre ved hjælp af egne midler, dvs. gøre det muligt for virksomheden at dække alle omkostninger, herunder afskrivninger og finansieringsomkostninger, og opnå et afkast af egenkapitalen, der er tilstrækkeligt til, at den kan klare sig i konkurrencen.
- (173) Kommissionen har støttet sin vurdering på oplysningerne fra Tyskland, bl.a. på den detaljerede plan for de enkelte omstruktureringsforanstaltninger, de prognosticerede resultatopgørelser for omstruktureringsperioden 2001-2006 på grundlag af et optimistisk, et pessimistisk og et basisscenario, analysen af de strukturelle mangler, der lå til grund for problemerne, samt omkostningerne ved de planlagte omstruktureringsforanstaltninger. Kommissionen støttede sig i sin vurdering desuden på oplysningerne fra Tyskland om den løbende gennemførelse af omstruktureringsplanen og om ændringerne af de enkelte foranstaltninger, herunder tidsplanen for visse afhændelser.
- (174) I betragtning af, at det oprindelige privatiseringsforsøg var slået fejl, og BGB i 2002 havde et stort underskud på ca. 700 mio. EUR, anså Kommissionen det efter Tysklands meddelelse herom i slutningen af marts 2003 for at være nødvendigt, at den igen først selv foretog en indgående undersøgelse af bankens levedygtighed og, såfremt der ikke kunne udledes entydige konklusioner heraf, dernæst lod uafhængige eksperter forestå en undersøgelse. Det var Kommissionens mål at få tilstrækkelig vished for, at BGB fremover ved egen hjælp kan klare sig i konkurrencen uden yderligere statsstøtte. Uden en sådan tilstrækkelig vished, eller hvis der fortsat herskede tvivl, havde Kommissionen været nødt til at træffe en negativ beslutning om alle omhandlede støtteforanstaltninger på grundlag af den forelagte omstruktureringsplan. Det forhold, at privatiseringsforsøget var slået fejl, satte navnlig spørgsmålstegn ved bæredygtigheden af de øvrige aktiviteter inden for ejendomsfinansiering. Underskuddet på ca. 700 mio. EUR (efter skat) skyldtes ganske vist hovedsagelig ekstraordinære poster (minus 593 mio. EUR), navnlig omfattende afskrivninger på Euro-Stoxx-andele på 399 mio. EUR, mens driftsresultatet efter hensættelser kun var let negativt (minus 23 mio. EUR) og med ca. 30 mio.

EUR endog lå over det planlagte mål for 2002 (minus 53 mio. EUR). Dette store underskud indvirkede imidlertid alligevel meget negativt på kernekapitalprocenten, som var tænkt som buffer for eventuelle yderligere underskud og derfor var afgørende for levedygtigheden, og som derved faldt til 5,6 % og dermed med næsten [...] * lå betydeligt under den oprindeligt planlagte værdi på [...] * for 2002.

(175) Det bemærkes i denne forbindelse, at Kommissionen allerede i begyndelsen af 2003 havde talt med Tyskland om, hvorvidt der var mulighed for yderligere kompensationsforanstaltninger på detailbankområdet. Tyskland vurderede virkningerne af en separat afhændelse af Berliner Bank på grundlag af de daværende omstændigheder på en sådan måde, at Kommissionen ikke fik tilstrækkelig vished for, at den resterende koncern fremover vil kunne klare sig på markedet ved egen hjælp.

(176) Kommissionens undersøgelser var navnlig koncentreret om kreditrisiciene og hensættelserne på ejendomsfinansieringsområdet og i mindre grad også på kapitalmarkedsområdet. Efter Kommissionens opfattelse kunne tvivlen med hensyn til levedygtigheden have været fjernet, hvis ejendomsfinansieringsområdet eller i det mindste hovedparten deraf med sine risici var blevet isoleret effektivt fra resten af koncernen, f. eks. gennem et tidligt separat salg af disse aktiviteter. Tyskland fremlagde imidlertid indtil juni 2003 tal, som gjorde, at scenariet med en sådan omgående effektiv isolering af dette område efter Kommissionens opfattelse ikke syntes gennemførlig. Som hovedgrund anførtes, at salget omgående havde medført en ompostering af aktiverne i forbindelse med aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering (navnlig BGB's kapitalandel i BerlinHyp med en bogført værdi på [...] * EUR) fra anlægsaktiverne til omsætningsaktiverne. Dette havde krævet, at disse aktiver var blevet vurderet med den aktuelle markedsværdi, [...] *. De ekstraordinære tab, der var opstået derved, havde belastet BGB's kapitalgrundlag så stærkt, at den ikke længere ville have været levedygtig uden yderligere statsstøtte.

(177) Eftersom det på kort sigt således ikke forekom muligt at isolere resten af koncernen fra risiciene på ejendomsfinansieringsområdet, havde Kommissionen intet andet valg end at lade uafhængige eksperter undersøge BGB's levedygtighed på grundlag af den eksisterende omstrukturingsplan. Et centralt element var i den forbindelse navnlig spørgsmålet, om hensættelserne kunne anses for at være passende i betragtning af de foreliggende risici på ejendomsfinansieringsområdet. Det undersøgelseskommissorium, som revisionsfirmaet Mazars, der var udvalgt som Kommissionens rådgiver, fik tildelt den 14. juli 2003, var imidlertid omfattende og dækkede også andre risici for bankens levedygtighed (f.eks. også kapitalmarkedstransaktionerne og området storkunder/udland).

(178) Udkastet til rapport blev efter aftale forelagt den 30. september 2003. De vigtigste resultater blev drøftet med Tyskland den 3. oktober 2003. Den endelige udgave af rapporten blev fremsendt til

Tyskland den 20. november 2003. På basis af den omstrukturingsplan, der forelå i sommeren 2003 og derfor endnu ikke indeholdt Tysklands tilsagn om at udskille Berliner Bank, som først blev afgivet efter færdiggørelsen af rapporten, nåede Kommissionen på grundlag af rapporten fra Mazars frem til nedestående konklusioner med hensyn til bankens levedygtighed.

Analyse af den markedsundersøgelse, som er forelagt Kommissionen

(179) Sammen med anmeldelsen i januar 2002 forelagde Tyskland Kommissionen en detaljeret markedsundersøgelse, som var udarbejdet af banken og Morgan Stanley, og hvori der blev redegjort for den faktiske og den forventede fremtidige situation på bankmarkedet i Tyskland og navnlig i Berlin. Sammen med de oplysninger, der er fremlagt efter procedurens indledning, betragter Kommissionen markedsundersøgelsen som fuldstændig og i sig selv entydig. Med hensyn til de punkter, der var fremhævet i beslutningen om procedurens indledning, henviser Kommissionen til de supplerende bemærkninger fra Tyskland, der er beskrevet i betragtning 58 ff.

(180) Tyskland har navnlig anført, at BGB's detailbankområde (privat- og erhvervskunder) er koncentreret om delstaten Berlin og dennes umiddelbare omegn, hvilket udgør det relevante geografiske marked. I de vigtigste markedssegmenter, dvs. navnlig indlåns- og udlånsområdet, var BGB's markedsandel i årene inden krisen kendetegnet ved kun mindre positive eller negative ændringer eller stagnation. I Berlin var der med knap 4 000 indbyggere pr. bankfilial langt flere end gennemsnittet i Tyskland (1 300) eller Europa ((1 800)). Fremover vil antallet af filialer fortsat falde en smule, da kunderne i stigende grad vil gennemføre transaktioner over internettet. I andre henseender er der heller ingen overkapacitet, men der er en intens konkurrence, som yderligere forstærker presset på marginerne og giver forventning om en yderligere konsolidering.

(181) På ejendomsfinansieringsområdet er den tyske sats for lån mod pant i fast ejendom meget lav efter europæisk målestok, og der kan iagttages en stadig stærkere koncentrationsproces blandt realkreditinstitutterne. Endvidere er der i de senere år ikke blevet oprettet nye virksomheder af betydning på realkreditområdet. Den heterogene udbyderstruktur og den heraf følgende konkurrence er også en væsentlig grund til den manglende profitabilitet og rentabilitet på realkreditområdet i Tyskland. Tidligere kunne markedsaktørerne kun opnå vækst gennem en meget aggressiv prissætning, hvilket imidlertid i mange tilfælde senere medførte betydelige nedskrivninger, som også eksemplet med henholdsvis BerlinHyp og BGB viser. Den stærke fragmentering af markedet har medført en intens konkurrence og et betydeligt pres på marginerne. Mens efterspørgslen stiger i den vestlige del af Tyskland, finder der i den østlige del en yderligere konsolidering sted i forbindelse med huslejer og priser for bestående boliger. Samlet set kan der på nogle

- områder af ejendomsmarkedet i de kommende år forventes en stigende efterspørgsel i Tyskland. På grund af den intense konkurrence og en yderligere skærpelse af de lovgivningsmæssige rammebetingelser kan der imidlertid ikke forventes et betydeligt opsving på det tyske realkreditmarked som helhed.
- (182) Med hensyn til ejendomsvirksomheden (fondsforvaltning og aktiviteter som bygherre/projektudvikler) kan der ikke direkte iagttages overkapacitet inden for fondsforvaltningen på nationalt plan. Der er dog en høj konkurrenceintensitet, som dog på lang sigt i vidt omfang vil være uændret. Det bemærkes i denne henseende, at der som led i proceduren blev afgivet tilsagn om at udskille hele ejendomsvirksomhedsområdet fra BGB.
- (183) Inden for kapitalmarkedstransaktioner er BGB ifølge Tyskland aktiv inden for aktie- og obligationshandel (handel over egenbeholdningen og kundetransaktioner), i forbindelse med derivatemissioner og -handel samt valutahandel og øvrige pengemarkedsforretninger med hovedsagelig tyske kunder. Krisen på kapitalmarkederne har medført en stærk indskrænkning. Spørgsmålet om overkapacitet kan ikke på nuværende tidspunkt besvares endeligt. Der kan imidlertid forventes en skærpelse af konkurrence og en stigende marginalisering af mindre konkurrenter som BGB til fordel for de større udbydere.
- (184) Kommissionen bemærker sammenfattende med hensyn til Tysklands bemærkninger, at den principielt vurderer den fremtidige udvikling på markedet og BGB's markedsudsigter inden for detailbankområdet og kapitalmarkedstransaktionerne positivt. På grundlag af den bedre økonomiske udvikling, der ifølge nyere data kan forventes i de kommende år, vil der formentlig her kunne opnås forholdsvis stabile indtægter. Det er i vidt omfang op til virksomheden selv at gennemføre sine markedsstrategier med et godt resultat. Derimod forventes situationen i forbindelse med aktiviteter inden for ejendomsfinansiering at være mindre gunstig på grund af, at konsolideringsprocessen tilsyneladende endnu ikke er afsluttet. Banken vil derfor formentlig være nødt til at foretage en yderligere tilpasning af sin strategi til den fremtidige udvikling på dette område, i givet fald gennem yderligere målrettede nedskæringer af aktiviteterne, såfremt dette skulle vise sig at være nødvendigt. Eftersom ejendomsvirksomheden udskilles fra banken inden udgangen af 2005, spiller markedsudviklingen på dette område kun en underordnet rolle for banken.
- Analyse af de strukturelle og operative mangler, der var ansvarlige for problemerne*
- (185) I sin vurdering af de strukturelle og operative mangler, der var ansvarlige for bankens problemer, baserer Kommissionen sig på Tysklands redegørelse. Kommissionen anser analysen af de tidligere mangler for samlet set at være hensigtsmæssig og egnet som udgangspunkt for at afhjælpe disse og udarbejde omstrukturingsplanen.
- (186) Kommissionen konkluderer på grundlag heraf, at BGB's krise navnlig skyldtes kumuleringen af risici inden for ejendomsvirksomheden som følge af, at der blev stillet stadig flere mangeårige leje-, udbytte- og genopretningsgarantier, hvilket i driftsøkonomisk henseende hverken kunne anses for at være kontrollerbart eller stå i et passende cost-benefit-forhold. Disse var tværtimod baseret på fuldstændig urealistiske markedsskøn, som snarere kan beskrives som ønsketænkning. Dette var også tilfældet med hensyn til aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering: En aggressiv prispolitik, der tog sigte på højere markedsandele, og som ikke behørigt dækkede risiciene ved udlånene, og fejlvurderinger af sikkerheder som følge af forsømmelighed resulterede i forbindelse med den økonomiske nedgangsperiode fra slutningen af 1990'erne i en lang række misligholdte lån og tilsvarende tab.
- (187) Endvidere har der i forbindelse med såvel ejendomsvirksomheden som aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering været tale om en massiv påvirkning fra en række delstatspolitikeres side, som ikke tog hensyn til bankens driftsøkonomiske interesser eller manglede den nødvendige økonomiske viden, og som snarere prioriterede formodede delstatspolitiske udviklingsmål. For så vidt denne påvirkning er strafferetlig relevant, forestår justitsmyndighederne i Berlin undersøgelserne. Et system til påvisning og overvindelse af risici, som højst kan betegnes som rudimentært og på ingen måde opfyldte de sædvanlige markedskrav til en effektiv risikostyring, var befordrende for denne i driftsøkonomisk henseende uacceptable praksis. På dette tidspunkt levede tilsyneladende hverken bankens direktion eller bestyrelse på passende måde op til deres ansvar for en behørig virksomhedsledelse eller -kontrol. Det skal dog tilføjes, at også de forskellige revisorer og ansvarlige tilsynsmyndigheder alt for sent erkendte den stigende akkumulering af risici, som banken i sidste instans ikke længere kunne dække, og først greb ind, kort tid inden krisen blev kendt.
- (188) Det var også muligt at forhale krisens udbrud i så lang tid, fordi Landesbank Berlin som en del af koncernen havde fordel af de omfattende statsgarantier Anstaltslast og Gewährträgerhaftung og refinansierede den samlede koncern billigt på kapitalmarkederne uafhængigt af de egentlige forretningsrisici, og Anstaltslast og Gewährträgerhaftung via privatretlige garantikonstruktioner med hensyn til deres økonomiske virkning blev udvidet til at omfatte andre koncernselskaber, og mange for banken meningsløse forretninger først derved i det hele taget blev mulige. Afskaffelsen af Anstaltslast og Gewährträgerhaftung fra juli 2005 vil sørge for, at en krise i fremtiden ikke længere vil kunne opstå på et sådant grundlag eller

erkendes tidligt af markedet, eller at skatteyderne ikke længere skal stå til ansvar herfor med milliardbeløb.

Detaljeret beskrivelse af den omstruktureringsplan, der forelå for Kommissionen i sommeren 2003, og af de nye forretningsstrategier

- (189) Mazars undersøgte den detaljerede omstruktureringsplan, der forelå i sommeren 2003 og derfor endnu ikke indeholdt udskillelsen af Berliner Bank. Denne fastsætter foranstaltninger, som efter Kommissionens opfattelse og på linje med Mazars' vurdering som helhed kan afhjælpe de strukturelle og operative mangler, der var ansvarlige for de tidligere problemer, og genoprette virksomhedens rentabilitet på længere sigt.
- (190) Omstruktureringsplanen til afhjælpning af bankens strukturelle og operative mangler består for det første af foranstaltninger vedrørende afhændelse, sammenlægning og likvidation af datterselskaber eller forretningsområder med henblik på, at banken fremover koncentrerer sig om sine hovedaktiviteter, og for det andet af foranstaltninger til forøgelse af effektiviteten og rentabiliteten i forbindelse med aktiviteterne (de områder, der er omfattet af saneringen) gennem omkostningsnedsættelser, koncentration af aktiviteter og reduktion af risikopositioner. Nogle af omstruktureringsforanstaltningerne, både inden for og uden for hovedaktiviteterne, kan samtidig betragtes som kompensationsforanstaltninger til fordel for konkurrenterne, for så vidt de resulterer i en reduktion af bankens stilling på markedet. Omstruktureringsplanen vedrører perioden 2001-2006.
- (191) Målstrukturen i omstruktureringsplanen, som den forelå for Kommissionen i sommeren 2003, er en regionalbank med fokus på hovedaktiviteterne inden for detailbankvirksomhed (privat- og erhvervskundeområdet med mærkerne Berliner Sparkasse og Berliner Bank), som suppleres af kapitalmarkedstransaktioner med højere marginer (BGB og LBB) og aktiviteter inden for ejendomsfinansiering (BGB, LBB og BerlinHyp). Detailbankområdet skulle på grundlag heraf i 2006 bidrage med godt [...] af koncernens indtægter (knap [...] EUR), kapitalmarkedstransaktionerne med ca. [...] % (ca. [...] EUR) og ejendomsfinansieringen med ca. [...] % (ca. [...] EUR). På grund af detailbankvirksomhedens forholdsvis højere omkostningsandel skulle detailbankvirksomheden og kapitalmarkedstransaktionerne dog bidrage med [...] til driftsresultatet.
- (192) Væsentlige principper for omstruktureringen er varigt at genoprette indtjeningsevnen samt vedvarende at nedsætte bankens omkostninger, nedbringe risiciene til et på markedet normalt niveau og derved forbedre adgangen til kapitalmarkederne. Konkret skulle i omstruktureringsperioden 2001-2006 ifølge den omstruktureringsplan, der forelå for Kommissionen i sommeren 2003, driftsresultatet efter hensættelser forbedres til betydeligt over [...] pr. år og med henblik

herpå navnlig administrationsomkostningerne reduceres uforholdsmæssigt med godt [...]*. Risikopositionerne, som er afgørende for beregningen af kernekapitalprocenten, skal i perioden 2001-2006 reduceres fra knap [...] EUR med ca. [...] % til godt [...] EUR. Banken tilstræber en forhøjelse af kernekapitalprocenten til mindst 7 % på mellemlang sigt.

Analyse af de strukturelle og operationelle foranstaltninger på de enkelte forretningsområder

- (193) I betragtning af hovedårsagerne til de tidligere fejludviklinger hos BGB er nøgleforanstaltninger som en radikal nedskæring af medarbejderantallet med i alt mere end halvdelen (fra ca. 15 000 til ca. 6 500), opgivelse, reduktion eller reguleret afvikling af risikofyldte forretningsområder eller af forretningsområder, som ikke hører blandt en regional detailbanks hovedaktiviteter, bedre interne kontrolmekanismer og mere trimmede strukturer i den interne organisation og i forbindelse med kapitalinteresserne efter Kommissionens og dens rådgiveres opfattelse hensigtsmæssige til igen at gøre virksomheden rentabel og overvinde fortidens fejl. De operative forbedringer fremkommer på baggrund af interne foranstaltninger og omfatter opgivelse af tabsgivende aktiviteter. På linje med Mazars' analyse betragter Kommissionen principielt de pågældende foranstaltninger som bæredygtige. Disse er i vidt omfang allerede blevet gennemført eller følger planen. Følgende gør sig gældende:

Detailbankvirksomhed på privatkundeområdet

- (194) Med hensyn til detailbankvirksomheden på privatkundeområdet bestod den oprindelige omstruktureringsplan i en fokusering på de regionale aktiviteter med mærkerne Berliner Sparkasse og Berliner Bank (sidstnævnte udskilles nu ifølge Tysklands tilsagn) på grundlag af en optimering af arbejdsgangene samt en betydelig nedskæring i medarbejderantallet. Ifølge planen, som for store deles vedkommende allerede er gennemført, skal kapitalinteresser, der ikke passer til de fastsatte regionale hovedaktiviteter, afhændes og filialer lukkes. De samlede indtægter vil på de områder, der er omfattet af saneringen, i perioden 2001-2006 udgøre [...], mens de samlede administrationsomkostninger i samme periode vil blive reduceret med over [...] % og overskuddet før skat øget fra under minus [...] EUR til [...] EUR. Risikopositionerne vil blive reduceret betydeligt. Medarbejderantallet vil blive nedskåret fra ca. 6 000 i 2001 til godt [...] i den sanerede koncern i 2006. Omkostningsprocenten på privatkundeområdet vil blive forbedret fra knap [...] % i 2001 til knap [...] % i 2006.
- (195) Disse foranstaltninger er allerede i vidt omfang blevet gennemført ifølge planen. Kun afhændelsen af Weberbank med aktiver på i alt 4,4 mia. EUR er blevet forsinket, men kan forventes gennemført i løbet af

2004. På linje med Mazars' analyse betragter Kommissionen den nuværende plan som et egnet grundlag til at genoprette rentabiliteten på privatkundeområdet på længere sigt.

Detailbankvirksomhed på erhvervskundeområdet samt fremtidige resterende aktiviteter inden for forretningsområdet offentlige myndigheder

(196) De foranstaltninger, der er henholdsvis truffet og planlagt ifølge den oprindelige plan, indvirker i vidt omfang samtidig på forretningsområdet erhvervs-kunder, som de resterende aktiviteter inden for forretningsområdet offentlige myndigheder fremover vil blive integreret i. Ifølge planen skal erhvervs-kundeområdet uden for Berlin indstilles. De samlede indtægter vil kun falde en smule, mens de samlede administrationsomkostninger i samme periode vil blive reduceret med knap [...] % og overskuddet før skat øget fra [...] EUR til ca. [...] EUR. Risikopositionerne vil ligeledes blive reduceret betydeligt. Medarbejderantallet vil blive nedskåret med over [...] %. Omkostningsprocenten på erhvervskundeområdet vil blive forbedret fra knap [...] % i 2001 til knap [...] %.

(197) Som bekræftet af Mazars er disse foranstaltninger allerede i vidt omfang blevet gennemført eller følger generelt planen. Kommissionen finder det sandsynligt, at foranstaltningerne på dette stadium af planen genopretter en tilfredsstillende rentabilitet på erhvervskundeområdet og området offentlige myndigheder og også på dette område begrænser banken til dens hovedaktiviteter i Berlin-/Brandenburg-regionen.

Kapitalmarkedstransaktioner

(198) Kapitalmarkedstransaktionerne omstruktureres med henblik på at frigøre egenkapital gennem en tilsvarende reduktion af risikopositionerne og forbedre effektiviteten af arbejdsgangene. Med henblik herpå vil bankens handel over egenbeholdningen (aktie- og rentelånsprodukter) på alle kapitalmarkedsområder blive koncentreret, klart adskilt fra kundehandelen og generelt reduceret. I den forbindelse vil der ske en begrænsning til Tyskland, Europa og USA, mens aktiviteterne inden for Emerging Markets vil blive opgivet. Porteføljen af rentederivater vil ligeledes blive reduceret betydeligt og begrænset til kundeorienterede positioner. På den anden side vil den mindre risikofyldte kundehandel navnlig med hensyn til rente- og egenkapitalprodukter blive udvidet. De samlede indtægter vil i perioden 2001-2006 kun falde let, mens de samlede administrationsomkostninger i samme periode vil blive reduceret med ca. [...] % og overskuddet før skat øget med ca. [...] %. Risikopositionerne vil ligesom medarbejderantallet blive reduceret med ca. [...] %. Det er planen at forbedre omkostningsprocenten i forbindelse med kapitalmarkedstransaktionerne fra godt [...] % i 2001 til ca. [...] % i 2006.

(199) De planlagte foranstaltninger er — som bekræftet af Mazars — i mellemtiden i vidt omfang blevet

gennemført eller følger tidsplanen. Kommissionen finder disse tilstrækkelige til i fremtiden at sikre indtjeningsevnen på dette forretningsområde og samtidig begrænse risiciene for banken til et håndterligt omfang. Fokuseringen på kundehandelen og koncentrationen og den organisatoriske adskillelse af bankens handel over egenbeholdningen forbedrer efter Kommissionens opfattelse gennemsigtigheden, reducerer risiciene og hjælper banken til bedre at dække disse. Gennem den betydelige reduktion af risikopositionerne frigøres egenkapital, hvilket er hensigtsmæssigt med henblik på at kunne øge egenkapitalprocenten og dermed fremover sikre bankens adgang til kapitalmarkederne efter bortfaldet af Anstaltslast og Gewährträgerhaftung.

Aktiviteter inden for ejendomsfinansiering

(200) Med hensyn til omstruktureringen af aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering har risikonedsettelsen højeste prioritet. Med henblik herpå skal der gradvis foretages en gennemgang af risiciene med det mål at eliminere de dårlige risici og begrænse nye forretninger til kunder med en ringe risiko. Risikostyringsområdet skal udvides. Arbejdsgangene skal optimeres og risikostyringen forbedres. Hovedaktiviteterne skal fremover omfatte finansiering i forbindelse med erhvervsinvestorer og boligelskaber primært i udvalgte storbyer i Vesttyskland, som i mindre omfang er ramt af krisen på ejendomsmarkedet, samt også fortsat i et vist omfang i Berlin og Brandenburg. Finansieringen af erhvervsinvestorer udgør en forholdsvis stabil forretning i lavrisikogruppen. Det er nødvendigt at have et overregionalt fokus for at diversificere risiciene og sikre en tilstrækkelig blanding af porteføljen samt udnytte regionale vækstpotentialer og den allerede forhåndenværende viden om markedet. Uden overregionale komponenter inden for ejendomsfinansieringen vil der være risiko for en betydelig forværring af ratingen og refinansieringssatserne. Derimod skal der ske en reduktion af risikofyldte segmenter i forbindelse med aktiviteterne inden for fast ejendom, hvor marginerne ikke er tilfredsstillende. Banken anser en forbedring af resultaterne inden for nye forretninger for at være realistisk ved hjælp af en ændret strategi på området.

(201) Med henblik på at forbedre resultaterne inden for eksisterende forretninger vil der i øget omfang skulle anvendes risikospecialister i forbindelse med truede engagementer. Der vil blive foretaget en analyse og kritisk omvurdering af engagementerne, i givet fald med bistand fra eksterne eksperter, på grundlag af forudfastsatte mål og under tilsyn af bankens egne eksperter. Endvidere skal de direkte materialeudgifter samt personaleudgifterne nedsættes med ca. [...] % indtil 2005. En vigtig foranstaltning til at forbedre resultaterne udgøres også af udviklingen af saneringsstrategier for nødlidende engagementer samt indførelsen af en risikostyring på koncernplan i 2002, som tidligere kun fandtes på enkelte områder, samt etableringen af egne instrumenter til tidlig varsling.

- (202) De samlede indtægter vil i perioden 2001-2006 blive øget med godt [...] % til [...] %. De samlede administrationsomkostninger vil derimod i samme periode blive reduceret med ca. [...] %. Overskuddet før skat vil fra klart negative tal indtil 2006 blive øget til ca. [...] * EUR. Risikopositionerne vil blive reduceret med over [...] % , og omkostningsprocenten i forbindelse med aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering vil også på grund af de beskrevne omkostningsintensive foranstaltninger til udvikling af en bedre risikostyring stige fra ca. [...] % til godt [...] % .
- (203) Disse foranstaltninger er allerede i vidt omfang blevet gennemført eller følger stort set planen. Kommissionen betragter principielt de tilstræbte foranstaltninger som skridt i den rigtige retning. Efter Kommissionens og dens rådgiveres opfattelse halter gennemførelsen af de tilstræbte forbedringer med hensyn til datakvaliteten dog stadig bagefter de i planen fastsatte mål. Denne utilfredsstillende situation vil i givet fald kunne hæmme risikostyringssystemets funktion.
- (204) Endvidere nærer Kommissionen på linje med Mazars' analyse tvivl om, hvorvidt det vil lykkes banken fremover at generere en tilstrækkelig forretningsvolumen med de tilstræbte høje marginer hos kunder med en lav risikoprofil. Ifølge Tysklands egne oplysninger er ejendomsfinansieringsmarkedet nemlig præget af en høj konkurrenceintensitet og befinder sig på nuværende tidspunkt stadig i en konsolideringsproces. De andre udbydere bejler også kraftigt til de målkunder, som BGB stiler mod, som det mest attraktive markedssegment på ejendomsfinansieringsområdet. En manglende opnåelse af de fastsatte mål vil få en direkte virkning på de tilstræbte fremtidige nettorenteindtægter. På grundlag af de tal fra sommeren 2003, der er stillet til rådighed for Kommissionens rådgivere, vil den manglende målopfyldelse, der på daværende tidspunkt gjorde sig gældende ved genereringen af nye forretninger, ekstrapoleret til fremtiden, medføre et betydeligt tab af renteindtægter. Såfremt den manglende målopfyldelse skulle blive større fremover, vil tabet af renteindtægter også blive tilsvarende større. Den fremtidige generering af tilstrækkelige nye forretninger afhænger afgørende af markedsudviklingen i Berlin-/Brandenburg-regionen, hvor BGB's aktiviteter fortsat primært vil være koncentreret. Skulle banken ikke klare sig tilstrækkeligt godt i denne henseende, vil dette få vedvarende virkninger for navnlig værdien af BGB's kapitalandel i BerlinHyp og nødvendiggøre yderligere afskrivninger på den bogførte værdi på p.t. [...] * EUR, hvilket vil belaste resultatet og i givet fald bankens kernekapitalprocent. Dette spørgsmål vil blive behandlet mere indgående nedenfor (betragtning 249). Ligesom Mazars mener Kommissionen imidlertid ikke, at de resterende problemer på ejendomsfinansieringsområdet som helhed sætter spørgsmålstegn ved bankens levedygtighed.

Likvidation af forretningsområdet storkunder/udland

- (205) Banken har planer om fuldstændig at trække sig ud af forretningsområdet storkunder/udland, som også omfatter rådgivning i forbindelse med fusioner og erhvervelser samt struktureret finansiering/projektfinansieringer og ikke anses for at høre blandt bankens hovedaktiviteter. Den har derfor principielt allerede indstillet alle nye forretninger i 2002. På grund af de langsigtede engagementer, navnlig inden for struktureret finansiering, er det imidlertid ikke muligt at foretage en øjeblikkelig afvikling, men kun en vidtgående nedskæring på ca. [...] % af risikopositionerne indtil afslutningen af omstruktureringsperioden i 2006. Resten indstilles hurtigst muligt, med undtagelse af et begrænset omfang af internationale eksportfinansieringer, der er dækket af eksportkreditagenturer, og mellem- og langfristede finansieringer af varetransaktioner i udvalgte mållande i Central- og Østeuropa på grundlag af dokumenteret landeksportrise, som skal integreres i kapitalmarkedstransaktionerne og bibeholdes.
- (206) De reduktioner, der hidtil er opnået, følger i vidt omfang planen. Efter Kommissionens og Mazars' opfattelse er de egnede til hurtigst muligt på ordnet vis at indstille hele dette forretningsområde og kan gennem en omfattende reduktion af risikopositionerne i vidt omfang frigøre egenkapital med henblik på at sikre den fremtidige adgang til kapitalmarkederne. Opgivelsen af dette forholdsvis risikofyldte område, som ikke hører blandt hovedaktiviteterne, med omfattende individuelle finansieringsaftaler vil også aflaste ledelsen, som derved bedre vil kunne opfylde de primære opgaver på hovedaktivitetsområderne. Den oprindelige plan blev dog tilpasset reduktionen i juni 2003 for at tage højde for de ugunstige markedsvilkår i 2002. Dette kunne resultere i en vis, men generelt ikke betydelig forsinkelse i forbindelse med reduktionen af risikopositionerne.

Reduktion og overførsel af ejendomsvirksomheden

- (207) I forlængelse af anmeldelsen tilbød Tyskland i sit svar på Kommissionens indledning af proceduren som yderligere kompensationsforanstaltning foruden reduktionen af ejendomsvirksomheden også at udskille og — bortset fra nogle få selskaber, der kan afhændes på markedet, og som skal fastsættes nærmere — overføre denne fuldstændig til delstaten Berlin inden udgangen af 2005. Denne foranstaltning blev dermed en del af omstruktureringsplanen. Dette omfatter alle ejendomselskaber, som falder ind under risikoskjoldet fra april 2002, navnlig IBAG, Bavaria, IBV, IBG og LPFV.
- (208) Risikoskjoldet fra april 2002 dækker samtlige risici ved bankens eksisterende forretninger på ejendomsområdet, som var foretaget inden de ovenfor nævnte

skæringsdatoer. Dette medfører, at der på forretningsområdet ejendomsvirksomhed kun opstår risici for banken i forbindelse med nye forretninger, som er indgået efter disse datoer. Eftersom markedet for ejendomsvirksomhed fortsat må betragtes som problematisk og er præget af en betydelig prognoseusikkerhed, anser Kommissionen — som bekræftet af dens rådgivere Mazars — den igangværende markante nedskæring af nye forretninger på ejendomsområdet for at være et vigtigt bidrag til genoprettelsen af bankens levedygtighed på længere sigt og koncentrationen om en regionalbanks hovedaktiviteter. Overførslen af de eksisterende forretninger, som falder ind under risikoskjoldet, til delstaten Berlin til markedsprisen gør det muligt for banken ligeledes at frigøre ressourcer, som hidtil har været bundet uden for hovedaktiviteterne, selv om overførslen af de allerede dækkede eksisterende forretninger som sådan ikke kan forventes at få en betydelig virkning på bankens risikosituation.

- (209) Kommissionen anser ligesom Mazars den fuldstændige afgivelse af forretningsområdet ejendomsvirksomhed for at være en klar og økonomisk hensigtsmæssig reduktion, som må forventes at yde et bidrag til at stabilisere bankens resultat på længere sigt. Denne foranstaltning vil derfor formentlig også blive vurderet positivt af kapitalmarkedet og lette den planlagte privatisering af banken.

Personale

- (210) Den planlagte personalenedskæring i omstruktureringsperioden 2001-2006 udgør for den samlede koncern ca. 8 500 medarbejdere, dvs. en reduktion på næsten 60 % fra over 15 000 til godt 6 600. Indtil den 30. september 2003 kunne der opnås et niveau på i alt ca. 10 000 medarbejdere, dvs. en nedskæring med næsten 5 200 eller ca. 35 %. Disse tal følger i vidt omfang planen.

Analyse af de økonomiske foranstaltninger

- (211) Kommissionen er — ligesom sine rådgivere Mazars — af den opfattelse, at de økonomiske foranstaltninger er nødvendige og egnede til at genoprette BGB's økonomiske stabilitet på grundlag af aspekterne likviditet og kapitalgrundlag og sikre BGB's refinansiering på kapitalmarkederne samt finansiere omstrukturen af BGB. De økonomiske foranstaltninger består af foranstaltninger med hensyn til både egenkapitalen og fremmedkapitalen. Følgende gør sig gældende:
- (212) Kommission mener, at salget af aktiver og kapitalinteresser vil forsyne banken med likviditet og reducere risikopositioner uden for kerneområdet. Det fremgår dog ikke, at der i den forbindelse samlet set kan realiseres betydelige regnskabsmæssige fortjenester.

- (213) Bankens refinansiering er baseret på tre hovedsøjler: opsparingsindsud (ca. en tredjedel), bankindsud (ca. en tredjedel) og gæld stiftet ved udstedelse af værdipapirer (ca. en fjerdedel). Den konsoliderede gæld blev reduceret fra 185 mia. EUR til slutningen af 2001 med 32 mia. EUR til 153 mia. EUR i midten af 2003. Dette var betydeligt bedre end det mål, der var fastsat for 2003 på godt 160 mio. EUR. Indtil 2006 skal denne falde yderligere til knap [...] EUR.

- (214) Til forberedelse af bortfaldet af statsgarantierne sigter banken mod at omlægge sin hidtil forholdsvis store kortfristede gæld til mellem- og langfristet gæld samt igen at komme ind på kapitalmarkedet i forbindelse med usikret gæld. Med henblik herpå har banken opstillet mål for udstedelsen af såvel sikret som usikret gæld og bestræber sig således på at genopbygge kapitalmarkedets tillid og udvide investorgrundlaget. Banken har haft møder med ratingbureauer om den rating, som realistisk set kan opnås med en vellykket gennemførelse af omstruktureringsplanen på grundlag af base case-scenariet (henholdsvis A eller A3). [...]*. Der forventes derfor en forhøjelse af refinansieringsomkostningerne med gennemsnitlig [...] basispoint, som skyldes bortfaldet af statsgarantierne i midten af 2005.

- (215) Kommissionen anser — som bekræftet af Mazars — bankens refinansieringsstrategi og i den forbindelse navnlig det udviklede basisscenario og afledningen af tilsvarende øgede refinansieringsomkostninger for principielt at være sandsynlig. Med hensyn til bankens fremtidige refinansiering er der dog en usikkerhed som følge af markedsdeltagernes potentielle tilbageholdenhed, som navnlig vil kunne gøre sig gældende, hvis bankens resultater ikke lever op til forventningerne. I et sådant tilfælde vil der kunne forventes yderligere øgede refinansieringsomkostninger. Desuden er det på nuværende tidspunkt ikke muligt at forudse, om der i midten af 2005 vil kunne indtræde eventuelle mætningseffekter på markedet, når alle offentlige banker i Tyskland mister statsgarantierne. Det vil i så fald kunne blive vanskeligere at placere visse værdipapirer.

- (216) Dette er grunden til, at den yderligere reduktion af risikopositionerne efter Kommissionens opfattelse er en væsentlig betingelse for en vellykket gennemførelse af omstruktureringsplanen. Skulle de beskrevne problemer vise sig i fremtiden, vil banken effektivt kunne træffe modforholdsregler gennem en forstærket indsats for at afhjælpe dem og på denne måde påvirke kapitalmarkedets tillid positivt.

- (217) En anden væsentlig betingelse for at sikre kapitalmarkedernes tillid er, at der opnås en tilstrækkelig kernekapitalprocent, som kan fungere som buffer for eventuelle tab, der måtte opstå. Kernekapitalprocenten afhænger dels af omfanget af risikopositioner, dels af omfanget af kernekapitalen selv. Banken tilstræber ved afslutningen af omstruktureringsperioden en kernekapitalprocent, som ligger på over 7 %. Indtil privatiseringen i slutningen af 2007 kan der med henblik

på en yderligere forbedring af bankens kapitalgrundlag under ingen omstændigheder forventes et kapitalbidrag fra medejerne, som går ud over kapitalforhøjelsen i august 2001. I betragtning heraf er banken nødsaget til navnlig at reducere risikopositionerne eller sælge aktiver for at forhøje sin kernekapitalprocent.

- (218) Kommissionen er klar over, at det lovbestemte minimum for kernekapitalprocenten på 4 % ikke er tilstrækkeligt til at give en bank den nødvendige manøvreremargin i den daglige drift. I beslutningen om redningsstøtten af 25. juli 2001 havde Kommissionen derfor anerkendt en kernekapitalprocent på 5 % som nødvendig for videreførelsen af en bank. Dette skete hovedsagelig på grundlag af et brev fra det daværende BAKred. Kommission er endvidere klar over, at der — som bekræftet af Mazars — på finansmarkederne normalt nævnes en kernekapitalprocent på 6 % som den tærskel, hvorunder det pågældende instituts soliditet kan give anledning til problemer og finansmarkedernes tillid påvirkes. Ifølge Mazars har ratingbureauer en tendens til at betragte kernekapitalprocenten som udtryk for en banks finansielle styrke, hvorfor kreditinstitutter generelt overkrider det lovbestemte kapitalgrundlag for at sikre sig den rating, der er en betingelse for at få adgang til de internationale kapitalmarkeder på fornuftige vilkår. En kapitalprocent på over 6 % kan også være hensigtsmæssig i lyset af reformen af de internationale aftaler inden for rammerne af Basel II og bortfaldet af statsgarantierne for at opfylde markedets forventninger om en forbedret soliditet, navnlig med hensyn til Landesbanken, og derfor opnå en bedre rating. Banken tilstræber en rating på A og anser en kernekapitalprocent på mindst 7 % for at være nødvendig hertil. På grundlag af sammenlignelige data, der kan iagttages på markedet (ifølge hvilke den gennemsnitlige kernekapitalprocent i sektoren i Tyskland med 6 % snarere er lav efter international målestok og gennemsnitsværdien hos ansete kreditinstitutter på europæisk plan ligger på 8 % og derover), betragter Kommissionens rådgivere, Mazars, en kernekapitalprocent på ca. 6-7 % som nødvendig på mellemlang sigt.

- (219) Ligesom Mazars anser Kommissionen ganske vist en forhøjelse af kernekapitalprocenten på mellemlang sigt til over 6 % for at være hensigtsmæssig. En forhøjelse til over 6 % er imidlertid efter Kommissionens opfattelse alene i bankens egen kommercielle interesse og ligger inden for dens ansvarsområde og kan ikke finansieres med statsstøtte. Bankens konkurrenter befinder sig nemlig i samme markedsituation, men er nødt til ved egen hjælp at forhøje deres kernekapitalprocenter uden statsstøtte. Godkendelsen af forhøjelsen af kernekapitalprocenten med statsmidler til over 6 % vil derfor uretmæssigt stille banken bedre end dens konkurrenter, uden at dette er strengt nødvendigt for bankens levedygtighed på det tidspunkt, hvor beslutningen træffes. Støtten vil derfor

ikke længere være begrænset til det nødvendige minimum.

- (220) Dette er baggrunden for, at Kommissionen fastholdt, at det beløb, der eventuelt skal tilbagebetales, ifølge aftalen af 26. december 2002 mellem delstaten Berlin og banken om behandlingen af eventuelle tilbagebetalingskrav fra delstaten på grundlag af Kommissionens endelige beslutning i sag C 48/02 kun forbliver i banken i form af et indskud, hvis dette er nødvendigt for at opnå en kernekapitalprocent på 6,0 % (eller en samlet kapitalprocent på 9,7 %, som allerede blev anerkendt i beslutningen om redningsstøtten) på grundlag af årsregnskabet for 2002. Denne aftale kan imidlertid kun godkendes af Kommissionen, hvis det beregnede beløb heller ikke pr. 1. januar 2004 og dermed på grundlag af de aktuelle tal på tidspunktet for Kommissionens beslutning medfører en overskridelse af kernekapitalprocenten på 6,0 % i BGB-koncernen (under hensyntagen til Tysklands tilsagn om at udskille IBB, hvilket er beskrevet i betragtning 279).
- (221) Ud fra samme betragtninger har Kommissionen tilstræbt, at Tyskland forpligter sig til inden for rammerne af udskillelsen af de særlige offentlige opgaver i 2005 kun at lade IBB-reserven forblive i banken, for så vidt dette er nødvendigt for at holde kernekapitalprocenten på 6 % pr. 1. januar 2004. Denne foranstaltning skal betragtes som en del af de kompensationer, som banken skal yde for i konkurrenternes interesse at begrænse de af støtten forårsagede konkurrencefordrejninger. Gennem tilbageleveringen af IBB-reserven i det nævnte omfang sikres det, at banken inden for rammerne af udskillelsen af de særlige offentlige opgaver ikke opnår en kernekapitalprocent, der overstiger det minimum, der er nødvendigt for dens levedygtighed på længere sigt, og som den vil kunne anvende til ekspansive forretningsstrategier til skade for konkurrenterne. Hvis banken efterfølgende ønsker at opnå en højere kernekapitalprocent, skal den opnå dette via ændringer i forbindelse med de risikobetonede aktiver eller ved at opbygge reserver ved egen indsats eller ved at optage yderligere egenkapital på markedet i forbindelse med eller efter privatiseringen.
- (222) Ligesom Mazars antager Kommissionen derfor, at banken på grundlag af sin kommercielle interesse forståeligt nok på lang sigt vil gøre alt for at opnå en kernekapitalprocent, som vil resultere i en rating, der er tilfredsstillende for den. Ifølge banken ligger denne på mindst 7 %. Banken har dermed indtil afslutningen af omstrukturingsperioden i 2006 næsten tre år til ved egen indsats at forhøje kernekapitalprocenten fra [...] % til 7 % eller derover. Kommissionen finder det realistisk, at de pågældende foranstaltninger, som tager sigte på en yderligere forhøjelse af kernekapitalprocenten, kan gennemføres med et godt resultat inden for denne periode.

Kvantificering og sandsynligheder med hensyn til realiseringen af de foreliggende risici og analyse af hensættelserne

- (223) Efter at Kommissionen i foråret 2003 ikke kunne fjerne den tvivl med hensyn til bankens levedygtighed, som fortsat forelå på grundlag af dens egen analyse, og som var fremkaldt af den fejlslagne privatisering og det særdeles negative samlede resultat for 2002, og en effektiv isolering af kreditrisiciene, som navnlig fandtes på ejendomsfinansieringsområdet, ifølge Tyskland ikke forekom gennemførlig uden yderligere støtte, har Kommissionen ved hjælp af uafhængige eksperter sikret sig, at banken med undtagelse af en række punkter også har foretaget tilstrækkelige hensættelser til de foreliggende risici og opbygget de fornødne reserver. Kommissionens rådgivere, Mazars, har på disse punkter anbefalet foranstaltninger med henblik på at tilpasse omstruktureringsplanen, som den forelå for Kommissionen i sommeren 2003. Disse blev på Kommissionens foranledning indarbejdet af banken, og den reviderede omstruktureringsplan blev fremsendt til Kommissionen den 29. januar 2004. Følgende gør sig gældende:

Risici på udlånsområdet

- (224) Ved hjælp af en analytisk undersøgelse af en egnet stikprøve af bankens udlånsportefølje har Kommissionens rådgivere anbefalet, at hensættelserne indtil afslutningen af omstruktureringsperioden gradvis forøges med [...] * EUR i basisscenariet og med [...] * EUR i worst case-scenariet. Endvidere har den identificeret en udeladelse i worst case-scenariet, som skal udlignes ved hjælp af yderligere hensættelser på [...] * EUR. Sidstnævnte fordeler sig på [...] * EUR for 2003, [...] * EUR for 2004, [...] * EUR for 2005 og [...] * EUR for 2006. I øvrigt må hensættelserne betragtes som passende. Dog vil misligholdelsen af et enkelt stort engagement eventuelt resultere i, at hensættelserne overskrides. Dette er navnlig relevant med hensyn til projektfinsieringer inden for luftfart, energi og telekommunikation. I forbindelse med worst case-scenariet er der hertil afsat yderligere hensættelser i en størrelsesorden på [...] * EUR. I betragtning af den forholdsvis omfattende bestand af store engagementer er Kommissionen — som bekræftet af Mazars — klar over, at der i tilfælde af misligholdelse af et stort engagement i en størrelsesorden på mindst [...] * EUR principielt er mulighed for en overskridelse af de risici, hvortil der er foretaget hensættelser. Skulle der vise sig konkrete tegn på en sådan misligholdelse — hvilket endnu ikke er tilfældet — vil banken skulle foretage en tilsvarende forhøjelse af sine hensættelser. I lyset af Mazars' analyse antager Kommissionen, at banken vil kunne gennemføre en sådan foranstaltning ved egen hjælp.

- (225) Efter den forbedring, der er foretaget af omstruktureringsplanen gennem indarbejdelse af de af Kommissionens rådgivere foreslåede foranstaltninger, anser Kommissionen hensættelserne til de kendte risici for at være tilstrækkelige. Kommissionen finder det i den forbindelse positivt, at bankens ledelse samlet set har truffet passende foranstaltninger til at udvikle et egnet risikokontrolsystem. Arbejdet herpå er godt i gang, men endnu ikke tilendebragt. Kommissionen har tillid til, at banken i sin egen velforståede interesse viderefører denne proces lige så beslutsomt som hidtil. Kommissionen er klar over, at bankens fremtidige rentabilitet i vidt omfang afhænger af den videre økonomiske udvikling i navnlig Berlin og de fem nye delstater. Disse risici kan efter Kommissionens opfattelse imidlertid ikke på nuværende tidspunkt fastslås pålideligt og rammer i forskellig grad alle de virksomheder, der er aktive i denne region. Kommissionen mener, at de foranstaltninger, der er indeholdt i omstruktureringsplanen, og som under alle omstændigheder går i den rigtige retning, er tilstrækkelige. Det er selvfølgelig aldrig muligt at opnå absolut sikkerhed i den økonomiske proces.

Risici i forbindelse med kapitalmarkedstransaktioner

- (226) Bankens kapitalmarkedstransaktioner bidrager i omstruktureringsperioden med ca. [...] * % til driftsresultatet. Dette viser, at disse transaktioner er afgørende for bankens rentabilitet. Det er klart, at de risici, der er forbundet hermed, skal kontrolleres tilstrækkeligt ud fra hensynet til bankens levedygtighed. For det første sker dette ved at flytte hovedvægten fra handel over egenbeholdningen til kunderelaterede aktiviteter. Bankens risikopositioner reduceres i denne forbindelse i perioden 2002-2006 til [...] *, mens der tilstræbes gennemsnitlige indtægter på [...] * EUR. For det andet sker kontrollen af risiciene ved hjælp af et risikostyringssystem, som Kommissionens rådgivere på grundlag af deres undersøgelser anser for samlet set at være passende. De tilråder dog, at bankens afhængighed af renteændringer nedsættes ved at reducere positioner i forbindelse med anlægsbeholdningen. Under hensyntagen til denne anbefaling mener Kommissionen derfor, at risiciene ved kapitalmarkedstransaktionerne kan styres, og at dette forretningsområdes bæredygtighed er sikret.

Risici i forbindelse med værdiansættelsen af BGB's kapitalandel i BerlinHyp

- (227) Kommissionens rådgivere, Mazars, har indgående behandlet problemet med risici i forbindelse med værdiansættelsen af BGB's kapitalandel i BerlinHyp. Den bogførte værdi af kapitalandelen i BerlinHyp udgør [...] * EUR. Skulle BerlinHyp f.eks. på grund af en yderligere forværring af situationen på ejendomsmarkedet ikke opfylde de fastsatte mål, vil forretningsplanen skulle revideres. I betragtning af, at der i

dette tilfælde i givet fald vil være tale om øgede risici, vil diskonteringsfaktoren i så fald også skulle tilpasses, og der kunne blive tale om yderligere risikopræmier. Et sådant scenario vil endog kunne resultere i en markedspris for BerlinHyp på [...]*, [...]*

(228) Forskellen mellem den bogførte værdi af kapitalandelen på [...]* EUR og nettoegenkapitalen på ca. [...]* EUR udgør nedskrivningsrisikoen i et basisscenario. Dette udgør dermed ca. [...]* EUR. En tilpasset og mere forsigtig forretningsplan ville medtage denne nedskrivningsrisiko og tage højde herfor i årsregnskabet for 2003 og 2004. Omstrukturingsplanen blev revideret på Kommissionens anmodning, og der blev således taget højde for nedskrivningsrisiciene. Som anbefalet af Kommissionens rådgivere blev den maksimale nedskrivningsrisiko i den forbindelse også forhøjet med [...]* EUR i det pessimistiske scenario. Sidstnævnte har imidlertid ingen afgørende virkning på Kommissionens samlede vurdering.

(229) Med henblik på at begrænse risiciene og på grund af den usikre videre udvikling i forbindelse med aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering fandt Kommissionen det ønskeligt til sikring af bankens levedygtighed på længere sigt, at i det mindste hovedparten af disse aktiviteter blev afgivet eller tilbageført af koncernen. Med henblik herpå foreslog Kommissionen Tyskland at afhænde BerlinHyp separat for at forbedre resten af koncernens privatiseringsmuligheder. BerlinHyp tegner sig for ca. to tredjedele af koncernens samlede aktiviteter inden for ejendomsfinansiering og er teknisk forholdsvis let at afhænde gennem salg af aktierne i BerlinHyp. Den sidste tredjedel er koncentreret i BGB og LBB og skal omstruktureres ifølge den strategi, som banken har udarbejdet for aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering. Derved vil de fremtidige risici for resten af koncernen med hensyn til den samlede volumen blive reduceret med langt mere end halvdelen.

(230) Tyskland fremlagde imidlertid oplysninger for Kommissionen, hvoraf det fremgik, at et omgående salg af BerlinHyp kunne være forbundet med uacceptable konsekvenser for banken. Kommissionen anmodede derfor Tyskland om at oplyse på et senere tidspunkt, om og hvornår et separat salg af BerlinHyp realistisk set vil kunne finde sted med et godt resultat og på vilkår, der er acceptable for banken, dvs. ca. til en pris, der afspejler BerlinHyps nettoegenkapital. I et sådant tilfælde vil de eventuelle tab i forbindelse med afskrivninger af den bogførte værdi holde sig inden for rimelige grænser, og banken vil samtidig få tilført likvide midler, og der vil blive frigjort egenkapital. Tyskland har derfor meddelt Kommissionen sin hensigt om inden udgangen af 2007 at afhænde BerlinHyp enten separat eller i forbindelse med en samlet privatisering af BGB.

Risici i forbindelse med værdiansættelsen af BGB's krav på overskud og likvidationsprovenu (24,99 %) med hensyn til LBB

(231) BGB har krav på 24,99 % af overskuddet, herunder likvidationsprovenuet, med hensyn til LBB over for delstaten Berlin og derudover en andel på 75,01 % i LBB i form af en passiv kapitalinteresse.

(232) Kommissionens rådgivere, Mazars, finder, at værdiansættelsen af dette krav i BGB's regnskaber bør undersøges nærmere, da den tilgrundliggende værdi af LBB formentlig er blevet mindre siden det relevante år 1998. En eventuel nedskrivning vil belaste koncernens konsoliderede overskud før skat som engangseffekt i 2005 i et pessimistisk scenario med ca. [...]* EUR og i et optimistisk scenario med [...]* EUR.

(233) Som anbefalet af sine rådgivere finder Kommissionen det derfor nødvendigt, at der tages passende hensyn til denne nedskrivningseffekt i omstrukturingsplanen gennem en nedskrivning på [...]* EUR i basisscenarioet og gennem en yderligere nedskrivning på [...]* EUR i worst case-scenariet — ved siden af den allerede fastsatte nedskrivning på [...]* EUR. Disse foreløbigt anslåede tilpasninger er betinget af en mere præcis ansættelse af LBB's værdi og skal gennemføres endeligt, så snart en sådan er foretaget efter konkretiseringen af de stadig åbne spørgsmål med hensyn til LBB (præcis størrelse af den særlige IBB-reserve, der er tilbage efter udskillelsen af IBB, Kommissionens beslutning om godtgørelsen af IBB-fondsmidlerne (Fördervermögen)). Efter Kommissionens opfattelse kan den effekt, der opstår herved for bankens konsoliderede kernekapital, imidlertid ikke true koncernens levedygtighed, da denne med en kernekapitalprocent på [...]* % eller endog derover kan absorberes af banken.

Risici i forbindelse med indførelsen af IFRS (IAS)

(234) Ændringen af BGB's konsoliderede regnskab med henblik på tilpasningen til IFRS (International Financial Reporting Standards) i 2005 kræver bl.a. en omvurdering af pensionsansættelserne. Denne vurderes af Kommissionens rådgivere, Mazars, at kunne få en negativ virkning på den konsoliderede egenkapital på ca. [...]* EUR. Det skal dog tages i betragtning, at indførelsen af IFRS også kan være forbundet med modsatrettede effekter i forbindelse med tilpasningen vedrørende andre regnskabsposter. Efter Kommissionens og dens rådgiveres opfattelse kan disse ikke på nuværende tidspunkt beregnes pålideligt. Selv hvis disse regnskabseffekter som helhed skulle være negative, kan det ikke forventes, at disse samlet set vil kunne påvirke bankens levedygtighed. Indførelsen af IFRS fører kun til en delvis omvurdering af allerede kendte forhold, men ikke til opdagelse af nye risici. Desuden omfatter den alle europæiske virksomheder, som skal foretage

tilpasninger på grundlag af IFRS og løse eventuelle overgangsproblemer i samarbejde med de ansvarlige tilsynsmyndigheder. Bankens levedygtighed afhænger derimod af den økonomiske ydeevne og evnen til at forvalte bankens risici, som skal vurderes uafhængigt.

Evne til at generere nye forretninger

- (235) Bankens evne til at generere nye forretninger på sine forskellige aktivitetsområder er den afgørende faktor med hensyn til bankens levedygtighed og privatiseringsmuligheder. Banken har foretaget undersøgelser af sin markedsstilling og fremtidige muligheder på markedet, hvoraf den har afledt sin fremtidige forretningsstrategi.
- (236) Det fremgår heraf, at planerne og strategierne på de fleste forretningsområder er realistiske. Banken påtænker at indføre nye produkter og salgskanaler. De kvalitative og kvantitative mål og strategien på ejendomsfinansieringsområdet finder Kommissionen imidlertid som nævnt alt for optimistiske. [...]*. Dette afhænger afgørende af udviklingen i den makroøkonomiske situation, men også af bankens evne til at reagere på markedssituationen og kundernes behov, og kan derfor ikke på nuværende tidspunkt vurderes endeligt af Kommissionen. Skulle det vedvarende ikke lykkes banken at opfylde de fastsatte mål, synes dens levedygtighed truet, navnlig hvis aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering forbliver på det nuværende niveau. Såfremt det selv med en betydelig reduktion af aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering ikke skulle være muligt at opfylde målene, vil de kvantitative virkninger også være reduceret betydeligt og bedre kunne absorberes af bankens andre forretningsområder.

Kommissionens krav om yderligere kompensationsforanstaltninger i efteråret 2003 og revidering af bankens omstrukturingsplan i vinteren 2003/04

- (237) Efter at Kommissionen i efteråret 2003 på grundlag af rapporten fra sine rådgivere, Mazars, vedrørende den fremlagte omstrukturingsplan havde fået tilstrækkelig vished for, at banken var levedygtig, og navnlig, at hensættelserne principielt var passende, kunne der for første gang blive tale om en positiv beslutning i forbindelse med den ansøgte støtte, dog på den betingelse, at de tilbudte kompensationsforanstaltninger kunne anses for at være tilstrækkelige. Som anført nedenfor (se betragtning 257 ff.) havde Kommissionen i denne henseende fortsat betydelig tvivl, navnlig med hensyn til detailbankområdet, hvor banken har en fremtrædende stilling på det regionale marked i Berlin, men også med hensyn til aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering, som ligeledes havde betydelig fordel af støtten. Hertil kommer i forbindelse med aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering, at også Kommissionens eksperter har givet udtryk for betænkeligheder med hensyn til, om banken er i stand til i fremtiden at genere tilstrækkeligt rentable

forretninger på dette område. Efter Kommissionens opfattelse vil en separat afhændelse af i det mindste en betydelig del af aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering som en kompensation til fordel for konkurrenterne således principielt også forbedre resten af koncernens levedygtighed og privatiseringsmuligheder.

- (238) På grundlag af den hidtil fremlagte omstrukturingsplan og konklusionerne fra sine rådgivere anmodede Kommissionen derfor i efteråret 2003 Tyskland om at kvantificere virkningerne af en separat afhændelse af Berliner Bank på mellemlang sigt (ca. 1/4-1/3 af BGB's detailbankvirksomhed på grundlag af forretningsvolumen) inden udgangen af 2005 samt af BerlinHyp (ca. 2/3 af BGB's aktiviteter inden for ejendomsfinansiering) inden udgangen af 2006. Det skulle gøres muligt for Kommissionen at konstatere, om sådanne yderligere kompensationsforanstaltninger igen ville true bankens levedygtighed, som principielt var bekræftet på grundlag af den hidtidige omstrukturingsplan.
- (239) Tyskland og banken sammenfattede først udgangssituationen. På grundlag af den mellemfristede plan af 24. juni 2003 blev der foretaget en kvantificering af de forventede yderligere byrder, der fremkommer ved indarbejdelsen af forslagene fra Kommissionens rådgivere, udskillelsen af ejendomsvirksomheden, der allerede er afgivet tilsagn om, og udskillelsen af IBB. Samlet set vil der på grundlag af disse tre foranstaltninger i perioden 2003-2006 i basisscenariet fremkomme engangseffekter på i alt minus [...]* EUR, heraf minus [...]* EUR til forhøjelsen af hensættelserne samt minus [...]* EUR til henholdsvis det negative salgsprouvenu og afskrivningen af de bogførte værdier af kapitalandelene og øvrige følger af transaktionerne i forbindelse med udskillelsen af datterselskaberne på ejendomsområdet, IBG og IBAG. Virkningerne på mellemlang og lang sigt af de nævnte tre foranstaltninger er imidlertid minimale. Det planlagte resultat for skat i 2006 vil således kun blive reduceret med [...]* EUR, dvs. fra [...]* EUR (ifølge den mellemfristede plan af 24. juni 2003) til [...]* EUR (ifølge den nye beregning), og banken vil derfor kunne gennemføre det uden en betydelig ændring af de hidtil forelagte mål. Den mellemfristede plan af 24. juni 2003 er baseret på et mål om en rating på [...]* for koncernen og en tilstræbt egenkapitalforrentning på [...]* % for 2006.
- (240) Ifølge oplysninger fra Tyskland og banken har en afhændelse af Berliner Bank inden udgangen af 2005 derimod negative virkninger på koncernens mellemfristede plan. Samlet set vil der fremkomme engangseffekter i perioden 2003-2005 på [...]* EUR, heraf [...]* til de ekstraordinære udgifter til salget, resten til hensættelser til personale, it, bygninger og yderligere omstrukturingsudgifter. På mellemlang og lang sigt

vil det planlagte resultat før skat i 2006 falde fra [...] EUR (ifølge den reviderede mellemfristede plan på grundlag af de tre ovennævnte foranstaltninger) med [...] EUR til [...] EUR, heraf ca. halvdelen på grund af bortfaldet af resultatbidraget fra Berliner Bank til koncernen, resten på grund af forsinkelsen i forbindelse med personalenedskæringen, bortfaldet af den planlagte stigning i provisionsindtægter og tilbageværende (faste) omkostninger (navnlig på grund af back office-stordriftsulemper). Denne beregning er imidlertid baseret på den antagelse, at Berliner Bank med henblik på at gøre kredsen af bydende størst mulig vil blive afhændet som selvstændig bank, hvilket er forbundet med større udgifter. I engangseffekten af de ekstraordinære udgifter til salget indgår allerede det forventede salgsprovenu i forbindelse med Berliner Bank på [...] EUR. Dette bliver imidlertid ifølge bankens oplysninger mere end opbrugt af Berliner Banks nødvendige kernekapitalgrundlag på [...] % af risikopositionerne på [...] EUR, således at der fremkommer en negativ virkning på [...] EUR. Gennem udskillelsen af Berliner Bank vil detailbankvirksomhedens resultatandel af BGB's samlede aktiviteter endvidere blive reduceret fra godt [...] % til ca. [...] %, og kapitalmarkedstransaktionernes andel vil tilsvarende stige fra godt [...] % til ca. [...] %. Ved den givne kernekapitalprocent er der derved risiko for en dårligere rating, da kapitalmarkedstransaktioner betragtes som mere risikofyldte end detailbankvirksomhed. Dette har en negativ indflydelse på refinansieringen, således at en afhændelse af Berliner Bank også giver anledning til operative problemer i omstrukturingsfasen. En afhændelse af Berliner Bank vil reducere egenkapitalforrentningen med ca. [...] % fra [...] % for 2006 ifølge den mellemfristede plan af 24. juni 2003 til ca. [...] %.

(241) Kommissionen har omhyggeligt analyseret de argumenter, som Tyskland og banken har fremført. Efter Kommissionens opfattelse indeholder disse imidlertid ingen uovervindelige hindringer for Berliner Banks udskillelse, som er nødvendig af konkurrencegrunde.

(242) Det står nemlig banken frit for at udligne den forholdsvis nedsættelse af detailbankvirksomhedens resultatbidrag til bankens samlede resultat, som måtte blive en følge af udskillelsen af Berliner Bank, gennem forholdsvis nedsættelse af de andre forretningsområder kapitalmarkedstransaktioner og ejendomsfinansiering. Dermed vil bankens struktur og kravene til kernekapitalprocenten forblive uændret. Tværtimod vil der gennem sådanne nedsættelser af risikopositionerne blive frigjort yderligere egenkapital, hvilket vil bidrage til en yderligere forhøjelse af kernekapitalprocenten. Alternativt til sådanne nedsættelser kunne banken til udligning af den højere risiko forhøje kernekapitalprocenten, enten ved gennem en yderligere egen indsats at reducere udvalgte risikopositioner stærkere end hidtil planlagt og dermed frigøre kernekapital eller på mellemlang sigt at optage ny kapital på kapitalmarkedet. Derved vil det

være muligt at undgå en betydelig negativ virkning på ratingen og dermed på refinansieringsvilkårene, således at banken også vil kunne klare udskillelsen i operativ henseende.

(243) Tyskland og banken antog ved beregningen af engangseffekterne af udskillelsen af Berliner Bank, at denne skal afhændes som selvstændig bank for at gøre kredsen af bydende størst mulig. I betragtning af, at Berliner Bank på nuværende tidspunkt er integreret i Landesbank Berlin som uselvstændigt forretningsområde eller filial, vil denne med henblik på afhændelsen skulle udskilles som selvstændig retlig enhed. Ifølge banken kræver dette en kernekapitalprocent på [...] % af risikopositionerne og dermed en kernekapital på ca. [...] EUR, som BGB vil skulle fremskaffe. Trods kernekapitalen på [...] EUR forventer banken imidlertid kun et salgsprovenu på mellem [...] og [...] EUR. Kommissionen anser denne beregning for at være meget forsigtig. Nettoegenkapitalen anvendes i reglen som et af flere referencepunkter for vurderingen af en virksomheds værdi. Hvis Berliner Banks kernekapital skal ligge på ca. [...] EUR, forekommer det Kommissionen usandsynligt, at der kun kan opnås et salgsprovenu på mellem [...] og [...] EUR. I betragtning af, at Berliner Banks mærke og kundegrundlag er godt etableret, skulle salgsprovenuet nærme sig eller endog overstige den kernekapitalværdi, som banken betragter som udgift, og dermed i langt større udstrækning nedsætte byrden for BGB. Men selv om dette af grunde, som Kommissionen ikke kan se, undtagelsesvis skulle forholde sig anderledes her, ville det i dette tilfælde være irrationelt af BGB at afhænde Berliner Bank som selvstændig bank. Mærket, kunderne, øvrige aktiver i forbindelse med de løbende aktiviteter og yderligere egenkapital har alle en positiv værdi. Hvis BGB tror, at den ikke engang kan få den nye kernekapital, som den skal stille til rådighed, ind ved salget, er det naturligvis muligt at afhænde Berliner Banks aktiver inden for rammerne af en såkaldt asset deal, som må forventes i det mindste at omfatte et positivt salgsprovenu, således at det kan undlukes, at der vil opstå et ekstraordinært tab for BGB i forbindelse med salget af Berliner Bank. Den negative engangseffekt på [...] EUR vil derved blive langt mindre.

(244) Den tilbagevendende negative virkning på egenkapitalforrentningen på de påståede [...] % vil efter Kommissionens opfattelse ligeledes kunne blive markant mindre på grund af afhændelsens forlængelse med over et år.

(245) Under hensyntagen til Kommissionens analyse anerkendte Tyskland i sidste instans, at BGB også er levedygtig, hvis Berliner Bank sælges separat. Tyskland erklærede sig derpå rede til at afhænde Berliner Bank separat senest den 1. februar 2007 (ejendomsretlig gyldighed), idet der i 2005 indledes en afhændelsesprocedure, som afsluttes med indgåelse af en kontrakt

- senest den 1. oktober 2006. Det formelle tilsagn blev fremsendt til Kommission den 6. februar 2004.
- (246) Dermed tilfalder for det første hele årsresultatet for 2006 BGB, og for det andet kan tilpasningsomkostningerne fordeles over en længere periode, eller der kan lettere gribes ind, f.eks. i form af en yderligere reduktion af de på kort sigt faste omkostninger til it, back office-personale og bygninger. Ifølge BGB's egne oplysninger vil de negative virkninger på grund af bortfaldet af den planlagte stigning i LBB's provisionsindtægter som følge af omorganisation, usikkerhed blandt medarbejderne og binding af ledelsesressourcer på [...] * EUR, på grund af forsinkelsen i forbindelse med personalenedskæringen i koncernen på [...] * EUR og på grund af de tilbageværende omkostninger i forbindelse med skalaulempen på [...] * EUR til dels alligevel ikke optræde vedvarende. Kommissionen er enig i denne opfattelse.
- (247) Kommissionens opfattelse bekræftes af analysen af engangseffekterne samt de vedvarende virkninger på BGB's egenkapitalrentabilitet. Disse vil formentlig blive markant lavere end de tal, som Tyskland og banken har oplyst. Hvis dette ikke skulle lykkes på grund af en række uheldige omstændigheder eller en ugunstig markedsudvikling, vil selv en egenkapitalrentabilitet på [...] * % for 2007 (egenkapitalrentabilitet på [...] * % ifølge den mellemfristede plan af 24. juni 2003 minus [...] * % som følge af udskillelsen af Berliner Bank) ifølge Kommissionens skøn ikke medføre, at den tilbageværende koncern igen vil være afhængig af offentlig støtte, som ikke længere vil kunne ydes som følge af det støtteretlige princip om engangsstøtte (one time, last time). Det er op til banken ved egen hjælp at opnå en yderligere stabilisering gennem en forhøjelse af kernekapitalprocenten til 7 % eller derover. Dette vil indvirke positivt på ratingen og i operationel henseende sikre tilstrækkeligt gode refinansieringsvilkår. Ganske vist vil den egenkapitalrentabilitet på [...] * - [...] * %, som under ugunstige omstændigheder kan forventes for 2006, efter Kommissionens opfattelse også i den nuværende vanskelige situation i den tyske kreditsektor snarere ligge i den nederste del af det spektrum, som på markedet anses for at være tilstrækkeligt for en banks levedygtighed. Kommissionen forventer imidlertid, at tilsagnet om privatisering i 2007 vil medføre en yderligere styrkelse af banken. Såfremt den nye investor nemlig skulle finde, at bankens egenkapitalrentabilitet eller kapitalgrundlag på det tidspunkt ikke er tilfredsstillende, kan det forventes, at denne i egen interesse vil foretage yderligere saneringsforanstaltninger, f.eks. en nedskæring af urentable forretningsområder eller kapitaltilførsler, som vil forbedre ratingen og refinansieringssituationen til det nødvendige niveau.
- (248) Derimod er Kommissionen enig i Tysklands og bankens opfattelse, at det på nuværende tidspunkt ikke med tilstrækkelig sikkerhed kan udelukkes, at en ufravigelig forpligtelse til på mellemlang sigt også at afhænde BerlinHyp separat vil kunne udgøre en for stor belastning for bankens levedygtighed. Kommissionen nærer — hvilket er bekræftet af dens uafhængige rådgivere — imidlertid fortsat en vis tvivl med hensyn til, om det vil lykkes banken i det planlagte omfang at generere nye forretninger med højere marginer på ejendomsfinansieringsområdet. Med henblik på at styrke rentabiliteten på længere sigt fandt Kommissionen det derfor principielt positivt, hvis banken i højere grad end hidtil planlagt trækker sig ud af aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering. Dette vil frem for alt kunne ske gennem et separat salg af BerlinHyp, hvilket derfor blev undersøgt indgående af Kommissionen.
- (249) Den bindende forpligtelse til en separat afhændelse på mellemlang sigt af BerlinHyp vil ifølge Tyskland og banken have følgende negative indvirkninger på resten af koncernen eller stille følgende krav, som ikke nødvendigvis kan opfyldes af køberen: Køberen vil i videst mulig udstrækning skulle overtage den koncerninterne refinansiering (på nuværende tidspunkt [...] * EUR) på tilsvarende vilkår, dvs. have en mindst lige så god rating som Landesbank Berlin, og overtage BGB's moderselskabsgaranti for BerlinHyp for at undgå modregning i forbindelse med store engagementer (nuværende anslået volumen: ca. [...] * EUR). Endvidere vil køberen mindst skulle byde BerlinHyps bogførte værdi som købspris, da der i modsat fald eventuelt vil opstå betydelige degressive afskrivninger, [...] *. Også i tilfælde af et negativt resultat af en udbudsprocedure vil der være risiko for yderligere degressive afskrivninger. Endvidere er en afhændelse uden en alvorlig påvirkning af omstruktureringsplanen kun mulig, hvis salgssamarbejdet mellem BerlinHyp og koncernen kan opretholdes. Forpligtelsen til en separat afhændelse vil kræve en engangsafskrivning af den aktuelle bogførte værdi på [...] * EUR med [...] * EUR på den bogførte værdi af BerlinHyps egenkapital på 519 mio. EUR. Det resultat før skat, der forventes for resten af koncernen for 2006, vil blive reduceret med yderligere ca. [...] * EUR (forskellen mellem bortfaldet af det planlagte BerlinHyp-resultat på ca. [...] * EUR og renteindtægten i forbindelse med det forventede salgsprovenu på ca. [...] * EUR). Dette vil — sammen med det separate salg af Berliner Bank — resultere i et yderligere fald i den tilstræbte egenkapitalforrentning for resten af koncernen på ca. [...] * % til i alt godt [...] * % samt en kernekapitalprocent på kun lige godt [...] * %.
- (250) Eftersom der således gennem en bindende forpligtelse til en separat afhændelse af BerlinHyp vil kunne opstå betydelige yderligere risici for levedygtigheden for resten af koncernen, anser Kommissionen på nuværende tidspunkt ikke denne for at være en egnet foranstaltning til at styrke rentabiliteten på længere sigt eller en gennemførlig kompensationsforanstaltning, som beslutningen ville være baseret på. Kom-

missionen tager derfor til efterretning, at Tyskland har til hensigt igen at undersøge, om det er muligt på et senere tidspunkt at sælge BerlinHyp separat i lyset af privatiseringen af resten af koncernen og at gøre dette — alt efter, hvilket scenario der er bedst for privatiseringsmulighederne — enten sammen med resten af koncernen eller separat inden udgangen af 2007 som led i en gennemsigtig, åben og ikke-diskriminerende procedure. Kommissionen anser det for at være realistisk, at BerlinHyp i det mindste fra 2006 igen vil kunne være af interesse for en strategisk investor. Også ifølge BerlinHyps forretningsplan forventes der indtil da en forbedring af den generelle markedssituation i forbindelse med aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering. Der bør derfor efter Kommissionens opfattelse foretages en undersøgelse af mulighederne for et separat salg i 2006. Desuden forventer Kommissionen, at banken — hvilket er på linje med rådgivernes anbefalinger samt omstruktureringsplanen, der er revideret på grundlag heraf — vil foretage [...]*, så snart dette anses for hensigtsmæssigt som følge af, at aktiviteterne udvikler sig dårligere end hidtil forventet af banken. Gennem denne foranstaltning mindskes selvfølgelig den potentielle risiko, der kunne være forbundet med behovet for en ny afskrivning, [...]*. Sådanne foranstaltninger vil efter Kommissionens opfattelse have en positiv indvirkning på levedygtigheden på længere sigt samt resten af koncernens privatiseringsmuligheder.

- (251) Den 29. januar 2004 fremsendte Tyskland den nuværende omstruktureringsplan samt den mellemfristede finansplanlægning, som er baseret på tal fra midten af januar 2004. Denne ajourfører den hidtidige version fra juni 2003, som lå til grund for Kommissionens og dens rådgiveres, Mazars' vurdering af levedygtigheden, og tager højde for f.eks. Mazars' anbefalinger med hensyn til hensættelserne. Hvad angår Berliner Banks udskillelse, som endnu ikke er indarbejdet i den seneste mellemfristede finansplanlægning, fremsendte Tyskland et skøn, som var baseret på den analyse, der blev præsenteret i december 2003. Tallene i den nuværende plan afviger ikke betydeligt fra versionen fra juni 2003 og ændrer derfor ikke Kommissionens vurdering af BGB's levedygtighed.

Kommissionens konklusioner vedrørende levedygtigheden på længere sigt og privatiseringsmulighederne

- (252) Efter indarbejdelsen af anbefalingerne fra Mazars anser Kommissionen omstruktureringsplanen for samlet set at være sandsynlig og fuldstændig, trods de beskrevne usikkerheder, der stadig foreligger med hensyn til den fremtidige udvikling. De allerede gennemførte eller planlagte operationelle, funktionelle og økonomiske foranstaltninger er efter Kommissionens opfattelse egnede til at genoprette bankens levedygtighed på længere sigt. Kommissionen mener ikke, at de afvigelser, der hidtil har gjort sig gældende, vedvarende giver anledning til betænkeligheder med hensyn til omstruktureringsplanens bæredygtighed. En række foranstaltninger halter bagefter de i planen fastsatte

mål. Dette udlignes imidlertid til dels af en overopfyldelse af mål, der er fastsat på andre områder.

- (253) Udsigterne med hensyn til levedygtigheden afhænger i vidt omfang af de fremtidige overskud og styrkelsen af kernekapitalgrundlaget, navnlig af evnen til at generere nye forretninger og den fuldstændige gennemførelse af omstruktureringsplanen. Navnlig i omstruktureringsperioden vil banken være meget afhængig af indtægterne fra kapitalmarkedstransaktionerne. Strategien på ejendomsfinansieringsområdet er ambitiøs og truer med at halte bagefter de fastsatte mål. En yderligere forværring af ejendomsmarkedet i Berlin-området og af bruttonationalproduktet vil true bankens levedygtighed. Med henblik på at reducere denne risiko finder Kommissionen det principielt ønskeligt, at hovedparten af aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering udskilles gennem et separat salg af BerlinHyp, og forventer, at Tyskland foretager en indgående undersøgelse i denne henseende. Eventuelle tab i forbindelse med den mindre del af aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering, der forbliver inden for BGB/LBB, vil banken i så fald lettere kunne opveje gennem de positive bidrag, der kan forventes i forbindelse med detailbankvirksomheden og kapitalmarkedstransaktionerne.
- (254) Banken har på nuværende tidspunkt ingen skjulte reserver eller andre finansielle ressourcer, der kan absorbere større tab i omstruktureringsperioden. I betragtning heraf anser Kommissionen en kernekapitalprocent på 6,0 % for at være det minimum, der er nødvendigt for levedygtigheden, og dermed det maksimum, der kan finansieres ved hjælp af statsstøtte. Kommissionen forventer, at banken vil gøre sit bedste for ved egen hjælp gennem yderligere reduktioner af risikobetonede aktiver eller optagelse af yderligere midler på markedet at øge kernekapitalprocenten til ca. 7,0 % eller derover. Dette vil forbedre adgangen til kapitalmarkederne og bankens privatiseringsmuligheder yderligere.
- (255) Den nedsættelse af den forventede egenkapitalforrentning i 2006 fra ca. [...]*-[...] % til ca. [...]*-[...] %, der maksimalt kan forventes på grundlag af den yderligere kompensationsforanstaltning i form af en udskillelse af Berliner Bank, truer efter Kommissionens opfattelse ikke bankens levedygtighed på længere sigt. Kommissionen antager, at en investor efter bankens privatisering vil træffe alle nødvendige foranstaltninger, for at banken opnår en rentabilitet, som er acceptabel for en investor, der disponerer ud fra markedsøkonomiske betragtninger.
- (256) Kommissionen antager, at der efter afslutningen af omstruktureringsfasen er tilstrækkelige muligheder for, at det vil lykkes at privatisere banken. Tyskland har forpligtet sig til efter vedtagelsen af årsregnskabet for 2005 omgående at indlede en privatiseringsproces og afslutte den inden udgangen af 2007. Kommissionen finder denne tidsplan realistisk. Kommissionen forudsætter i den forbindelse, at Tyskland og banken indtil da gør deres bedste for at afhjælpe de

vanskeligheder, der fortsat måtte gøre sig gældende med hensyn til privatiseringen. Heriblandt hører bl.a. koncernens fortsat komplekse struktur, som skal trimmes yderligere som led i den igangværende omstruktureringsproces, samt koncentrationen af produktsortimentet, som stadig er for lidt koncentreret, og forbedringen af gennemsigtheden internt i virksomheden. Endvidere vil det forhold, at banken har lejet en betydelig del af sine lokaler til priser, der ligger over markedsniveauet, have en tendens til at slå negativt igennem på købsprisen. Ifølge beregninger foretaget af Kommissionens rådgivere udgør kontantværdien af denne ulempe i 2006 mellem [...] * EUR og [...] * EUR, som en investor må forventes at tage i betragtning i forbindelse med sit købstilbud. Den planlagte privatisering finder sted 1-2 år efter udløbet af statsgarantierne Anstaltslast og Gewährträgerhaftung. En sådan periode vil efter Kommissionens opfattelse give en potentiel investor tilstrækkelig lejlighed til at iagttage bankens ageren på markedet efter bortfaldet af statsgarantierne i juli 2005 og analysere denne med henblik på at fastsætte sit pristilbud.

Forhindring af urimelig konkurrencefordrejning

(257) Undtagelsesbestemmelsen i EF-traktatens artikel 87, stk. 3, litra c), er betinget af, at støtten ikke ændrer samhandelsvilkårene på en måde, der strider mod den fælles interesse. Ifølge nr. 35-39 i rammebestemmelserne bør der træffes foranstaltninger for mest muligt at afbøde støttens skadelige virkninger for konkurrenterne. Disse modydelser indebærer sædvanligvis en begrænsning eller reduktion af den stilling, som virksomheden kan indtage på det eller de relevante markeder efter afslutningen af omstruktureringsfasen. Ifølge nr. 37 skal begrænsningen eller den tvungne reduktion af stillingen på det pågældende marked stå i forhold til støttens konkurrencefordrejende virkning og skal specielt stå i forhold til virksomhedens relative vægt på dens marked eller markeder. Der kan ifølge nr. 38 slækkes på kravet om modydelser, hvis reduktionen eller begrænsningen risikerer at medføre en åbenlys forværring af markedssituationen, f.eks. ved indirekte at bevirke, at der opstår et monopol eller et snævert oligopol. Som allerede beskrevet ovenfor i tilfælde af en hypotetisk insolvens kan det ligeledes på grundlag af markedsstrukturernes og virksomhedens stilling på disse markeder udelukkes, at der opstår et monopol eller et snævert oligopol gennem en begrænsning eller reduktion af BGB's stilling på markedet (se også nedenfor).

(258) Modydelserne kan tage forskellige former, f.eks. afhændelse af aktiver eller af datterselskaber eller nedskæring af aktiviteter. Hvor der er strukturel overkapacitet på et marked, der er berørt af støtten, skal modydelserne ifølge nr. 39, punkt i), i rammebestemmelserne bidrage til at sanere dette marked ved

at tilvejebringe en irreversibel reduktion af produktionskapaciteten, og en reduktion af kapaciteten er irreversibel, når de pågældende aktiver definitivt sættes ude af stand til at producere i hidtidigt omfang eller definitivt omdannes til anden anvendelse.

(259) Markederne for finansielle tjenesteydelser er ikke kendetegnet ved strukturel overkapacitet som omhandlet i nr. 39, punkt i), i rammebestemmelserne, som i denne henseende vedrører produktionsanlæg og derfor implicit snarere fremstillingsindustrien end tjenesteydelsessektorer, hvor kapaciteten principielt meget lettere kan tilpasses markedsvilkårene. Såfremt der i banksektoren tales om overkapacitet, f.eks. med hensyn til filialtætheden, er der i mindre udstrækning tale om en strukturel overkapacitet, dvs. en overkapacitet forårsaget af en varig nedgang i efterspørgslen, men derimod om personale- og derfor omkostningsintensive områder, som hovedsagelig nedskæres på grundlag af rentabilitetsbetragtninger.

(260) Men selv om der skulle være tale om overkapacitet i sektoren for finansielle tjenesteydelser, kan disse ikke »definitivt sættes ude af stand til at producere« eller omdannes til anden anvendelse. Kapaciteten til at tilvejebringe tjenesteydelser i banksektoren — frem for alt medarbejdere, filialer, rådgivningscentre, back offices og computer- og telekommunikationssystemer — er kendetegnet ved en høj grad af tilpasningsfleksibilitet og kan uden væsentlige omkostninger igen beskæftiges, udlejes eller på anden måde anvendes på markedet. En irreversibel reduktion af kapaciteten er derfor umulig i den foreliggende sag og kan ikke omfattes af undersøgelsen.

(261) Nedenfor undersøges det derfor, om de afhændelser, lukninger og reduktioner af henholdsvis datterselskaber og aktiver og/eller forretningsområder, der er tilbudt som modydelser, er tilstrækkelige til at afbøde støttens konkurrencefordrejende virkninger som omhandlet i nr. 39, punkt ii).

(262) Oprindeligt havde Tyskland tilbudt nedenstående, her groft skitserede foranstaltninger som en del af omstruktureringsplanen:

- afhændelse af datterselskaber og kapitalinteresser: de vigtigste afhændelser vedrører inden for detailbankvirksomhed Allbank, som er aktiv i hele Tyskland (allerede solgt), Weberbank i Berlin (endnu ikke solgt), Zivnostenská Banka a.s. i Tjekkiet (solgt) samt BG Polska SA (detailbankvirksomheden og internetområdet »Inteligo« solgt, resten befinder sig i likvidation),

- lukninger af forretningssteder: opgivelse af ca. 90 filialer på privat- og erhvervskundeområdet i Berlin/Brandenburg (for langt hovedpartens vedkommende i Berlin), seks kundecentre i Tyskland,

seks indenlandske og tre udenlandske afdelinger i forbindelse med aktiviteter inden for ejendomsfinansiering, tre udenlandske forretningssteder inden for kapitalmarkedstransaktioner samt 14 udenlandske afdelinger på forretningsområdet storkunder/udland,

- opgivelse af forretningsområder og aktiviteter: på længere sigt tilbagetrækning fra forretningsområdet storkunder/udland (f.eks. udlånsengagementer med udenlandske banker, rådgivning af storkunder, privatisering, flyfinansiering),
- reduktionsforanstaltninger: inden for kapitalmarkedstransaktioner reduktion af risikobetonede aktiver med [...] % og inden for fremmedfinansiering med [...] %; i forbindelse med ejendomsområdet reduktion af fondsvolumen med over [...] % (ca. [...] EUR) og projekudviklingen med [...] % (ca. [...] EUR) samt lukning af filialer og personalenedskæring på 50 %; reduktion af det lille selvstændige område offentlige myndigheder og integration af de tilbageværende aktiviteter i erhvervskundeområdet.

(263) Tyskland har oplyst, at disse foranstaltninger i alt fører til en nedsættelse af medarbejderantallet på 50 % (fra ca. 15 000 til 7 500) samt en reduktion af den samlede balance på ca. 190 mia. EUR til 140 mia. EUR.

(264) Kommissionen anførte i beslutningen om procedurens indledning, at den på grund af, at der ikke forelå tilstrækkeligt detaljerede oplysninger, ikke kunne foretage en behørig vurdering af virkningerne af disse til dels uklart beskrevne foranstaltninger — både samlet set og med hensyn til BGB's enkle forretningsområder og position på markederne — og anmodede om yderligere oplysninger. Tyskland fremsendte efterfølgende yderligere oplysninger om virkningerne på de enkelte forretningsområder og markeder (se betragtning 291 ff.) og redegjorde udførligt for den samlede virkning — reduktion af de hidtidige samlede aktiver på 51,5 mia. EUR eller 25 %, af de samlede hidtidige gældsforpligtelser på 57,8 mia. EUR eller 27 % og nedsættelse af den samlede balance efter konsolidering på 50,2 mia. EUR eller knap 27 %⁽²⁵⁾.

(265) Kommissionen havde imidlertid allerede i beslutningen om procedurens indledning givet udtryk for tvivl med hensyn til, om de planlagte modydelser var tilstrækkelige. Det syntes tvivlsomt, om den påtænkte reduktion af den samlede balance kunne anses for at være tilstrækkelig i betragtning af det betydelige støttebeløb og Kommissionens praksis med hensyn til omstrukturingsstøtte til banker⁽²⁶⁾. Kommissionen

havde i denne forbindelse også henvist til de lovbestemte kapitalprocenter, der mindst skal opnås, og som med hensyn til kapitaltilførsler kan udgøre et omtrentligt referencepunkt for vurderingen af modydelser i banksektoren. I den forbindelse spiller følgende betragtning en rolle: For at kunne opretholde sine aktiviteter skal en bank med en underkapitalisering enten reducere de risikobetonede aktiver, dvs. aktiviteterne, tilsvarende (f.eks. på grundlag af den lovbestemte kernekapitalprocent på mindst 4 % i forhold til de risikovægtede aktiver maksimalt med faktoren 25) eller anmode om en tilsvarende kapitaltilførsel. I sidstnævnte tilfælde undgås den reduktion, der ellers er nødvendig. Denne »opportunitetsreduktion« kan anskueliggøre markedsfordrejningen i forbindelse med en kapitaltilførsel og kan derfor også anvendes som et omtrentligt referencepunkt for modydelser. Kommissionen havde dog gjort opmærksom på, at der i den forbindelse ikke er tale om en regel, der kan anvendes »mekanisk«, og at der i det konkrete tilfælde skal tages hensyn til de økonomiske omstændigheder, navnlig med hensyn til virksomhedens levedygtighed og konkurrencesituationen på dens markeder.

(266) Med hensyn til de samlede virkninger har Tyskland anført, at det ikke alene er kernekapitalprocenten, der er af betydning, men også den ansvarlige egenkapital, der består af kernekapital og supplerende egenkapital (lovbestemt minimum på 8 %), og at det således ikke er faktoren 25, men maksimalt faktoren 12,5, der skal anvendes med hensyn til den udvidelse eller den undgåede reduktion af aktiviteterne, som støtten har gjort mulig. Kun hvis der ved en forhøjelse af kernekapitalen også samtidig tilføres supplerende egenkapital, kan en bank faktisk forhøje de risikovægtede aktiver med 25 gange så meget. Selv om banken allerede råder over supplerende egenkapital⁽²⁷⁾, der ikke hidtil har kunnet tages i betragtning, er det ikke rimeligt at tage en udvidelse af aktiviteterne, der først gøres mulig ved hjælp af denne supplerende egenkapital, som banken i forvejen råder over, i betragtning. I øvrigt har Tyskland anført, at de kapitalprocenter, der faktisk er nødvendige på markedet — en kernekapitalprocent på mindst 6 % og en egenkapitalprocent på ca. 10 % — ligger langt over det lovbestemte minimum. Dette synspunkt har BAFin bekræftet og redegjort nærmere for gennem sammenligninger med gennemsnittet for tyske banker (kernekapitalprocent på ca. 6-7 %, egenkapitalprocent på 9-11 %, heraf private banker 10-11 %) samt europæiske storbanker, idet gennemsnittet for sidstnævnte ligger markant højere (kernekapitalprocent på 8,5 %). Tyskland har sluttet på grundlag heraf, at den

⁽²⁵⁾ I dette tal indgik også udskillelsen af IBB's særlige offentlige opgaver.

⁽²⁶⁾ Se f.eks. beslutning 98/490/EF.

⁽²⁷⁾ Ved beregningen af egenkapitalprocenten tages den supplerende egenkapital kun i betragtning op til et beløb svarende til kernekapitalen.

økonomiske virkning af kapitaltilførslen på ca. 1,8 mia. EUR på markedet skal fastsættes til ca. 18 mia. EUR. Kommissionen er enig i disse betragtninger.

(267) Hvad angår risikoskjoldet, var der på tidspunktet for beslutningen om procedurens indledning stadig uklarheder med hensyn til denne støttes økonomiske værdi. Tyskland har i mellemtiden redegjort for, at den økonomiske værdi skal fastsættes til godt 6 mia. EUR (se betragtning 138). Endvidere har Tyskland gjort gældende, at ejendomsvirksomheden ikke er et forretningsområde, der er omfattet af solvensreglerne, således at den reduktion af aktiviteterne, der er undgået i denne forbindelse, ikke kan udledes af kapitalprocenter. Endvidere blev det anført, at risikoskjoldet i det væsentlige vedrører de eksisterende forretninger i forbindelse med ejendomsvirksomheden. Det kunne imidlertid argumenteres i denne henseende, at de nye forretninger i IBAG's omstrukturingsfase kun er mulige på grund af risikoskjoldet. For så vidt er det imidlertid kun de nye forretningsomfang (i omstrukturingsfasen anslået til i alt ca. [...] * EUR; se betragtning 90) eller maksimalt den samlede værdi af risikoskjoldet (6,1 mia. EUR), der kan beskrive graden af markedsfordrejning.

(268) Kommissionen er ikke enig i denne vurdering. Uden risikoskjoldet eller — alternativt — en kapitaltilførsel på ca. 6 mia. EUR havde BGB på grund af de indbyrdes forbundne risici internt i koncernen nemlig ikke været i stand til at videreføre sine aktiviteter. For så vidt skal virkningen af risikoskjoldet ligestilles med en hypotetisk kapitaltilførsel på ca. 6 mia. EUR. Det samme gælder for indskuddet i tilbagebetalingsaftalen, som i tilfælde af en kommissionsbeslutning om tilbagebetaling kan fastsættes til et maksimum på 1,8 mia. EUR ⁽²⁸⁾.

(269) På grundlag af en samlet økonomisk værdi af støtten på 9,7 mia. EUR og en faktor 10 med hensyn til den faktisk krævede egenkapitalprocent fremkommer som referencepunkt for markedsfordrejningen og en omtrentlig retningslinje for modydelse en reduktion af den samlede balance på knap 100 mia. EUR fra 190 mia. EUR.

⁽²⁸⁾ Dette teoretiske og afrundede maksimum fremkommer ved anvendelse af den metode, der i Kommissionens beslutning »WestLB« af 8. juli 1999 er anvendt til at beregne en på markedet normal godtgørelse under hensyntagen til dom afsagt af Retten i Første Instans den 6. marts 2003 samt de for LBB relevante data plus rentes rente.

(270) Dette viser grænserne for anvendelsen af en sådan opportunitetsbetragtning. Det er kun muligt at reducere dette omfang omgående i forbindelse med en insolvens. Uden støtten havde det derfor kun været muligt at indstille BGB's aktiviteter, hvilket betyder direkte modsætningsvist, at det kun er BGB's insolvens, der kan komme på tale som modydelse. I betragtning af det ovenfor beskrevne omfang er det imidlertid også i forbindelse med en normal omstrukturering på kort og mellemlang sigt vanskeligt eller forbundet med betydelige tab på salget af virksomhedsdele samt opsigelsen eller ophævelsen af langsigtede kontrakter og positioner at gennemføre modydelse uden vedvarende at true virksomhedens levedygtighed eller sandsynligvis umuligt. En sådan konsekvens vil imidlertid for det første næppe være forenelig med målet og kriteriet for omstrukturingsstøtte, nemlig genoprettelsen af den støttemodtagende virksomheds rentabilitet på længere sigt. For det andet synes den uforholdsmæssig i betragtning af virkningsgraden af de forskellige støtteforanstaltninger på enkelte forretningsområder og markeder. Derfor kan denne opportunitetsbetragtning ikke anvendes mekanisk med hensyn til den nødvendige samlede reduktion af den samlede balance.

(271) På baggrund heraf har Kommissionen tilstræbt at sikre en reduktion af den samlede volumen, der er i overensstemmelse med dens hidtidige praksis, men navnlig også under hensyntagen til virkningerne af de foranstaltninger, der er påtænkt på de enkelte forretningsområder, at sikre en effektiv reduktion af bankens stilling på markederne.

(272) BGB er hovedsagelig aktiv på privat- og erhvervs-kundeområdet (detailbankvirksomhed), ejendomsfinansiering (erhvervs-mæssig ejendomsfinansiering), ejendomsvirksomhed (fonds- og projektforvaltning) og kapitalmarkedstransaktioner (finansielle transaktioner og investeringsvirksomhed).

(273) De øvrige forretningsområder er volumenmæssigt mere ubetydelige, reduceres eller afvikles fuldstændigt og spiller ingen rolle for den videre vurdering. Dette vedrører segmentet offentlige myndigheder (udlån), som reduceres betydelig og fremover integreres i erhvervs-kundeområdet, samt forretningsområdet stor-kunder/udland (f.eks. projekt- og eksportfinansiering), som skal afvikles. Aktiviteterne inden for investeringsbankvirksomhed omfattede kun aktie- og obligationsudstedelser i et forholdsvis lille omfang og vil fremover ikke længere spille nogen selvstændig rolle. Endvidere bliver IBB's særlige offentlige opgaver ved bortfaldet af Anstaltslast og Gewährträgerhaftung i forbindelse med LBB i 2005 udskilt af denne.

- (274) Det aktivitetsområde, som i beslutningen om procedurens indledning på grundlag af de af Tyskland fremsendte oplysninger samlet set blev betegnet som aktiviteter inden for fast ejendom, skulle med henblik på den yderligere undersøgelse af modydelse opdeles i delområderne ejendomsfinansiering og ejendomsvirksomhed på grund af de forskellige udbuds- og efterspørgselsstrukturer. Forretningsområdet ejendomsfinansiering vedrører ifølge BGB's interne definition den mere omfattende finansieringsvirksomhed (ca. fra 5 mio. EUR) og dermed hovedsagelig den erhvervsmæssige ejendomsfinansiering (f. eks. boligbyggeri eller indkøbscentre). Det drives hovedsagelig af datterselskabet BerlinHyp (ca. 2/3 af forretningsvolumen), men også af LBB og BGB selv. Den private ejendomsfinansiering hører for langt hovedpartens vedkommende ind under koncernens privatkundeområde.
- (275) Forretningsområdet ejendomsvirksomhed vedrører i det væsentlige fondsforvaltning samt aktiviteter som projektudvikler og bygherre. Med hensyn til nye forretninger drives det af delkoncernen IBAG, som ejes 100 % af BGB, og blev tidligere drevet af IBG.
- (276) Ejendomsvirksomheden er det område, der hovedsagelig gav anledning til krisen og den omhandlede omstrukturingsstøtte, og som har haft størst fordel af risikoskjoldet, foranstaltningen med det største støttebeløb. For så vidt var der fra begyndelsen betænkeligheder ved en videreførelse af dette forretningsområde.
- (277) På baggrund heraf havde Tyskland allerede i sommeren 2002 tilbudt at udskille ejendomsvirksomheden fra BGB og overdrage den til delstaten Berlin. Der blev udførligt redegjort for denne generelle hensigt i det tilsagn, som Tyskland afgav i januar 2004. Ifølge dette forpligter Tyskland sig til at sikre, at BGB med balancevirkning senest pr. 31. december 2005 afhænder eller likviderer alle kapitalinteresser i ejendomsselskaber, som omfattes af risikoskjoldet.
- (278) Ifølge de nærmere bestemmelser skal delstaten og banken senest den 31. december 2004 fastsætte endeligt, hvilke kapitalinteresser der synes egnede til afhændelse til tredjemand som led i en gennemsigtig, åben og ikke-diskriminerende udbudsprocedure. Ifølge Tyskland vil der med rimelighed være tale om et mindre antal kapitalinteresser. I den forbindelse er der i det væsentlige tale om kun ét mere betydeligt selskab med ca. 160 medarbejdere, som er omfattet af risikoskjoldets garantier for bogførte værdier, således at en eventuel gevinst ved afhændelsen i henhold til detailaftalens bestemmelser skal overføres til delstaten. Ved en afhændelse til tredjemand omfattes det pågældende selskab ikke længere af garantiene i forbindelse med risikoskjoldet. Alle kapitalinteresser, som ikke er afhændet eller likvideret den 31. december 2005, erhverves af delstaten Berlin på markedsvilkår, idet købsprisen fastsættes af en af delstaten udpeget revisor og, efter gennemgang af en af banken udpeget revisor, i givet fald ved voldgift. I henhold til bestemmelserne i detailaftalen har delstaten allerede nu særlige godkendelses-, informations- og kontrolbeføjelser på ejendomsvirksomhedsområdet, som udøves af delstatens Berliner Gesellschaft zum Controlling der Immobilien-Altrisiken mbH (BCIA).
- (279) Tyskland havde ligeledes på et tidligt stadium af proceduren tilkendegivet sin hensigt om igen at udskille IBB's særlige offentlige opgaver samt i det mindste en del af den særlige IBB-reserve, som på nuværende tidspunkt står til rådighed for LBB som kernekapital, fra LBB. Der blev udførligt redegjort for denne hensigt i et tilsagn, som Tyskland ligeledes afgav i januar 2004. Ifølge dette forpligter Tyskland sig til at sikre, at IBB's særlige offentlige opgaver senest pr. 1. januar 2005 overdrages til en nyoprettet, selvstændig Förderbank under delstaten Berlin, og at LBB's særlige IBB-reserve i denne forbindelse anvendes som kapitalgrundlag for den nye Förderbank og dermed udskilles af LBB i det omfang, hvori dette er muligt, uden at kernekapitalprocenten kommer under 6,0 % pr. 1. januar 2004. Den del af den særlige IBB-reserve, der fortsat er nødvendig til BGB's kapitalisering, indskydes af delstaten i form af en eller flere passive kapitalinteresser i LBB og forrentes til normal markedrente. På tidspunktet for underskrivelsen af kontrakterne i denne forbindelse fastsættes på grundlag af LBB's langfristede rating og under hensyntagen til bortfaldet af Anstaltslast og Gewährträgerhaftung samt under hensyntagen til den kontraktmæssige udformning af de passive kapitalinteresser et tillæg til en referencesats, der beregnes på grundlag af sammenlignelige kernekapitalinstrumenter, der handles på markedet. Kernekapitalinstrumenternes sammenlignelighed fastsættes på grundlag af kontraktbestemmelserne for disse instrumenter og på grundlag af de enkelte emittenters risikoprofil.
- (280) I efteråret 2003 fremkom følgende ajourførte samlede oversigt over Tysklands foranstaltninger med henblik på en reduktion af aktiviteterne (i forhold til aktiver) på de enkelte forretningsområder fra 2001 (årsregnskabstal) til 2006 (henholdsvis forventet balance og resultatopgørelse):

Reduktion af aktiverne og den samlede balance ⁽²⁹⁾

(mia. EUR)

Forretningsområde	Segmentaktiver		
	Balance	Forventet	Ændring
	2001	2006	
Detailbankvirksomhed	20,0	[...]*	[...]*
— privatkunder	12,2	[...]*	[...]*
— erhvervs-kunder	7,8	[...]*	[...]*
Offentlige myndigheder	11,0	[...]*	[...]*
Kapitalmarkedstransaktioner	109,7	[...]*	[...]*
Storkunder/udland	10,8	[...]*	[...]*
Ejendomsfinansiering	31,2	[...]*	[...]*
Ejendomsvirksomhed	3,2	[...]*	[...]*
Subtotal	185,9	[...]*	[...]*
Rentestyring og konsolidering	-16,8	[...]*	[...]*
Samlede aktiver (uden IBB)	169,1	[...]*	[...]*
IBB	20,1	[...]*	[...]*
Samlet balance (konsolideret)	189,2	[...]*	[...]*

(281) De foranstaltninger, som Tyskland har planlagt på dette stadium, vil samlet set medføre en reduktion af den samlede balance på ca. 30 %. De opnås gennem afhændelser (f.eks. ca. 6 mia. EUR inden for detailbankvirksomhed gennem afhændelse af Allbank, BG Polska, Zivnostenska Banka og Weberbank), gennem lukninger (f.eks. af ca. 90 filialer og seks kundecentre) samt gennem reduktion af aktiver. På forretningsområderne storkunder/udland og ejendomsvirksomhed, som skal henholdsvis afvikles og udskilles, er der efter 2006 restkategorier, som kun kan afvikles gradvis. Forretningsområdet offentlige myndigheder reduceres stærkt. Bankens hovedhjørneste efter omstruktureringen er dermed detailbankvirksomheden i Berlin-området, ejendomsfinansieringen og kapitalmarkedstransaktionerne.

(282) Selv om man ikke kan vurdere udskillelsen af IBB's særlige offentlige opgaver som modydelse, da disse udføres som led i varetagelsen af delstaten Berlins offentlige opgaver og dermed ikke udgør en kommerciel aktivitet ⁽³⁰⁾, kan det konstateres, at en samlet reduktion på ca. en fjerdedel (uden hensyntagen til IBB) eller godt 40 mia. EUR principielt ligger inden for rammerne af Kommissionens praksis i lignende tilfælde i sektoren for finansielle tjenesteydelser. Det bemærkes imidlertid, at reduktionen af aktiver eller balanceposter hovedsagelig har til formål at anskueliggøre en samlet virkning, men ikke generelt kan ligestilles med en effektiv reduktion af aktiviteterne eller for den sags skyld af stillingen på markedet. Dette gælder i denne henseende navnlig for de tre hovedaktivitetsområder, der bibeholdes. Således er der blevet eller vil der på detailbankområdet blive solgt kapitalinteresser (Polska, Zivnostenska, Allbank, Weberbank) og lukket filialer; ifølge den omstrukturingsplan, der var gyldig indtil efteråret 2003, skulle stillingen på markedet i Berlin imidlertid omtrent opretholdes eller udvides en smule i enkelte segmenter, således at foranstaltningerne på dette forretningsområde hovedsagelig kan anses for at tage sigte på en koncentration om de regionale hovedaktiviteter samt en omkostningsreduktion gennem lukninger af filialer. Også inden for ejendomsfinansiering er den planlagte reduktion forholdsvis lille i forhold til den samlede volumen. I forbindelse med kapitalmarkedstransaktionerne kan der ganske vist konstateres en betydelig reduktion af positioner, men der opretholdes også fortsat en betydelig forretningsvolumen.

(283) Tyskland og BGB har tilkendegivet, at det er vanskeligt at foretage en yderligere reduktion eller endog at opgive et yderligere samlet forretningsområde, og at det vil true bankens levedygtighed. BerlinHyps, LBB's og BGB's aktiviteter inden for ejendomsfinansiering kan under de nuværende forhold på markedet og på grund af den endnu ikke fuldstændigt afsluttede omstrukturering af forretningsområdet ikke sælges på kort sigt eller kun med realisering af betydelige tab af de bogførte værdier. Endvidere planlægger man allerede inden afslutningen af hele omstrukturingsfasen at opnå positive resultatbidrag fra dette forretningsområde, som er nødvendige for senest fra 2004 at opnå de fastsatte samlede resultater.

(284) Kommissionen har undersøgt disse argumenter samt de oplysninger, der er fremlagt i denne henseende, og er nået frem til, at en afhændelse på kort sigt af aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering faktisk vil

⁽²⁹⁾ Forskelle på grund af afrunding kan forekomme.

⁽³⁰⁾ Fördergeschäft udgør ifølge aftalen om de tyske Förderbanken (særlige kreditinstitutter) en offentlig opgave og derfor ikke en konkurrencemæssig relevant kommerciel aktivitet og kan følgelig heller ikke anerkendes som en kompensationsforanstaltning. Anstaltslast og Gewährträgerhaftung kan kun opretholdes i forbindelse med de særlige offentlige opgaver, hvis disse udskilles i en selvstændig Förderbank.

true bankens levedygtighed (se betragtning 230). Endvidere er det fremgået af en analyse af konkurrencesituationen på det tyske marked for ejendomsfinansiering, at BGB her ikke hører blandt de førende udbydere. Ifølge de oprindelige oplysninger i anmeldelsen lå BGB ganske vist på 3. pladsen med en andel på ca. 5 % i 2000. Ifølge mere aktuelle oplysninger, som Tyskland har fremlagt, og som er justeret for kommunale lån, blev der imidlertid i 2000 faktisk kun opnået en markedsandel på ca. 3 %, som formentlig vil falde til 2 % indtil 2006. Dette stemmer overens med andre informationskilder, hvorefter BGB i 2001 hverken lå på den oprindeligt anførte 3. plads eller opnåede en markedsandel på 5 % — hverken på det samlede marked for alle realkreditlån eller i de forskellige segmenter ⁽³¹⁾. På baggrund heraf synes en reduktion af BGB's stilling på markedet på dette område ikke at være presserende med henblik på at forhindre urimelig konkurrencefordrejning.

- (285) Alligevel ville det være at foretrække, at BGB-koncernen trækker sig ud og ikke forbliver på dette forretningsområde, da det kun er den rene videreførelse af BGB-koncernens aktiviteter på markederne for ejendomsfinansiering, der medfører konkurrencefordrejninger, omend i et ikke betydeligt omfang. Dette gælder imidlertid kun på den betingelse, at genoprettelsen af rentabiliteten på længere sigt ikke trues. For så vidt ser Kommissionen positivt på Tysklands og delstaten Berlins hensigt om at afhænde forretningsområdet ejendomsfinansiering separat eller i forbindelse med en samlet privatisering af BGB.
- (286) Kapitalmarkedstransaktionerne, hvis segmentaktiver allerede er blevet reduceret med knap 20 %, kunne i 2002 som det eneste forretningsområde opvise et nævneværdigt, dvs. et positivt bidrag til resultat og overskud på et trecifret millionbeløb. Efter afslutningen af omstrukturingsfasen i 2006 skal de sammen med detailbankvirksomheden udgøre den ene af de to hovedhjørneste for koncernens resultat og overskud. Kapitalmarkedstransaktionerne er dermed for det første afgørende for genoprettelsen af BGB's rentabilitet og kan ikke reduceres i væsentligt større omfang end hidtil. For det andet må BGB's konkurrencemæssige betydning på de nationale markeder — som i stigende grad er præget af globalisering og europæisering — betragtes som ikke væsentlig, dvs. endnu mindre end på de nationale markeder inden for ejendomsfinansiering.
- (287) Kommissionen har alligevel undersøgt, om yderligere — omend begrænsede — reduktioner er mulige. I betragtning af det generelle mål, der er forbundet med omstrukturingsstøtten, nemlig igen at gøre BGB til

en regionalbank, overvejede Kommissionen hovedsagelig spørgsmålet om opgivelse af yderligere udenlandske datterselskaber. Efter de lukninger og afhændelser, der allerede var foretaget, var der kun datterselskaber tre steder — London, Luxembourg og Dublin — hvis opretholdelse Tyskland indledningsvis havde beskrevet som uomgængelig nødvendig for bankens detailbankvirksomhed og refinansiering. I sidste instans blev der dog afgivet tilsagn om at opgive BGB Ireland plc i Dublin. I lyset af de grunde, der er anført i betragtning 286, har Kommissionen givet afkald på yderligere foranstaltninger i forbindelse med kapitalmarkedstransaktionerne.

- (288) Ifølge nr. 37 i rammebestemmelserne er det ved vurderingen af en modydelse vigtigt, at den står »i forhold til virksomhedens relative vægt på dens marked eller markeder«. Privat- og erhvervskundeområdet (detailbankvirksomhed) er derfor ud fra et konkurrencesynspunkt klart det mest problematiske område. Allerede i beslutningen om procedurernes indledning havde Kommissionen i vidt omfang begrundet sin tvivl med hensyn til modydernes proportionalitet med BGB's stærke regionale og lokale stilling på dette marked.
- (289) BGB har ganske vist med afhændelser af datterselskaber, øvrige aktiver samt med lukninger af filialer og andre forretningssteder allerede i vidt omfang reduceret de segmentaktiver, der kan henføres til dette forretningsområde. Den reduktion af segmentaktiverne med 43 %, der oprindeligt var planlagt indtil 2006 (se tabellen i betragtning 280), er dermed næsten nået, og i det væsentlige mangler kun Weberbank at blive solgt. Alligevel havde Kommissionen allerede bemærket i beslutningen om procedurernes indledning, at BGB lokalt og regionalt står ekstremt stærkt på markederne på privat- og erhvervskundeområdet, med oplyste andele på mellem 30 % og 57 % i de enkelte segmenter på lokalt plan og mellem 23 % og 46 % på regionalt plan, idet der er en kolossal afstand til de efterfølgende konkurrenter, der — som det fremgår af oplysningerne — kun opnår halvdelen, en tredjedel eller en fjerdedel af BGB's andele. Kommissionen havde i denne forbindelse allerede næret tvivl om, hvorvidt den tilstræbte reduktion på privat- og erhvervskundeområdet gennem de planlagte afhændelser er tilstrækkelig til at afbøde støttens konkurrencefordrejende virkning i Storberlin.

⁽³¹⁾ Ifølge den tyske konkurrencemyndighed Bundeskartellamts beslutning vedrørende »Eurohypo« af 19. juni 2002 var det nyoprettede Eurohypo, Hypovereinsbank-gruppen, Depfa-gruppen, BHF-gruppen og BayLB de førende på de forskellige delmarkeder inden for ejendomsfinansiering — på grundlag af såvel eksisterende som nye forretninger i 2001. Deutsche Bank selv (dvs. uden den andel, den har indskudt i Eurohypo) ligger dermed stadig foran BGB, som i denne beslutning ikke opføres blandt de største konkurrenter med markedsandele på 5 % eller derover.

(290) Det bemærkes i denne forbindelse, at de allerede gennemførte eller planlagte afhændelser på detailbankområdet med undtagelse af Weberbank, der er en lille bank, som hovedsagelig henvender sig til formuende privatkunder, ikke eller stort set ikke reducerer BGB's markedsstilling i Berlin: Allbank er aktiv i hele Tyskland og har kun få filialer i Berlin, BG Polska og Zivnostenska Banka er aktive i udlandet.

Der blev ganske vist lukket ca. 40-50 filialer på privat- og erhvervskundeområdet i Berlin, men lukninger af filialer i en storby med en høj filialtæthed har i det væsentlige til formål at reducere omkostningerne og medfører også ifølge Tysklands forklaringer kun i ringe udstrækning, at kunderne skifter bank ⁽³²⁾. De allerede nævnte, yderligere oplysninger, som Tyskland har fremlagt, dokumenterer endvidere også, at det ikke var hensigten at foretage en mærkbar reduktion af stillingen på markedet i Berlin, men derimod omtrent at fastholde eller styrke stillingen i de enkelte segmenter en smule.

(291) I lyset af Kommissionens tvivl i denne henseende har Tyskland gjort gældende, at de beregninger af markedsandele, der oprindeligt blev fremlagt, og som var baseret på volumen, er angivet for højt for BGB i de enkelte markedssegmenter i Berlin. Dette skyldes BGB's indberetninger til Landeszentralbank, som foretages på koncernplan uden afgrænsning af produktmarkederne og uden differentiering efter regioner. Eksempelvis indgår udlåns- og indlånsvolumen i forbindelse med aktiviteterne inden for ejendomsfinansiering eller kapitalmarkedstransaktionerne uden for Berlin således også i tallene for privat- og erhvervskundeområdet på lokalt plan. BGB's udlåns- og indlånsvolumen samt markedsvolumen for Berlin som helhed er således blevet justeret for disse ud- og indlån, der ikke kan henføres i regional og materiel henseende. Derved fremkommer på privatkundeområdet i forbindelse med indlån/betalingstransaktioner markedsandele på ca. 43-45 % for BGB og i forbindelse med udlån markedsandele på ca. 22 % for årene 2000 og 2001. På erhvervskundeområdet er der beregnet BGB-markedsandele på ca. 25-26 % i forbindelse med indlån/betalingstransaktioner og ca. 23-25 % i forbindelse med udlån for henholdsvis 2000 og 2001. I forhold til de oplysninger, der oprindeligt var fremlagt sammen med anmeldelsen, blev de markedsandele, som Tyskland havde oplyst for BGB, dermed i de enkelte segmenter, navnlig på erhvervskundeområdet, reduceret med til dels næsten halvdelen.

(292) For de tre konkurrenter, der følger efter BGB på detailbankmarkedet i Berlin — Berliner Volksbank, Dresdner Bank og Deutsche Bank (gruppe) anførte Tyskland skønnede markedsandele for 2001 på ca. 11-13 % på området udlån/privatkunder, ca. 8-14 % på området privatkunder/indlån, ca. 5-16 % på området erhvervskunder/udlån og ca. 9-18 % på området erhvervskunder/indlån. Med skøn på over 50 % på privatkundeområdet (50-60 % i forbindelse med segmenterne på området indlån/betalingstransaktioner og ca. 50 % i forbindelse med udlån) og knap

60 % på erhvervskundeområdet (over 40 % i forbindelse med indlån/betalingstransaktioner og ca. 50-60 % i forbindelse med udlån) antager Volksbank, at BGB har markant højere markedsandele. Den skønner, at den selv har andele på ca. 6-10 % i segmenterne på privatkundeområdet og ca. 4-10 % i segmenterne på erhvervskundeområdet.

(293) De markedsandele på erhvervs- og privatkundeområdet, der var blevet korrigeret i Tysklands bemærkninger, vedrørte kun Berlin, da dette er den relevante region, og der i forbindelse med detailbankvirksomhed er tale om regionale aktiviteter ⁽³³⁾.

(294) Berliner Volksbank har også anført i sine bemærkninger, at Berlin er det relevante geografiske marked for vurderingen af støtten på detailbankområdet. Dette er også i overensstemmelse med Kommissionens sædvanlige vurderingskriterier for afgrænsningen af det geografiske marked på fusionskontrolområdet. I fusionsbeslutninger, som vedrører banksektoren, er der således nævnt indikatorer som bankkundernes generelle præference for lokale udbydere, betydningen af et tæt filialnet og behovet for, at den pågældende bank er repræsenteret fysisk i nærheden af kunden ⁽³⁴⁾. Når Kommissionen på fusionskontrolområdet i forbindelse med finansielle tjenesteydelser hidtil alligevel snarere har lagt nationale markeder til grund, skyldes dette, at der ikke har været behov for en indgående analyse på detailbankområdet, da der ikke har været tale om konkurrenceproblemer (indikatorer for dominerende stilling). En national afgrænsning ville imidlertid ikke være relevant for undersøgelsen af den omhandlede støttes fordrejende virkninger på konkurrencen i Berlin på detailbankområdet. Netop på dette område vil BGB på grund af sin fremtrædende markedsstilling skulle tilbyde modtydelser med henblik på at reducere denne. Bl.a. som følge af, at BGB markedsfører to mærker, har den en langt stærkere markedsstilling, end det er normalt for regionalt stærke sparekasser i nogle tyske byer. Denne koncentration gør det vanskeligere for potentielle konkurrenter at komme ind på markedet og har også medført, at udenlandske bankers markedsandel i Berlin er ubetydelig.

(295) I forbindelse med denne beslutning ser Kommissionen ingen grund til ikke at tilslutte sig Tyskland og Berliner Volksbank med hensyn til, at det geografiske marked for detailbankvirksomheden omfatter Berlin. Som den anførte i beslutningen om procedures indledning, er det på fusionskontrolområdet ganske vist hidtil

⁽³³⁾ Markedsandelene for Berlin-/Brandenburg-regionen (ca. 14-27 % på privatkundeområdet og ca. 18-21 % på erhvervskundeområdet) blev senere fremsendt kun for fuldstændighedens skyld. Deres væsentligt mindre omfang kan forklares ved, at BGB allerede inden de seneste omstrukturingsforanstaltninger med afhændelser og lukninger af forretningssteder i Brandenburg kun i ringe udstrækning var repræsenteret i Brandenburg. Ajourførte oplysninger for hele Tyskland er ikke blevet fremsendt.

⁽³⁴⁾ Kommissionens beslutning af 11. marts 1997 om en fusionsforenelighed med det fælles marked (Sag N IV/M.873. — Bank Austria/Creditanstalt) Rådets forordning (EØF) nr. 4064/89 (EFT C 160 af 27.5.1997, s. 4).

⁽³²⁾ I forbindelse med lukninger af filialer beholder en bank i Berlin således ca. 75-90 % af de berørte kunder.

generelt blevet lagt til grund, at markederne i finanssektoren med hensyn til deres udstrækning — med undtagelse af finansielle transaktioner og investeringsvirksomhed — er nationale; der blev imidlertid i den forbindelse absolut givet mulighed for regionale afgrænsninger på privat- og erhvervskundeområdet⁽³⁵⁾. Betydningen af filialnettet og bankens lokale fysiske tilstedeværelse på detailbankområdet taler for en afgrænsning til markedet i Berlin. Dette fremgår også af adfæden blandt kunderne, som ved lukning eller afhændelse af filialer i en storby som Berlin som regel, hvis de i det hele taget skifter bank, skifter til et andet lokalt repræsenteret kreditinstitut trods den stigende brug af netbank. For så vidt synes en markedsafgrænsning, som også omfatter Brandenburg, bortset fra Berlins randområder, at være for bred, hvilket BGB's tilbagetrækning fra delstaten Brandenburg og koncentrationen om kerneregionen også indikerer.

- (296) I forbindelse med denne beslutning er det imidlertid ikke nødvendigt at foretage en præcis afgrænsning af det geografiske marked, da formålet her ikke er at påvise en dominerende stilling, men om de tilbudte modydelser er tilstrækkelige til at kunne afbøde de pågældende støtteforanstaltningers konkurrencefordrejende virkninger gennem en reduktion af stillingen på markedet. Det er klart og uomtvistet, at støtteforanstaltningerne har medvirket til, at banken kunne forblive på de forskellige markeder og derved også bibeholde sin stærke stilling på detailbankmarkedet i Berlin.
- (297) Hvad angår de nedjusterede skønnede markedsandele, som Tyskland har fremsendt, nærer Kommissionen tvivl med hensyn til, om disse justerede tal er pålidelige, for det første fordi lignende individuelle indberetningsproblemer formentlig også gør sig gældende i forbindelse med de andre konkurrenter, men ikke er blevet taget i betragtning i den anførte markedsvolumen. For det andet har tredjeparter, der har fremsendt bemærkninger som led i proceduren, og som blev anmodet om at fremkomme med deres skøn, stort set bekræftet de oprindelige tal. Det bemærkes imidlertid, at der ikke foreligger uafhængige beregninger af markedsandelene, herunder en materiel og regional afgrænsning, der kan kontrolleres. Som det fremgik af forespørgsler, har hverken Bundesbank/Landeszentralbank eller Bundeskartellamt eller Kommissionen på området konkurrenceret/fusionskontrol hidtil foretaget en konkurrenceretlig analyse i denne henseende. Inden for rammerne af statsstøttepolitikken råder Kommissionen ikke over de undersøgelsesbeføjelser, der er nødvendige hertil og skal gennemføres hos konkurrenter.
- (298) En præcis analyse af markedsandelene er imidlertid ikke nødvendig i forbindelse med denne beslutning, da formålet med undersøgelsen af støtten som nævnt ikke er at påvise en dominerende stilling. Der hersker ingen tvivl om, at de omhandlede støtteforanstaltninger fordrejer eller truer med at fordreje konkurrencevilkårene, og at der er tale om en betydelig fordrejning navnlig på de markeder, hvor BGB har en stærk markedsstilling. Denne markedsstyrke er også i overensstemmelse med BGB's selvopfattelse som den førende detailbank i Berlin. Det ville også være tilfældet, selv hvis de nedjusterede markedsandele fra godt 20 % til over 40 % i de enkelte segmenter var korrekte, hvilket er tvivlsomt. Det bemærkes endvidere i denne forbindelse, at BGB's andel eller markedspenetration i 2002 ifølge de oplysninger, som Tyskland har fremlagt, udgjorde 48 %, målt i forhold til den første kontoforbindelse på privatkundeområdet, og at BGB ifølge sin direktionsformand med mærkerne Berliner Sparkasse og Berliner Bank har en markedsandel, som til dels ligger over 50 %⁽³⁶⁾.
- (299) Der hersker derfor ingen tvivl med hensyn til BGB's stærke markedsstilling og stilling som førende detailbank i Storberlin, som omfatter ca. 4 millioner indbyggere. BGB's markedsstilling har ikke ændret sig afgørende siden oprettelsen i 1994, hvor Berliner Bank og Berliner Sparkasse (som allerede dengang forenede sparekassen i byens vestlige og østlige del, idet sidstnævnte havde en monopollignende stilling i den østlige del) blev samlet — heller ikke siden begyndelsen af krisen i 2001. Denne »stabilitet« kan således tjene som indikator for BGB's relative markedsstyrke over for dens faktiske og potentielle konkurrenter.
- (300) På baggrund heraf har Kommissionen gjort det klart, at en godkendelse af omstrukturingsstøtten på grundlag af modydelser, som stort set ikke ændrer BGB's stilling på markedet for detailbankvirksomhed i Berlin, ikke er forenelig med Fællesskabets statsstøtteregler. Tyskland så sig imidlertid stillet over for bankens argumentation med hensyn til påvirkningen af bankens levedygtighed.
- (301) Efter intense yderligere forhandlinger den 18. december 2003 med repræsentanter for Tyskland samt delstaten Berlin afgav Tyskland i sidste instans tilsagn om at afhænde Berliner Bank som en yderligere modydelse for at sikre, at støtten kan godkendes, eller forhindre mere vidtgående kompensationsydelse, som Kommissionen i modsat fald kunne pålægge. Ifølge dette tilsagn forpligter Tyskland sig til at sikre, at Bankgesellschaft-koncernen som led i en åben, gennemsigtig og ikke-diskriminerende procedure

⁽³⁵⁾ Kommissionens beslutning af 11. marts 1997 (Sag N IV/M.873. — Bank Austria/Creditanstalt; Kommissionens beslutning af 25. september 1995 om en fusions forenelighed med det fælles marked (Sag N IV/M.628. — Generale Bank/Crédit Lyonnais Bank Nederland) Rådets forordning (EØF) nr. 4064/89 (EFT C 289 af 31.10.1995, s. 10).

⁽³⁶⁾ Tale på generalforsamlingen den 4. juli 2003.

senest den 1. oktober 2006 behørigt afhænder afdelingen Berliner Bank som en økonomisk enhed, inklusive mindst mærke, samtlige kundeforhold, som hører til mærket, filialer og det dertil hørende personale (frist: 1. februar 2007). Skæringsdatoen for antallet af kunder, filialer og salgsmedarbejdere er den 31. december 2003, undtagen den planmæssige gennemførelse af den omstrukturingsplan, der er anmeldt til Kommissionen, og naturlige udsving i forbindelse med aktiviteterne, dvs. af- og tilgang af kunder, personale, aktiver og passiver, som beror på individuelle beslutninger (f.eks. kunders eller medarbejders flytning eller utilfredshed med den tidligere bank eller arbejdsgiveren), og som banken ikke har indflydelse på. Dette betyder navnlig, at BGB ikke må træffe foranstaltninger, som har til formål at få Berliner Banks kunder til skifte til andre af BGB's virksomheder eller områder, såsom Berliner Sparkasse. En administrator, som Tyskland (delstaten Berlin) udpeger, og hvis udpegning Kommissionen skal godkende, vil sikre, at banken fortsat i økonomisk fornuftigt omfang omstrukturerer og investerer i Berliner Bank samt ikke foretager sig noget, som reducerer Berliner Banks værdi, navnlig gennem overflytning af privat- eller erhvervskunder eller af salgspersonale til Berliner Sparkasse eller til andre dele af Bankgesellschaft-koncernen.

- (302) Gennem afhændelsen af Berliner Bank vil segmentaktiverne på detailbankområdet indtil 2006⁽³⁷⁾ blive reduceret med yderligere [...] * EUR (dvs. sammen med de allerede beskrevne foranstaltninger, der hidtil er planlagt og afgivet tilsagn om, i alt med ca. [...] * EUR). BGB's markedsandel i de enkelte segmenter af detailbankmarkedet i Berlin vil blive reduceret med ca. 1/3-1/6 som følge af afhændelsen. I alt vil den samlede balance blive reduceret fra ca. 189 mia. EUR til ca. 124 mia. EUR.
- (303) Efter Kommissionens opfattelse er de afhændelser, lukninger og reduktioner af anden art, der allerede er gennemført, planlagt og afgivet tilsagn om, dermed samlet set tilstrækkelige til at afbøde de pågældende støtteforanstaltningers konkurrencefordrejende virkning.
- (304) Det bemærkes afslutningsvis, at Tyskland oprindeligt havde anført i anmeldelsen, at Berlin udgør en region efter EF-traktatens artikel 87, stk. 3, litra c), og er regionalstøtteberettiget, og i denne henseende havde henvist til nr. 53 og 54 i rammebestemmelserne og anmodet om, at der tages hensyn hertil ved vurderingen af modydelse, uden dog at redegøre nærmere herfor eller fremføre konkrete aspekter. Ifølge nr. 53 og 54 gælder rammebestemmelsernes vurderingskriterier også for støtteberettigede områder, men der kan kræves en mindre kapacitetsnedskæring

end i ikke-støtteberettigede områder. Kommissionen konstaterede i beslutningen om procedurans indledning, at den i mangel af yderligere konkretiseringer ikke var i stand til at vurdere, om dette kriterium finder anvendelse. Da Tyskland heller ikke har taget dette punkt op under procedurans videre forløb, og der endvidere er redegjort for ovenfor, at der i banksektoren ikke er tale om markeder med strukturel overkapacitet, må nr. 53 og 54 i rammebestemmelserne anses ikke at finde anvendelse i den foreliggende sag.

Støtten begrænses til et minimum

- (305) Tyskland har efter Kommissionens opfattelse i tilstrækkeligt omfang påvist, at størrelsen af de tre omhandlede støtteforanstaltninger — kapitaltilførsel, risikoskjold og aftalen om behandlingen af eventuelle tilbagebetalingskrav fra delstaten Berlin over for banken — er begrænset til det strengt nødvendige minimum, så omstruktureringen gennemføres som en funktion af bankens og aktionærernes finansielle muligheder. Banken får ikke tilført overskudslikviditet, som den kan misbruge til at udvide sine aktiviteter til skade for konkurrenterne.
- (306) Størrelsen af den kapitaltilførsel på 1,755 mia. EUR fra august 2001, som først blev godkendt som redningsstøtte, blev beregnet således, at banken dermed kunne sikres henholdsvis en kernekapitalprocent på 5,0 % og en egenkapitalprocent på 9,7 %. Som nævnt anser Kommissionen disse for at være strengt nødvendige for en banks overlevelse på kort sigt. Det lykkedes efterfølgende banken ved egen indsats, navnlig gennem en reduktion af risikopositionerne, at forhøje kernekapitalprocenten til over 5 %. Ved udgangen af 2003 lå denne på ca. 6 %. I betragtning af den nuværende praksis på finansmarkederne og forventningerne fra ratingbureauerne og markedsaktørerne anser Kommissionen en kernekapitalprocent på 6,0 % for at være strengt nødvendig i et længere perspektiv til sikring af bankens adgang til kapitalmarkederne. Kapitaltilførslen fra 2001 er strengt nødvendig, for at bankens kernekapitalprocent kan opretholdes på dette niveau, og kan derfor også som led i vurderingen om omstrukturingsstøtte anses for som helhed at være begrænset til det strengt nødvendige minimum og derfor godkendes. I lyset af bortfaldet af statsgarantierne, indførelsen af IAS og aftalen inden for rammerne af Basel II er banken derimod — som redegjort for ovenfor — nødt til gennem en yderligere egen indsats at forhøje sin kernekapitalprocent til mindst 7 % for at sikre en rating, der er nødvendig for at opnå driftsmæssigt acceptable refinansieringsvilkår. Kommissionen ser positivt på de planlagte foranstaltninger, som tager sigte på at stabilisere banken yderligere.

⁽³⁷⁾ Afhændelsen af Berliner Bank skal træde i kraft senest den 1. februar 2007. Det er derfor muligt, at virkningen først viser sig i balancen for 2007.

(307) Risikoskjoldet på nominelt 21,6 mia. EUR har — som redegjort for i betragtning 138 — en økonomisk værdi på 6,1 mia. EUR med henblik på vurderingen som statsstøtte. Berliner Volksbank er i denne forbindelse af den opfattelse, at delstatens risikoskjold snarere svarer til en ubegrænset pligt til at foretage supplerende kapitaltilførsel (Nachschusspflicht), da den hermed forbundne indeståelsesforpligtelse for delstaten Berlin ikke kan vurderes på nuværende tidspunkt og således svarer til en »blankocheck« til fremtidige tab. På grundlag af sin størrelse og varighed er garantien uforholdsmæssig, giver i praksis banken en ubegrænset kreditværdighed og »carte blanche« til at afgive tilbud på hvilke som helst vilkår og kan på grund af, at omfanget af pligten til at foretage supplerende kapitaltilførsel ikke kan angives nærmere, ikke godkendes. Kommissionen mener ikke, at denne argumentation er holdbar, og er i denne forbindelse snarere enig med Tyskland. Konstruktionen i form af risikoskjoldet gør det netop ikke muligt for banken — i modsætning til Berliner Volksbanks argumentation — at udvide bankforretningerne eller andre aktiviteter. Det forhindrer naturligvis, at banken helt forsvinder fra markedet. Men det er begrænset til at beskytte banken mod risici i forbindelse med eksisterende forretninger. Det kan som sådant ikke anvendes til at generere nye forretninger. Det kan højst muliggøre nye forretninger, ved at de ejendomsselskaber, der er omfattet af risikoskjoldet, i særdeleshed og banken i almindelighed i det hele taget fortsat er på markedet. Dette er imidlertid kun en indirekte følge af enhver støtteforanstaltning og kan ikke anvendes som kriterium for, om støtten som sådan størrelsesmæssigt er strengt begrænset til virksomhedens overlevelse. Risikoskjoldet forsyner ikke banken med likviditet, men frigør den kun for de løbende tab i forbindelse med ejendomsvirksomheden, som banken ikke kan absorbere ved egen hjælp. Delstaten foretager kun udbetalinger efterfølgende i en størrelsesorden svarende til kreditorers faktiske udnyttelse på grundlag af et retligt krav. Desuden udøver delstaten via det risikostyringsselskab, som den ejer, ifølge detailaftalen omfattende kontrol- og godkendelsesbeføjelser. Med hensyn til den præcise beskrivelse af mekanismen i detailaftalen henviser Kommissionen til Tysklands redegørelse. Kommissionen anser derfor også risikoskjoldet for samlet set at være begrænset til et minimum.

(308) Den støtte med en maksimal økonomisk værdi på 1,8 mia. EUR, der er indeholdt i aftalen mellem delstaten Berlin og banken om behandlingen af eventuelle tilbagebetalingskrav fra delstaten Berlin over for Landesbank Berlin på grundlag af en beslutning i sag C 48/02, er efter Kommissionens opfattelse ligeledes begrænset til et minimum. Uden aftalen havde banken på revisorerens forlangende i årsregnskabet for 2002 været nødt til at foretage hensættelser til truende gæld

til et trecifret millionbeløb. Dette ville have påvirket årsresultatet for 2002 og bankens egenkapital negativt. Banken havde imidlertid på det tidspunkt, hvor årsregnskabet for 2002 blev udarbejdet, og også efterfølgende en kernekapitalprocent, som ikke udgjorde mere end 6 % og til dels også mindre. I denne fase af omstruktureringen havde banken ikke kunnet klare et yderligere pres på kernekapitalprocenten. Kommissionen anser som nævnt en kernekapitalprocent på 6,0 % for at være strengt nødvendig på længere sigt. Skulle Kommissionen i sin beslutning i sag C 48/02 påbyde delstaten Berlin, at denne kræver et støtteelement, der er uforeneligt med fællesmarkedet, tilbagebetalt af banken, lader delstaten Berlin dette forblive i banken som indskud. Dette vil imidlertid kun ske, såfremt det er nødvendigt for at opretholde en kernekapitalprocent på 6,0 % på skæringsdatoen den 1. januar 2004, og udgør dermed efter Kommissionens opfattelse det strengt nødvendige minimum. Kommissionens godkendelse af tilbagebetalingsaftalen med en maksimal økonomisk værdi på 1,8 mia. EUR er begrænset til et undtagelsestilfælde som dette, dvs. hvis og kun såfremt tilbagesøgningens omfang uundgåeligt vil true virksomhedens levedygtighed, og omstrukturingsplanen i øvrigt kan godkendes. Tilbagebetalingsaftalen udgør i denne forbindelse en yderligere omstrukturingsstøtte og kræver således højere modydelse, som Tyskland i sidste instans har forpligtet sig til, navnlig gennem tilsagnet om at sikre afhændelsen af Berliner Bank.

Konklusioner

(309) Støtteforanstaltningerne til et samlet beløb af 9,7 mia. EUR består af tre foranstaltninger: for det første den kapitaltilførsel på 1,755 mia. EUR, som delstaten Berlin i 2001 foretog til fordel for BGB, for det andet det risikoskjold med et nominelt maksimum på 21,6 mia. EUR og en økonomisk værdi på 6,1 mia. EUR, som delstaten Berlin stillede til rådighed for BGB i december 2001 til april 2002, og for det tredje en tilbagebetalingsaftale med en økonomisk værdi på op til 1,8 mia. EUR, der blev indgået mellem delstaten Berlin og BGB i december 2002 i lyset af en eventuel kommissionsbeslutning om tilbagebetaling til afslutning af sag C 48/02 (Landesbank Berlin-Girozentrale).

(310) Alle forudsætninger for, at der foreligger statsstøtte som omhandlet i EF-traktatens artikel 87, stk. 1, er opfyldt: statsmidler, begunstigelse af en bestemt virksomhed, konkurrencefordrejende virkninger og påvirkning af samhandelen mellem medlemsstaterne. Af bestemmelserne om undtagelser fra princippet om, at statsstøtte er uforenelig med fællesmarkedet, er det kun EF-traktatens artikel 87, stk. 3, litra c), sammenholdt med Fællesskabets rammebestemmelser for statsstøtte til redning og omstrukturering af kriseramte virksomheder, der finder anvendelse.

(311) I sin vurdering — og på grundlag af kriterierne i rammebestemmelserne — når Kommissionen til den konklusion, at de allerede gennemførte og de planlagte omstrukturingsforanstaltninger er fornuftige, sammenhængende og principielt hensigtsmæssige til at gøre det muligt for BGB at genoprette rentabiliteten på længere sigt.

(312) Efter Kommissionens opfattelse er de afhændelser, lukninger og reduktioner, der allerede er gennemført, planlagt og afgivet tilsagn om, tilstrækkelige til at afbøde de pågældende støtteforanstaltningers konkurrencefordrejende virkning.

(313) De tre støtteforanstaltninger — kapitaltilførsel, risikoskjold og aftale om behandlingen af eventuelle tilbagebetalingskrav fra delstaten Berlin over for banken — er efter Kommissionens opfattelse begrænset til det strengt nødvendige minimum, så omstrukturen gennemføres som en funktion af bankens og aktionærernes finansielle muligheder. Banken får således ikke tilført overskudslikviditet, som den kan misbruge til at udvide sine aktiviteter til skade for konkurrenterne —

VEDTAGET FØLGENDE BESLUTNING:

Artikel 1

1. Nedenstående foranstaltninger til fordel for koncernen Bankgesellschaft Berlin AG (BGB) udgør statsstøtte som omhandlet i EF-traktatens artikel 87, stk. 1:

- a) delstaten Berlins kapitaltilførsel på 1,755 mia. EUR i august 2001
- b) garantierne (risikoskjold) med en maksimal nominal værdi på 21,6 mia. EUR, som delstaten Berlin ydede den 20. december 2001 og den 16. april 2002
- c) aftalen af 26. december 2002 mellem delstaten Berlin og Landesbank Berlin (LBB) om behandlingen af eventuelle tilbagebetalingskrav fra delstaten Berlin over for LBB på grundlag af Kommissionens endelige beslutning i den igangværende sag C 48/02.

2. De i stk. 1 nævnte støtteforanstaltninger er forenelige med fællesmarkedet, såfremt Tyskland fuldt ud opfylder de tilsagn, der er afgivet ved forbundsregeringens meddelelse af 6. februar 2004 og sammenfattet i artikel 2, stk. 1, og i bilaget til denne beslutning, og for så vidt den i stk. 1, litra c), nævnte støtte pr. 1. januar 2004 ikke medfører en overskridelse af kernekapitalprocenten på 6,0 % i BGB-koncernen (under hensyntagen til IBB's udskillelse på grundlag af artikel 2, stk. 1, litra d).

Artikel 2

1. Tyskland har afgivet tilsagn om at

- a) sikre en rettidig gennemførelse af den anmeldte omstrukturingsplan i overensstemmelse med de i bilaget anførte betingelser
 - b) sikre, at delstaten Berlin afhænder sin kapitalandel i BGB i overensstemmelse med de i bilaget anførte betingelser
 - c) sikre, at BGB-koncernen afhænder eller likviderer alle kapitalinteresser i ejendomsselskaber, som omfattes af risikoskjoldet af 16. april 2002, i overensstemmelse med de i bilaget anførte betingelser
 - d) sikre, at den særlige IBB-reserve udskilles i overensstemmelse med de i bilaget anførte betingelser
 - e) sikre, at BGB-koncernen afhænder LBB's afdeling Berliner Bank i overensstemmelse med de i bilaget anførte betingelser
 - f) sikre, at BGB-koncernen senest pr. 31. december 2005 likviderer sin kapitalandel i BGB Ireland plc.
2. Kommissionen kan, om fornødent, på behørigt begrundet anmodning fra Tyskland
- a) forlænge de frister, der er fastsat i tilsagnene, eller
 - b) under usædvanlige omstændigheder give afkald på, ændre eller erstatte en eller flere af forpligtelserne og betingelserne i disse tilsagn.

Hvis Tyskland anmoder om forlængelse af en frist, skal der senest en måned inden udløbet af den pågældende frist indgives en behørigt begrundet anmodning til Kommissionen.

Artikel 3

Tyskland underretter senest to måneder efter meddelelsen af denne beslutning Kommissionen om, hvilke foranstaltninger der er truffet for at efterkomme beslutningen.

Tyskland opfordres til omgående at fremsende en kopi af denne beslutning til støttemodtageren.

Udfærdiget i Bruxelles, den 18. februar 2004.

Artikel 4

Denne beslutning er rettet til Forbundsrepublikken Tyskland.

På Kommissionens vegne

Mario MONTI

Medlem af Kommissionen

BILAG ⁽¹⁾**Vedrørende artikel 2, stk. 1, litra a)**

Tyskland sikrer, at den anmeldte omstrukturingsplan, som senest blev ændret i henhold til forbundsregeringens meddelelse af 29. januar 2004, herunder alle tilsagn i artikel 2, stk. 1, gennemføres fuldstændigt i overensstemmelse med den anførte tidsplan. For så vidt der for visse elementer af omstrukturingsplanen ikke er anført nogen frist, gennemføres de omgående og under alle omstændigheder så rettidigt, at de fastsatte frister overholdes.

Vedrørende artikel 2, stk. 1, litra b)

Tyskland sikrer, at delstaten Berlin indleder en åben, gennemsigtig og ikke-diskriminerende afhændelsesprocedure, så snart Bankgesellschaft Berlin AG's koncernregnskab for 2005 er godkendt, og afslutter proceduren senest den 31. december 2007.

Køberen skal:

- være uafhængig af delstaten og må ikke være forbundet med BGB AG eller Berliner Bank som omhandlet i artikel 11 i Kommissionens forordning (EF) nr. 2790/1999 ⁽²⁾vedrørende vertikale aftaler
- med rimelighed være i stand til at opnå alle nødvendige tilladelser fra de relevante konkurrencemyndigheder og øvrige myndigheder til erhvervelsen af kapitalandelen i BGB AG, og
- på grundlag af sin finansielle styrke, navnlig sin rating, være egnet til varigt at sikre bankens solvens.

Ved anvendelsen af revisionsklausulen i henhold til artikel 2, stk. 2, på tilsagnet om afhændelse vil Kommissionen tage behørigt hensyn til udbudsvilkårene og situationen på kapitalmarkederne.

Vedrørende artikel 2, stk. 1, litra c)

Tyskland sikrer, at BGB-koncernen med balancevirkning senest pr. 31. december 2005 afhænder eller likviderer alle kapitalinteresser i ejendomsselskaber, som omfattes af risikoskjoldet af 16. april 2002, i overensstemmelse med nedenstående bestemmelser.

Senest den 31. december 2004 fastsætter delstaten og banken endeligt, hvilke kapitalinteresser i ejendomsselskaber der synes egnede til afhændelse til tredjemand. Disse kapitalinteresser skal afhændes som led i en gennemsigtig, åben og ikke-diskriminerende udbudsprocedure.

Kapitalinteresser i ejendomsselskaber, som på balancedagen den 31. december 2005 hverken er likvideret eller afhændet til tredjemand, erhverves af delstaten på markedsvilkår. Købsprisen fastsættes senest den 31. marts 2005 på grundlag af en vurdering foretaget af en af delstaten udpeget uafhængig revisor med efterfølgende gennemgang af en af banken udpeget uafhængig revisor. Dette sker på grundlag af anerkendte vurderingsmetoder. I tilfælde af divergens mellem de to vurderinger og manglende enighed mellem aftaleparterne fastsættes værdien af en tredje sagkyndig, som udpeges af Institut der Wirtschaftsprüfer in Deutschland e.V. De uafhængige vurderinger fremsendes til Kommissionen senest den 31. juli 2005.

⁽¹⁾ Nedenfor sammenfattes indholdet af Tysklands tilsagn, som blev fremsendt ved forbundsregeringens meddelelse af 6. februar 2004. Grundlaget for denne beslutning er den tyske originaltekst, der er indeholdt i denne meddelelse.

⁽²⁾ EFT L 336 af 29.12.1999, s. 21.

Aktiviteterne i de ejendomsselskaber, der skal overdrages til delstaten eller likvideres, vil være begrænset til en behørig forvaltning og afvikling af de risici, der er omfattet af detailaftalen. Banken vil foretage investeringer i disse selskaber i det omfang, der er nødvendigt til disse aktiviteter.

For at undgå betydelige byrder i form af de afgifter, der skal betales ved overdragelse af fast ejendom (Grunderwerbsteuer), kan en resterende kapitalandel på maksimalt 6 % i Immobilien- und Baumanagement der Bankgesellschaft Berlin GmbH (IBG) forblive i Bankgesellschaft-koncernen. Dette vil dog ikke give Bankgesellschaft-koncernen mulighed for at få indflydelse på IBG's ledelse. Desuden kan Immobilien und Beteiligungen Aktiengesellschaft (IBAG) efter navneændring og omorientering forblive i Bankgesellschaft-koncernen som »Work-out-Competence Center« og som holdingselskab for de selskaber på de såkaldte negativlister, der ikke er omfattet af risikoskjoldet ⁽³⁾, og som Bankgesellschaft-koncernen har kapitalandele i. Bortset fra sin funktion som holdingselskab for selskaberne på de såkaldte negativlister og aktiviteterne i form af en behørig forvaltning og afvikling af risiciene i forbindelse med disse selskaber samt som »Work-out-Competence Center« i forbindelse med afviklingen af ejendomsfinansieringer vil IBAG imidlertid ikke længere udøve nogen form for ejendomsvirksomhed.

Vedrørende artikel 2, stk. 1, litra d)

Tyskland sikrer, at de særlige offentlige opgaver (Fördergeschäft), som udøves af Investitionsbank Berlin (IBB), en institution uden status som juridisk person, der hidtil er blevet drevet som afdeling af Landesbank Berlin (LBB), senest med virkning pr. 1. januar 2005 overdrages til en nyoprettet, selvstændig Förderbank under delstaten Berlin i overensstemmelse med nedenstående bestemmelser.

Landesbank Berlins særlige IBB-reserve anvendes som kapitalgrundlag for den nye Förderbank og udskilles dermed af Landesbank i det omfang, hvori dette er muligt pr. 1. januar 2004, uden at kernekapitalprocenten (tier 1) kommer under 6,0 % i Bankgesellschaft-koncernen (efter udskillelse af IBB), idet der imidlertid maksimalt forbliver 1,1 mia. EUR i Landesbank Berlin.

Den del af den særlige IBB-reserve, der ifølge ovenstående afsnit fortsat er nødvendig til Bankgesellschaft-koncernens kapitalisering, dog maksimalt 1,1 mia. EUR, indskydes af delstaten Berlin direkte eller indirekte som apportindskud i form af en eller flere passive kapitalinteresser i LBB, der kan indgå som kernekapital. Dette kan lægges til grund for et eventuelt krav fra delstaten Berlin over for LBB på overdragelse af den pågældende del af den særlige IBB-reserve, og dette krav kan efterfølgende indskydes i form af de passive kapitalinteresser.

De passive kapitalinteresser forrentes til normal markedsrente. På dagen for underskrivelsen af kontrakterne i denne forbindelse fastsættes på grundlag af LBB's langfristede rating og under hensyntagen til bortfaldet af Anstaltslast og Gewährträgerhaftung samt under hensyntagen til den kontraktmæssige udformning af de passive kapitalinteresser et tillæg til en referencesats, der beregnes på grundlag af sammenlignelige kernekapitalinstrumenter, der handles på markedet. Kernekapitalinstrumenternes sammenlignelighed fastsættes på grundlag af kontraktbestemmelserne for disse instrumenter og på grundlag af de enkelte emittenters rating.

Vedrørende artikel 2, stk. 1, litra e)

Tyskland sikrer, at Bankgesellschaft-koncernen afhænder LBB's afdeling Berliner Bank som en økonomisk enhed, inklusive mindst mærke (og alle hermed forbundne intellektuelle ejendomsrettigheder), alle privat-, erhvervs- og andre kunder, som er forbundet med de aktiviteter, der drives under mærkenavnet Berliner Bank, filialerne og salgspersonalet (front office). Skæringsdatoen for antallet af kunder, filialer og salgsmedarbejdere er den 31. december 2003, undtagen den planmæssige gennemførelse i henhold til artikel 2, stk. 1, litra a), af den omstrukturingsplan, der er anmeldt til Kommissionen, og naturlige udsving i forbindelse med aktiviteterne, dvs. af- og tilgang af kunder, personale, aktiver og passiver, som beror på individuelle beslutninger (f.eks. kunders eller medarbejders flytning eller utilfredshed med den tidligere bank eller arbejdsgiveren), og som banken ikke har indflydelse på. Andre aktiver eller medarbejdere kan i passende omfang omfattes af afhændelsen. En administrator vil føre nøje tilsyn med, at disse bestemmelser overholdes. Afhændelsesproceduren skal være åben, gennemsigtig og ikke-diskriminerende og skal påbegyndes i 2005. Den skal være afsluttet senest den 1. oktober 2006, således at afhændelsen kan træde i kraft senest den 1. februar 2007 (frist).

⁽³⁾ Bilag 4.1, 11.1, 22.1, 29.1, 37.1.2, 44.1. til detailaftalen af 16.4.2002, bilag 25 til anmeldelsen.

Tyskland foreslår senest tre måneder efter modtagelsen af denne beslutning Kommissionen et egnet administrator-kommissorium og en uafhængig administrator, der i henhold til loven er forpligtet til at bevare tavshed, og som for Tysklands regning fører tilsyn med, at afhændelsesprocessen gennemføres korrekt, og navnlig sikrer, at banken fortsat i økonomisk fornuftigt omfang omstrukturerer og investerer i Berliner Bank samt ikke foretager sig noget, som reducerer Berliner Banks værdi, navnlig gennem overflytning af privat- eller erhvervs-kunder eller af salgspersonale til Berliner Sparkasse eller til andre dele af Bankgesellschaft-koncernen. Administratoren påbegynder arbejdet umiddelbart efter udpegningsen. Konstaterer administratoren uregelmæssigheder, skal Kommissionen omgående underrettes herom.

Køberen skal være uafhængig af Bankgesellschaft Berlin og være i besiddelse af finansielle midler, dokumenteret sagkundskab og incitament til at bevare og videreudvikle Berliner Bank som en levedygtig og aktiv konkurrencekraft i konkurrence med Bankgesellschaft Berlin og andre konkurrenter. Dette udelukker ikke en integration af Berliner Bank i køberens virksomhed og virksomhedsidentitet.

De tilpasninger af den mellemfristede finansplanlægning af 29. januar 2004, der er nødvendige for gennemførelsen af dette tilsagn, fremsender Tyskland omgående til Kommissionen til godkendelse.

Generelle betingelser vedrørende gennemførelse og aflæggelse af rapport

- a) Tyskland ændrer ikke den anmeldte omstruktureringsplan af 29. januar 2004, hvori alle tilsagn i artikel 2, stk. 1, er indarbejdet, uden Kommissionens forudgående godkendelse.
- b) Tyskland sikrer, at de afhændelser, der er fastsat i artikel 2, stk. 1, litra b), c) og e), finder sted som led i gennemsigtige procedurer, som er åbne for enhver potentiel inden- og udenlandsk køber. Salgsbetingelserne må ikke indeholde bestemmelser, som urimeligt begrænser antallet af potentielle ansøgere, eller som specielt er afpasset en bestemt potentiel ansøger. Tyskland sikrer, at disse afhændelser bekendtgøres tilstrækkeligt. Med undtagelse af afhændelserne i henhold til artikel 2, stk. 1, litra c), sker dette gennem offentliggørelse i mindst et internationalt pressemedie, som kan fås på engelsk i hele Fællesskabet. Såfremt det er lovligt, får de bydende direkte adgang til alle nødvendige oplysninger i »due diligence«-procedurerne. Udvælgelsen af køberne sker efter økonomiske kriterier. Provenuet fra bankens afhændelser anvendes fuldstændigt til at finansiere bankens omstruktureringsplan, for så vidt det ikke på grundlag af detailaftalen af 16. april 2002 (bilag 25 til anmeldelsen) tilkommer delstaten Berlin.
- c) Tyskland sikrer, at gennemførelsen af alle tilsagn i henhold til artikel 2 indtil opfyldelsen heraf til enhver tid kan kontrolleres af Kommissionen eller af en ekspert, der handler på vegne af Kommissionen. Tyskland sikrer Kommissionen ubegrænset adgang til alle oplysninger, som er nødvendige til overvågningen af gennemførelsen af denne beslutning. Kommissionen kan med Tysklands godkendelse umiddelbart anmode om erklæringer og præciseringer fra banken. Tyskland og banken samarbejder fuldt ud med Kommissionen eller en rådgiver, der handler på vegne af Kommissionen, med hensyn til alle forespørgsler i forbindelse med overvågningen og gennemførelsen af denne beslutning.
- d) Til og med 2007 vil Tyskland hvert år fremsende en statusrapport til Kommissionen. Rapporten skal indeholde en sammenfatning af status i forbindelse med gennemførelsen af omstruktureringsplanen samt de nærmere omstændigheder i forbindelse med afhændelserne og lukningerne af datterselskaber og afdelinger i henhold til artikel 2, stk. 1, i denne beslutning, med angivelse af datoen for afhændelsen eller lukningen, den bogførte værdi pr. 31. december 2003, købsprisen, alle gevinster og tab i forbindelse med afhændelsen eller lukningen og de nærmere omstændigheder i forbindelse med de endnu ikke gennemførte foranstaltninger i omstruktureringsplanen. Rapporten fremsendes senest en måned efter, at Bankgesellschaft Berlin AG's bestyrelse har godkendt koncernregnskabet for BGB-gruppen, dog senest den 31. maj hvert år.